

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**SUUDİ ARABİSTAN'DAKİ MUTAVASSİT (ORTAOKUL)1. SINIF TARİH,
COĞRAFYA VE VATANDAŞLIK EĞİTİMİ PROGRAMLARI İLE TÜRKİYE'DEKİ
6. SINIF SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMININ KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Resul YAŞAR

DANIŞMAN:

YRD. DOÇ. DR. ALİ YILMAZ

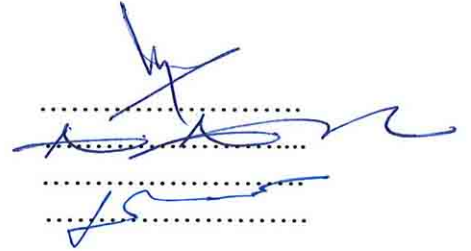
İstanbul 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SUUDİ ARABİSTAN'DAKİ MUTAVASSIT (ORTAOKUL) 1. SINIF TARİH,
COĞRAFYA VE VATANDAŞLIK EĞİTİMİ PROGRAMI İLE TÜRKİYE'DEKİ 6. SINIF
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMININ KARŞILAŞTIRILMASI

RESUL YAŞAR

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Ali Yılmaz
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Dursun Dilek
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hamza Akengin
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Oral (Yedek)

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Yüksek Lisans Tezi

İSTANBUL- 2007

ÖNSÖZ

Dünya üzerindeki eğitim anlayışı sürekli kendini yenilemektedir. İnsanın varoluşuyla başlayan, zaman içerisinde bulunduğu şartlara ve coğrafyaya göre değişiklik gösterip kendine göre gelişim içerisinde olan eğitim, ülkelerin gelişimlerinin temelini oluşturmaktadır. Her ülke kendine uygun eğitim sistemini oluşturup bu sistemi en iyi şekilde uygulamaya çalışmaktadır. Eğitim sistemlerinin oluşumunda etkili olan unsurlardan en önemlisi de aynı zamanda devletin oluşumunda önemli bir yere sahip olan o devleti meydana getiren kültür birikimidir.

Ülkeler kendi eğitim sistemlerini en verimli hale getirmek için diğer ülkelerin eğitim sistemlerini inceleyip benzer ve farklı yönleri bulup kendileri için faydalı olanları kendi eğitim sistemlerine entegre etme uğraşısına girmişlerdir. Bunun sonucunda da karşılaştırmalı eğitim araştırmaları yapılmaya başlanmıştır.

Bu araştırmada, asırlardır aynı kültürü paylaşan iki ülkenin eğitim sistemi incelenip karşılaştırılmaktadır. Karşılaştırma yapılan ülke ile geçmişte uzun süren bir kültür ve idari birlikteliğe sahibiz. Şu ana kadar yapılan karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında bu ülke ve kültüre ait araştırma yapılmamıştır. Bunlara ek olarak araştırmamızın bu alanda bir ilk olma özelliği taşıması da bu çalışmayı farklı ve önemli kılmaktadır.

Bu çalışmayı hazırlarken, her türlü desteğini benden esirgemeyen, tüm aşamalar boyunca beni yüreklendiren tez danışmanım ve değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ali Yılmaz'a, yine çalışmam esnasında bana yardımcı olan hocalarım Doç. Dr. Dursun Dilek ve Yrd. Doç. Ertuğrul Oral'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Araştırmam sürecinde kaynak noktasında bana yardımcı olan ve yön gösteren hocam Dr. Salih Köse'ye, İngilizce kaynakların çevirisinde benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşım ve meslektaşım Bilal Yamak'a, çalışma esnasında bana yardımcı olan Türkiye'deki Suudi Arabistan Okulu ve konsolosluk yetkililerine teşekkür ediyorum. Çalışma boyunca fikir alış verişinde olduğumuz arkadaşlarım Hilmi Erdoğan'a, Abdullah Uğur'a, Ramazan Alabaş'a ve Hüseyin Safi'ye de teşekkür ederim.

Resul YAŞAR

ÖZET

Geçmişten günümüze kadar insanlık tarihi sürekli gelişme ve kendini yenileme süreci içerisinde. Dünya üzerinde yaşayan toplumlar için kaçınılmaz bir gerçek olan bu sürecin oluşmasında en büyük görev eğitime düşmektedir.

Ülkeler arasındaki sınırların kalktığı, günümüz dünyasında ülkeler toplumsal gelişimlerini en iyi şekilde tamamlamak için toplumun çekirdeği olan bireyin eğitiminin bu gelişimde büyük paya sahip olduğunu bildiklerinden kendi eğitim sistemlerini geliştirmenin yollarını aramaktadırlar. Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi'nin önemi burada ortaya çıkmaktadır.

Karşılaştırmalı eğitim; en az iki farklı kültür ve iki farklı ülkenin eğitim sistemlerinin benzerliklerini ve farklılıklarını tespit ederek, bu ülkelerin eğitim sistemlerine yararlı teklifler sunan bir bilimdir.

“Suudi Arabistan’da Mutavassıt (ortaokul) birinci sınıf Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi Programları ile Türkiye’deki altıncı sınıf Sosyal Bilgiler Eğitimi Programının karşılaştırılması“ adlı bu araştırmada, her iki ülkede uygulamada olan Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı ile Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık Eğitimi Programları hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme süreçleri açısından incelenmiştir.

İki ülkenin eğitim sistemlerinin karşılaştırıldığı araştırmada nitel araştırma tekniklerinden “Doküman İnceleme ” kullanılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda ulaşılan sonuçlar özetle aşağıda verilmiştir:

- Suudi Arabistan Eğitim Sisteminde Sosyal Bilgiler dersi, Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık başlığı altında üç ayrı ders olarak okutulmaktadır.
- Suudi Arabistan Eğitim Sistemi'nin her alanında ülkenin yönetim şekli olan Teokratik Krallığın yönlendirici etkileri görülmektedir.
- Her iki ülkenin eğitim programları incelendikten sonra iki ülkenin farklı eğitim felsefelerini benimsediği, Türkiye'nin eğitim programının yapılandırmacılık yaklaşımına uygun olduğu, Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık dersi eğitim programlarının ise dini motiflerin etkisinde kalmış davranışçı yaklaşıma uygun olduğu görülmüştür.

- Türkiye’de bundan önce kullanılan program ile Suudi Arabistan’da şuan kullanılan program, devletin istediğı vatandaş tipini yetiştirme hedefi açısından benzerlik göstermektedir. Bu durum, benzer vatandaşlık özelliklerine sahip vatandaş yetiştirme olarak algılanmamalıdır.

ABSTRACT

From past up to now, the human history has been experiencing a constant development and self-renovation. Education has the highest role in the formation of that process which is an inevitable reality for a societies living in the world.

The countries search for finding new ways of developing their own education systems, as they know that the borders among countries dissappear day by day and as they also know that the completion of the social development is very important and the education of the individual that is the core of the society has a great role in this development.

The comparative education; is a discipline that determines the similarities and the differences of at least two cultures and two education systems, and also puts forth necessary suggestions for the education of these countries.

In this research named as “ The Comparison of the education programs between History, Geography and Citizenship lessons in Saudi Arabia during intermediate education grade one and the Social Sciences education program in Turkey during the sixth grade” The social sciences education programs and History, geography and citizenship education programs that are effective in both countries have been studied in the frame of goal, content, learning and teaching and evaluation processes.

In this study, in which the education systems of both countries are compared, “document analysis method” which is one of the qualitative research methods has been used.

The results at the end of the research is as follows;

- In the education system of Saudi Arabia; Social Studies Course is studied under three subject areas as History, Geography and Citizenship
- The guiding effect of the Theocratic Kingdom which is the governing state system in Saudi Arabia is generally observed through all steps of the education system of the country.
- After studying education programs of both countries, it is concluded that both countries have different education philosophies and the education program in Turkey has a constructivist approach in terms of attainment targets and the education program in Saudi Arabia where history of the lives of the prophet

and 4 caliphates, physical geography and citizenship courses are studied that are influenced by religious motives, in some cases can be identified in terms of behaviorist approach.

- Behaviorist curriculum that was valid beforehand in Turkey and the curriculum that is at the moment valid in Saudi Arabia resemble each other in the point that; both have similar goals to educate students in order to reach a stereotypical citizen that the state needs. However, this situation should not be considered as the education of the citizen in both countries that have the same citizenship features.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	XII

I. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı, Yapısı ve Önemi	2
1.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı	2
1.1.2. Sosyal Bilgilerin Yapısı	3
1.1.3. Sosyal Bilgilerin Önemi	3
1.2. Program, Program Geliştirmenin Tanımı, Önemi ve Program Geliştirme Yaklaşımları	4
1.2.1. Program ve Program Geliştirmenin Tanımı	4
1.2.2. Program Geliştirmenin Önemi	5
1.2.3. Program Geliştirme Yaklaşımları	5
1.3. Eğitim	7
1.3.1. Formal Eğitim	8
1.3.1.1. Örgün Eğitim	8
1.3.1.2. Yaygın Eğitim	9
1.3.1.3. Algın Eğitim	9
1.3.2. İnformal Eğitim	10
1.4. Eğitim Sistemi	10
1.5. Karşılaştırmalı Eğitim	11
1.5.1. Tanımı	11
1.5.2. Tarihsel Gelişimi	14
1.5.2.1. Hazırlık Aşaması	14
1.5.2.2. Oluşum Aşaması	16

1.5.2.3. Kuram Aşaması	17
1.5.2.4. Araştırma Aşaması	18
1.5.3. Karşılaştırmalı Eğitimin Amaçları	19
1.5.4. Karşılaştırmalı Eğitimin Faydaları	21
1.5.5. Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmalarında Uygulanan Yaklaşımlar	22
1.5.5.1. Yatay Yaklaşım	24
1.5.5.2. Dikey Yaklaşım	24
1.5.5.3. Problem Çözme Yaklaşımı	24
1.5.5.4. Örnek Olay Yaklaşımı	24
1.5.6. Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmalarında Eğitimi Etkileyen Faktörler	25
1.5.6.1. Doğal Faktörler	25
1.5.6.2. Sosyal Faktörler	25
1.5.6.2.1. Demografik faktörler	25
1.5.6.2.2. Irk Faktörü	25
1.5.6.2.3. Din Faktörü	26
1.5.6.2.4. Dil Faktörü	26
1.5.6.2.5. Politik Faktörler	26
1.5.6.2.6. Ekonomik Faktörler	27
1.5.7. Dünyadaki ve Türkiye’deki karşılaştırmalı Eğitim Çalışmaları	27
1.5.7.1. Yurt Dışındaki Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmaları	27
1.5.7.2. Türkiye’de Yapılan Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmaları	28
II. BÖLÜM: SUUDİ ARABİSTAN’ DA TARİH, COĞRAFYA VE VATANDAŞLIK ÖĞRETİMİ GELENEĞİ	33

2.1. Suudi Arabistan Hakkında Genel Bilgi	33
2.1.1. Tarihi	33
2.1.2. İklimi	36
2.1.3. Nüfus ve Sosyal Yaşam	37
2.1.4. Suudi Arabistan Krallığı'nın Yönetim Sistemi	37
2.1.4.1. Şûra Meclisi	38
2.1.4.2. Bakanlar Kurulu Sistemi	39
2.1.4.3. Bölgeler Sistemi	40
2.2. Suudi Arabistan Eğitim Politikası	41
2.3. Suudi Arabistan Krallığında Eğitim	42
2.3.1. Suudi Arabistan Eğitim Sistemi Hakkında Gelen Bilgiler	44
2.3.2. Suudi Arabistan'daki Türk Okulları	46
2.3.3. Türk Dili ve Kültürü İle İlgili Üniversitelerdeki Kursüler	47
2.4. Okul Kademeleri	47
2.4.1. Okul Öncesi Eğitim	47
2.4.2. İlkokul	48
2.4.3. Ortaokul	48
2.4.4. Lise	49
2.4.4.1. Genel Liseler	50
2.4.4.2. Dini Liseler	50
2.4.4.3. Teknik Liseler	51
2.4.4.3.1. Meslek/ Teknik Liseler	51
2.4.4.3.2. Ticaret Liseleri	51

2.4.4.3.3. Tarım Liseleri	50
2.4.5. Yükseköğretim	51
2.4.5.1. Yükseköğretim (lisans, yüksek lisans, doktora)	51
2.4.5.2 Kız Okulları	52
2.4.5.3. Üniversite Unvanı Taşımayan Yüksek Öğretim Kurumları	52
2.4.5.3.1. Teknik Okullar	52
2.4.5.3.2. Yüksek Teknik Okullar	53
2.4.5.3.3. Ticaret ve Maliye Diploması Veren Yüksek Öğretim Enstitüsü	53
2.4.5.3.4. Kamu Yönetimi Bölümü	54
2.4.5.4. Eğitim Fakülteleri	54
III. BÖLÜM: PROBLEM	56
3.1. Problem Durumu	56
3.2. Araştırmanın Amacı	57
3.3. Araştırmanın Önemi	58
3.4. Varsayımlar	59
3.5. Sınırlılıklar	59
3.6. Çalışma Sırasında Karşılaşılan Güçlükler	59
IV. BÖLÜM: YÖNTEM	61
4.1. Araştırma Modeli	61
3.2. Veri Toplama Yöntemleri	63
3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	63

V. BÖLÜM: BULGULAR, SONUÇ VE ÖNERİLER	65
5.1. Programların İncelenmesi	65
5.1.1. Suudi Arabistan’da Okutulan Orta Birinci Sınıf Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık Dersleri İncelenmesi	66
5.1.1.1. Suudi Arabistan’da Okutulan Orta Birinci Sınıf Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersi Programı	66
5.1.1.1.1. Hedeflerin Analizi	66
5.1.1.1.2. İçerik Analizi	68
5.1.1.1.3. Öğrenme – Öğretme Süreci Analizi	72
5.1.1.1.4. Değerlendirme Analizi	73
5.1.1.2. Suudi Arabistan Orta Birinci Sınıf Fiziki Coğrafya Dersi Programı	74
5.1.1.2.1.Hedeflerin Analizi	74
5.1.1.2.2. İçerik Analizi	76
5.1.1.2.3. Öğrenme – Öğretme Süreci Analizi	78
5.1.1.2.4. Değerlendirme Analizi	79
5.1.1.3. Suudi Arabistan Orta Birinci Sınıf Vatandaşlık Dersi Programı	82
5.1.1.3.1. Hedeflerin analizi	83
5.1.1.3.2. İçerik Analizi	84
5.1.1.3.3. Öğrenme – Öğretme Süreci Analizi	87
5.1.1.3.4. Değerlendirme Süreci Analizi	88
5.1.2. Türkiye’deki &. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin İncelenmesi	89
5.1.2.1. Hedeflerin Analizi	89
5.1.2.2. İçerik Analizi	91
5.1.2.3. Öğrenme – Öğretme Süreci Analizi	94
5.1.2.4. Değerlendirme Analizi	95

5.2. Programların Karşılaştırılması	96
5.2.1. Hedeflerin Karşılaştırılması	96
5.2.2. İçeriklerin Karşılaştırılması	97
5.2.3. Öğrenme – Öğretme Süreçlerinin Karşılaştırılması	99
5.2.4. Değerlendirme Süreçlerinin Karşılaştırılması	101
5.3. Sonuçlar	102
5.4. Öneriler	104
5.4.1. Eğitim Araştırmacılarına Öneriler	105
KAYNAKÇA	106
EKLER	111
EK 1: SUUDİ ARABİSTAN’DA OKUTULAN PEYGAMBERİN HAYATI VE RAŞİT HALİFELER TARİHİ DERS KİTABI ÜNİTE ÇEVİRİSİ	112
EK 2 : SUUDİ ARABİSTAN’DA OKUTULAN FİZİKİ COĞRAFYA DERS KİTABI ÜNİTE ÇEVİRİSİ	129
EK 3 : SUUDİ ARABİSTAN’DA OKUTULAN VATANDAŞLIK DERS KİTABI ÜNİTE ÇEVİRİSİ	150

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo: 2.1 : Suudi Arabistan'ın Genel İklim Özellikleri	36
Tablo 2.2 : 2005-2006 Devletin Genel Bütçesi ve Eğitime Ayrılan Bütçe.....	44
Tablo 2.3 : Suudi Arabistan Eğitim Sistemi Akademik Takvimi.....	45
Tablo 2.4 : Suudi Arabistan 2007-2008 Yılı Tahmini Eğitim İstatistikleri.....	45
Tablo 5.1 : Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersi Programına Göre Ortaokuldaki Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersi Haftalık Ders Dağılımı.....	69
Tablo 5.2: Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersi Programına Göre Ortaokuldaki Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Derslerinin Haftalık Ders Saatinin / Genel Toplam Ders Saatine Göre Durumu	69
Tablo 5.3: Fiziki Coğrafya Dersi Öğretim Programına Göre Ortaokuldaki Fiziki Coğrafya Haftalık Ders Dağılımı	76
Tablo 5.4: Fiziki Coğrafya Dersi öğretim Programına Göre Ortaokuldaki Fiziki Coğrafya Haftalık Ders Saatinin / Genel Toplam Ders Saatine Göre Durumu.....	76
Tablo 5.5: Vatandaşlık Dersi Öğretim Programına Göre Haftalık Ders Dağılımı	86
Tablo 5.6 : Vatandaşlık Dersi Öğretim Programına Göre Ortaokul birinci sınıf Vatandaşlık Dersinin Haftalık Toplam Saatinin / Genel Toplam Ders Saatine Göre Durumu.....	86
Tablo 5.7 : Sosyal Bilgiler Dersi Programına Göre Ortaokuldaki Sosyal Bilgiler Dersi Haftalık Ders Dağılımı.....	91

Tablo 5.8 : Sosyal Bilgiler Dersi Programına Göre 6. sınıftaki Sosyal Bilgiler Dersinin Haftalık Ders Saatinin / Genel Toplam Ders Saatine Göre Durumu.....	92
---	----

Tablo 5.9 : Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saatlerinin tüm ders saatlerine oranı.....	97
--	----

Tablo 5.10 : Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin ünite karşılaştırılması.....	98
---	----

Tablo 5.11: Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin strateji, yöntem ve teknik karşılaştırılması.....	99
---	----

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu araştırmada, Suudi Arabistan'daki Mutavassıt (ortaokul) tarih, coğrafya ve vatandaşlık programları incelenerek; hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme açısından Türkiye'deki sosyal bilgiler programıyla karşılaştırılmıştır. Çalışmanın amacı, farklı iki ülkenin eğitim programlarının karşılaştırılmasıyla, iki ülkenin eğitim programlarının benzer ve farklı yönlerini tespit edip programlar arası etkileşimi ortaya koymaktır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Sosyal Bilgilerin tanımından başlayarak eğitim ve eğitimin kısımları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma, eğitim programlarını inceleyip karşılaştırdığı için birinci bölümde program geliştirme ve karşılaştırmalı eğitim hakkında da bilgilere yer verilmiştir. Karşılaştırmalı eğitimin tarihi gelişimine değinip dünyada ve ülkemizde bu alanda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verildikten sonra ikinci bölüme geçilmiştir.

İkinci bölümde, Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı karşılaştırılan Suudi Arabistan'ın tarihi, iklimi, yönetimi gibi genel bilgilerine değinildikten sonra Suudi Arabistan'daki eğitim anlayışı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde problem durumuna yer verilip, yapılan araştırmanın amacı ve önemine değinilmiştir. Yine aynı bölümde çalışma yapılırken karşılaşılan güçlüklerden, varsayımlardan ve çalışmanın sınırlılıklarından bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın modeli, araştırma yapılırken kullanılan yöntem, tekniklerden bahsedilip, toplanan verilerin analiz ve yorumuna değinilmiştir.

Beşinci bölümde yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ulaşılan sonuç ve araştırmacının önerilerine yer verilmiştir.

1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı, Yapısı ve Önemi

1.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal bilgilerin yeni bir kavram olduğu söylenebilir. Yüzyıl önce böyle bir kavram mevcut değildi. Bunun yerine sosyal bilimler, ağırlıklı olarak tarih öğretiliyordu. Sosyal bilgiler eğitimi, ABD'nin 1800'lü yılların sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel vb. alanlardaki büyük dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama kaygısından doğmuştur (Öztürk & Dilek, 2003: 70).

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin içinde yer alan farklı disiplinlerden meydana geldiğinden, sosyal bilgilerin kısa ve herkes tarafından bilinen bir tanımı yoktur.

ABD' de sosyal bilgiler eğitimi alanında en etkin kurumlardan biri olan *the National Council for the Social Studies* (NCSS)' e göre;

Sosyal bilgiler terimi; sosyal bilim alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsamaktadır (Öztürk & Otluoğlu, 2002: 5).

Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir (Sönmez,1998:2).

Sosyal bilgiler öğretiminde üç farklı yaklaşım vardır (Öztürk & Otluoğlu, 2002: 6):

Yurttaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşımda sosyal bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilere kültürel mirası aktarıp, onları iyi birer yurttaş olarak yetiştirmektir. Kültürel miras aktarılırken, öğrencilere, geçmişe ait bilgiler ve olgular, temel toplumsal kurumlar, inanç ve değerler öğretilmeye çalışılır.

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşımda amaç yine iyi yurttaş yetiştirmek ise de öncelikli hedef öğrencilere, sosyal bilimlerdeki disiplinlere ait bilgi ve becerileri kazandırmaktır. Bu yaklaşım daha çok konu alanı merkezli programlarda kullanılır.

Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşımda sosyal bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemleri tanımlama, analiz etme ve karar verme süreçlerini geliştirmektir. Çağdaş dünya sorunları, öğretim süreçlerinde ele alınan temel konulardır.

1.1.2. Sosyal Bilgilerin Yapısı

Bir öğretim alanı olarak, sosyal bilgilerin genel amacı, etkili vatandaş yetiştirmektir. Her düzeyde içeriğin büyük bir bölümünü sosyal ve beşeri bilimler oluşturur. Sosyal bilgiler, disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Bu yapı içinde sosyal ve beşeri bilimler, bir sosyal bilgiler etkinliği olacak şekilde, öğretim programındaki konulara uygun olarak entegre edilmektedir. Burada vurgulanan entegrasyon, sosyal bilgilerin doğasındaki en belirleyici özelliktir. Çünkü sosyal bilgiler, tarih, psikoloji, coğrafya, folklor ve felsefeden çok farklı olarak, bulguları ve sosyal bilimlerden elde edilen içerikleri belli bir amaçla entegre etmeye çalışan tek dertir (Öztürk & Otluoğlu, 2002: 7).

Sosyal bilgiler disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Disiplinler arası bütünleştirme yaklaşımı, farklı alanlardan oluşturulan içerik anlamına gelir (Sönmez, 1998: 6). Kısaca sosyal bilgiler; tarih, coğrafya, ekonomi, felsefe, psikoloji, sosyoloji vb. alanların bir bileşkesi ve sosyal bilimlerden elde edilen bilgileri belirli bir amaçla entegre etmeye çalışan bir dertir.

1.1.3. Sosyal Bilgilerin Önemi

Günümüzde çocuğun toplumsallaşması işlevini, artık aileden çok eğitim kurumları üstlenmiştir. Eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri çocuğu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Bunun ailede gerçekleşmesi iyice zorlaşmıştır. Çocuk okulda, içinde yaşadığı toplumun kültürünü, tarihini ve kurumlarını tanır. Bu sayede kendini geleceğe ve hayata hazırlar.

Ülkemizde, öğrencilere tüm bu bilgi ve becerilerin önemli bir kısmı ilköğretim okullarında okutulan hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri yoluyla kazandırılır.

Bu nedenle sosyal bilgiler dersi, ilköğretim okullarında yer alan en önemli derslerden birisidir.

1.2. Program, Program Geliştirmenin Tanımı, Önemi ve Program Geliştirme Yaklaşımları

1.2.1. Program ve Program Geliştirmenin Tanımı

Program kelimesi Latince bir terimdir. Bir işin veya oluşun akışına işaret eden bir manası vardır. Eğitim anlamında ise “ öğrenilen veya öğretilene “ işaret eder. Yönetim ağırlıklı bir anlam yüklendiği görülür. Okul yönetimi ve rehberliği çerçevesinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan tecrübelerin bütününe kapsar ve önerilen ders veya ders konuları ile ilişkili bilgilerin öğrenilme ve öğretim etkinliklerinin ayrıntılı ve sistematik bir planı görünümündedir (Karakaya, 2004: 6).

Program geliştirme en genel anlamıyla; eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirilmesi sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi sürecidir (Erden, 1998: 4).

Demirel (2004: 4) de program geliştirmeyi “eğitim programındaki hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü” olarak tanımlamaktadır.

Program geliştirme, bilimsel dayanakları olan ve teknik süreçlerden yararlanan bir araştırma çabasıdır. Bu nedenle program geliştirme çabaları kapsamlı ve sürekli devam eden bir süreçtir. Program geliştirme çalışmalarının en önemli yönü, okul ve çevresindeki hayatın ve öğrencilerin geliştirilmesini amaç edinmesidir (Demirel, 2002: 26).

Bu görüşlerden hareketle gerek okul içinde gerekse okul dışında, Milli Eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle geliştirmek ve gerçekleştirmek üzere düzenlenen muhteva ve faaliyetlerin uygun yöntem, teknik, araç ve gereçlerle geliştirilmesine yönelik koordine çalışmaların tümü (Demirel, 2002: 26) olarak kabul edebiliriz.

1.2.2.Program Geliştirmenin nemi

Eğitimde niteliğin geliştirilmesi, eğitim kurumlarının en önemli uğraşlarından birisidir. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında tüm eğitim faaliyetleri önceden hazırlanan bir program çerçevesinde yrr. Kurumda bireye hangi davranışların nasıl kazandırılacağı eğitim programlarında yer alır. Bu nedenle eğitimin niteliği büyük ölçüde uygulanan programa bağlıdır. Uygulanan programların aksaklık ve eksiklikleri giderildike, toplumdaki bilim alanlarındaki değişmelere göre yeniden dzenlendike, program geliştirildikçe eğitimin niteliğinin de artması beklenir (Erden, 1998: 2).

Eğitim, uygulamalı bir bilim alanıdır. Bu nedenle eğitim problemlerine masa başında ve kâğıt üzerinde değil, problemin kaynağında, okulda veya eğitim sisteminin bütününde çözüm aramak gerekir. Eğitim sisteminde ortaya çıkan problemlerin çözümü, bir ülkede izlenen Mili Eğitim Politikası'na, okuldaki öğrencinin davranışına dönüştürmesi söz konusu olan eğitim programlarının geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır (Demirel, 2002: 26).

Eğitim programları gelişi güzel geliştirilemez. Programları daha etkili hale getirecek doğru kararların alınabilmesi, bu kararların dayanaklarının bilimsel çalışmalarla araştırılmasına ve uygulamaların değerlendirilmesine bağlıdır (Erden, 1998: 2).

1.2.3.Program Geliştirme Yaklaşımları

Bir eğitim programı hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme olmak üzere dört unsurdan meydana gelmektedir. Eğitim programlarının geliştirilmesi bu unsurlara farklı ağırlıklar verilerek gerçekleşmektedir.

Demirel'e göre (2004: 50) eğitim programları tasarımlarını geliştirilmede genelde üç temel yaklaşım izlenmektedir. Bunlar;

- Konu Merkezli Program Tasarımları
- Öğrenen Merkezli Program Tasarımları
- Sorun Merkezli Program Tasarımları

Sönmez (1998: 84)'e göre “yetişek yaklaşımları geniş alan, disiplin alanı ve öğrenci merkezli yaklaşımlar olarak ele alınabilir.”

Konu Merkezli Program Tasarımları da kendi arasında;

- Konu Tasarımı
- Disiplin Tasarımı
- Geniş Alanlı Tasarım
- Süreç Tasarımı olarak dörde ayrılmaktadır (Demirel, 2004: 50).

Okullarda uygulanan eğitim programlarının büyük çoğunluğu Konu Merkezli Program Tasarımına göre düzenlenmiştir.

Öğrenen Merkezli Program Tasarımı;

- Çocuk Merkezli Tasarımlar
- Yaşantı Merkezli Tasarımlar
- Romantik (Radikal) Tasarımlar
- Hümanistik Tasarımlar başlığı altında gruplanmıştır (Demirel, 2004: 52).

Bu yaklaşım özellikle ilkokul düzeyinde kalmış, buna karşın üst sınıflarda ders kitaplarının konu merkezli olması sebebiyle konu merkezli programlara dönüşüm olmuştur.

Sorun Merkezli Program Tasarımları;

- Yaşam Şartları Tasarımı
- Çekirdek Tasarımı
- Toplumsal Sorunlar ve Yeniden Kurmacılık Tasarımı olarak üçe ayrılmıştır (Demirel, 2004: 52).

1.3. Eğitim

Eğitim, her felsefî sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre, değişik şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların pek çoğu, eğitime bir amaç yüklemiştir, idealistler eğitimi Tanrı'ya ulaştırma süreci için yapılan etkinlikler, Realistler insanı toplumun başat değerlerine göre yetiştirme süreci, Marxistler çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci, Pragmatistler ise, yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci, Varoluşçular ise insanı sınır durumuna getirme süreci olarak almışlardır (Sönmez 1993: 77-138).

Bilimde, özellikle genetik mühendisliğindeki gelişmeler, öğrenmenin beyinde fiziksel uyarımlar sonucu oluşan biyo-kimyasal değişiklikler olduğunu gösterir nitelikte bilgilere ulaşılmıştır (Sönmez, 1989: 117).

Eğitimi; toplumsal açıdan da ele alacak olursak, ilk insandan günümüze kadar süregelen tarihi süreç göz önüne alındığı zaman; "Toplumlar; tarımdan sanayiye, tekil toplumdan çoğulcu topluma, kapalı toplumdan açık topluma, monarşik ya da teokratik yönetim biçiminden demokratik yönetim biçimine, kapalı ekonomiden açık pazar ekonomisine geçme" gibi farklı değişim süreçleri göstermişlerdir (Ünal ve Ada, 2000: 6).

Bu değişimlerin olması ve insanların bu değişimlere ayak uydurması, uyum göstermesi de eğitim sayesinde sağlanmıştır. Bu yönden de düşünüldüğünde, geçmişten bugüne kadar, insanların tarih süreci içindeki serüvenlerinde en önemli etken; şüphesiz eğitimidir.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi eğitimin birçok tanımı vardır. Dewey'e göre eğitim; "İnsanların diğer insanları belli bir maksatla kültürlemeleri ya da kasıtlı kültürleme sürecidir." Tyler'e göre ise eğitim; "Bireylerin davranış örüntülerini değiştirme sürecidir." (Büyükkaragöz ve Çivi, 1997: 33-34).

Oğuzkan'a göre eğitim; "Önceden saptanmış esaslara göre insanların davranışlarında belirli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesidir." (Fidan, 1996: 8).

Ertürk'e göre eğitim; "Bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde (eğitim amaçlarına uygun) değişme meydana getirme sürecidir." Günümüzde daha çok tercih edilen ve kullanılan bu tanıma göre eğitimin içeriği şöyle özetlenebilir:

- Eğitim bir süreçtir.
- Eğitim sürecinde, bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi amaçlanmaktadır.
- Eğitim sürecinde; bireyin kendi yaşantıları esastır.
- Bireyin davranışlarındaki değişme kasıtlı olarak gerçekleştirilmektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1997: 34).

1.3.1. Formal Eğitim

Formal eğitim; belirli amaçlara ulaşmak için, önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde, planlı olarak yapılan ve öğretim yoluyla gerçekleştirilen eğitim ve öğretim şeklidir (Fidan, 1996: 4).

Eğitim süreci, eğitim başlangıcından bitişine kadar özel bir çevre içinde kontrollü olarak yürütülür. Sürecin belli aşamalarında ve sonunda değerlendirme işlemi yer alır. Okullardaki, askeriyedeki, halk ve mesleki eğitim merkezlerindeki eğitim, formal eğitime en güzel örnektir (Fidan, 1996: 5).

Eğitimin amacı ve biçimine göre, formal eğitim; örgün, yaygın ve algın eğitim olmak üzere, genel olarak üç kategoriye ayrılmaktadır (Ünal ve Ada, 1999:5).

1.3.1.1.Örgün Eğitim

Örgün eğitim; belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, belirli amaçlara göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir (Türk, 1999: 10).

Okul çatısı altında yapılan bu eğitimin; planlı, programlı, sistemli, denetimli ve güdümlü bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

Örgün eğitimde; hiyerarşik bir düzen bulunmaktadır. Okulöncesi öğretim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademeleri; örgün eğitim sisteminin hiyerarşik düzenini oluşturmaktadır. Bu yüzden; bir alt kurumu tamamlamadan bir üst kuruma gitmek mümkün değildir.

Zorunlu eğitim süresi dışında, isteğe bağlı olan örgün eğitim; okulöncesi öğretimden başlayarak yükseköğretimin sonuna kadar devam ettiğinden, bütün milletlerde, toplumsal yapının belkemiğini oluşturmaktadır.

Genel, mesleki ve teknik eğitim programları uygulanan örgün öğretim içerisinde, mesleğe yönelme; özellikle yükseköğretim kademesinde olmaktadır. Ancak ortaöğretim düzeyinde de mesleğe yönelmeye rastlanılmaktadır (Ada, 2002: 5).

Örgün eğitim; okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere dört kademeyi kapsamaktadır (Türk, 1999: 10).

1.3.1.2.Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan ya da bu kademelerden birinden ayrılmış olan bireylere yönelik olarak, bireylerin ilgi ve gereksinme duydukları alanda yapılan eğitimidir (Türk, 1999: 10).

Bireyin öğrenme isteğini esas alan yaygın eğitime, hizmet-içi eğitim seminerleri, halk eğitim merkezlerindeki kurslar gibi faaliyetler en güzel örnektir (Nas, 2000: 20).

1.3.1.3. Algın Eğitim

Hem formal hem de informal özellik taşıyan algın eğitim; geleneksel eğitim kurumları dışında, bireylere bilgi-beceri kazandıran kaynaklar vasıtasıyla gerçekleşmektedir (Ünal ve Ada, 1999: 7).

Karşılıklı etkileşimi esas alan algın eğitimin kaynakları olarak; radyo, televizyon, gazete, video, bilgisayar gibi kitle iletişim araçlarıyla, aile içi ve toplumsal ilişkileri değerlendirmek mümkündür (Ada, 2002: 6).

1.3.2. İnfomal Eğitim

İnfomal eğitim, formal eğitimin dışındaki, belirli bir organizesi, amacı, sistemi, eğitimsel aktivitesi olmayan bir eğitim şeklidir ve yaşam içinde kendiliğinden oluşan bir süreci kapsamaktadır (Fidan, 1996: 5; Tight, 1996: 68).

Gözlem ve taklidi esas alan infomal eğitimin ortamını; genellikle aile, sokak, işyeri, okul, kitle iletişim araçları gibi ortamlar oluşturmaktadır (Fidan, 1996: 6).

1.4. Eğitim Sistemi

Toplumsal, felsefi, psikolojik, ekonomik ve yönetsel temeller üzerine kurulmuş olan bir eğitim kurumu, toplumun her üyesi üzerinde önemli bir ölçüde ve güçlü bir şekilde etkisini gösterir. Bu eğitim kurumunun oluşturduğu en etkili toplumsal birim ise Eğitim Sistemi'dir (Başaran, 1984: 199).

Her toplum, bireylerine kendi varlığını sürdürecekt ve geliştirecek en uygun eğitimi vermek için, bir eğitim sistemi gereksinimi içerisinde olmuştur ve bu gereksinimini giderebilmek için, kendi sosyal, politik, ekonomik ve kültürel koşullarına göre, bir eğitim sistemi belirleyerek, bu eğitim sistemini uygulamaya koymuştur.

Eğitim sistemlerinin uygulamaya konulması; eğitim teorilerinin ve eğitim politikalarının da gelişmesini sağlamıştır. Böylece; eğitim alanında yapılan temel araştırma bulgularından da bütün toplumlar yararlanmıştır (Türkoğlu, 1984:1-2).

Her toplumun kendine özgü bir eğitim sistemi bulunmaktadır. Bir toplumun kültürel, sosyal, ekonomik özelliklerine ve değerlerine göre kurulan, biçimlenen ve gelişen bir eğitim sistemi; o toplumun geçerli değerlerini ve eğitimden beklentilerini ortaya koymaktadır.

Geçmişten günümüze kadar, sürekli olarak bir değişim süreci içerisinde olan toplumlar, bu beklentilerini karşılayabilmek için; eğitim sistemlerini de değiştirmek ve yenilemek çabası içerisinde olmuşlardır (Hesapçıoğlu, 1998: 41).

Bu değişim ve yenilenme süreci; eğitimde izlenen politikaların sürekli değişmesini ve her toplumun kendi eğitim politikasının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Sürekli değişimle hep daha iyiyi arayan ve en iyiye ulaşmak isteyen toplumlar; eğitim reformlarının da ortaya çıkmasını sağlamışlardır.

1.5.Karşılaştırmalı Eğitim

1.5.1.Tanımı

Karşılaştırmalı eğitim kavramı ile ilgili olarak farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Karşılaştırmalı eğitim, toplumlarda mevcut eğitim problemlerini ve bu problemleri doğuran nedenleri, diğer toplumlarda benzer faktörlere değinerek saptayan, yorumlayan bir inceleme ve araştırma alanıdır (Demirel, 2000: 1).

Lauwereys, Varış ve Neff (1979: 5) karşılaştırmalı eğitimi, toplumlarda var olan eğitim problemlerini ve bu problemlerin nedenlerini farklı toplumlardaki benzer durumlara değinerek açıklayan, yorumlayan ve öneriler sunan bir araştırma alanı olarak ifade etmektedirler.

Türkoğlu (1985)' na göre ise karşılaştırmalı eğitim, farklı kültürler ve farklı ülkelerde iki veya daha fazla eğitim sisteminin benzerliklerini ve farklılıklarını tanımaya yardımcı olan, benzer görünen durumları açıklayan ve insanların toplumsallaştırma yolu ile eğitime hakkında yararlı öneriler sunan bir disiplindir. Çok genel anlamda karşılaştırmalı eğitim, eğitim sorunlarının çözümlenmesi için farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerini inceleyen bir alandır (Demirel, 2000: 1). Karşılaştırmalı Eğitim, eğitim sorunlarının çözümlenmesi için farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerini inceleyen bir alandır (Erdoğan, 2000: 6).

Grossley ve Braadfoot'a (2000: 1-3) göre karşılaştırmalı eğitim bir disiplin adı değil, bir içeriktir. Bu ise sosyal bilimlerde farklı perspektiflerin ortak etkisini gösterir. Diğer yandan karşılaştırmalı eğitim, farklı bilimlerin eğitim araştırmalarından: felsefe, tarih, siyasal, psikoloji ve sosyoloji araştırmalarından yararlanır. Karşılaştırmalı eğitim eski bir uzmanlık dalı olup, birçok eğitimci tarafından gizli bir uğraş olarak algılanmıştır.

Karşılaştırmalı eğitim, son zamanlarda post modernizmin temel konularından biri sayılmaktadır. "Karşılaştırmalı eğitim" diye adlandırılmış sahanın asıl anlamı,

çeşitli kültür düşüncelerini ve kültürel ilişkiyi merkez almasıdır. Eğitim alanında böyle karşılaştırma yapmak, eğitimle ilgili örneklerdeki araştırma ve benzer problemlerin çözülmesinde yol gösterir (Welch, 2000: 3).

Karşılaştırmalı Eğitim, eğitim sistemlerinin bugünkü durumlarını tanımlayan katalog değildir, kuru bir sistem kopyacılığı değildir. Karşılaştırmalı Eğitim, karşılaştırmalı edebiyat, karşılaştırmalı hukuk, karşılaştırmalı anatomi gibi alanlarla terim bakımından benzerlik gösterse de, kullandığı yöntem açısından farklı özellikler sergiler (Erdoğan, 1995: 5-7).

Karşılaştırmalı eğitim araştırmasında başka ülkelerin ya da başka kurumların belli bir öğretim alanındaki müfredat programları analiz edilir. Belli bir öğretim alanı için yazılmış ders kitaplarının hem ülke için, hem de ülkeler arası analizine başvurulur (Hesapçıoğlu 1994: 5).

Karşılaştırmalı eğitim, toplum hayatının gelişmesi hakkında diyalektik kanunlarına uyarak sadece bir ülkenin eğitim sistemini öğrenmeyi amaçlamaz, gelişme sürecini, problemlerin oluşmasının nedenlerini, şu andaki durumu göz önünde tutarak ilerideki gelişme yönlerine de dikkat eder ve ilgili ülkelerin kültürel katılımı, fırsatları ve çağın gereksinimine göre değişir. Karşılaştırma yöntemi ile ikiden fazla ülke veya ikiden fazla bölgedeki eğitim sistemi ve eğitim faaliyetleri karşılaştırılır ve yorumlanır. Benzer yönlerin ve ayrıntıların anlaşılması sağlandıktan sonra karşılaştırma yapılırken araştırmacı kendi bakış açısını, sosyal yorumu ve eğitim amaçlarını göz önünde bulundurur (Cho, 1997: 8).

Karşılaştırmalı eğitim, Millî Eğitim sistemlerini, siyasal, sosyal ve kültürel etkenleri göz önünde bulundurarak inceleyen, ilk ve orta öğretimin anlamını tartışan bir alandır.

Karşılaştırmalı Eğitim, toplumdaki mevcut eğitim sorunlarını ve nedenlerini, diğer toplumlardaki benzer etkenlere değinerek saptayan ve yorumlayan bir araştırma alanıdır. Karşılaştırmalı Eğitim, eğitim sorunlarının çözülmesi için farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerini inceleyen; Dünyadaki eğitim sorunlarının benzerliğini ortaya koymakla birlikte bu sorunların farklı ülkelerde farklı şekilde meydana geldiğini ve çözüm yollarında farklı olabileceğini gösteren; Eğitim sorunlarına dünya ölçüsünde bir çözüm sunmaya çalışan bir alan değildir. Sadece

geniş bir bakış açısı içerisinde hareket etmelerini sağlayan bir alandır (Boobekova, 2001: 16).

Eğitim bilimlerinde diğer bilimlerde olduğu gibi karşılaştırmalı çalışmalar, birbirleriyle karşılaştırma yapılır cinsten olguları karşılaştırarak belirli görüş açlarına ya da ölçütlere göre değerlendirmek ve bunlar arasında ortak, benzer ve farklı özellikleri saptamak esasına dayanır. (Demirel, 1996: 7).

Özellikle eğitim programları kullanılarak yapılacak karşılaştırmalarda neyin, ne ile ilişkili olduğunu tespit etmek önemlidir. Bu bağlamda eğitim programlarının temel öğelerini esas almak ve çalışmayı buna göre yapılandırmak gerekmektedir. Başka bir ülkenin sistemini ya da programını aynen almak söz konusu değildir (Ültanır, 2000: 22, 23).

Karşılaştırmalı eğitimin ne olup, ne olmadığından da bahsederek daha açık bir çerçeveye oturtabiliriz. Karşılaştırmalı eğitim, eğitim sorunlarına dünya ölçüsünde çözüm sunmaya çalışan bir alan değildir. Bilakis çeşitli ülkelerde eğitimle ilgili olguları tahlil etmek suretiyle, ülkelerin kendi eğitim sorunlarına çözüm yolları ararken geniş bir bakış açısı içerisinde hareket etmelerini sağlayan bir alandır (Erdogan, 2003: 6).

1900 yılından beri karşılaştırmalı eğitim kendi içeriğini, ilgi odağını, amacını ve politik yöntemini defalarca değiştirmiştir. Karşılaştırmalı eğitimde, çeşitli eğitim sistemlerinin incelenmesi sadece tek taraflı olmayacaktır. Karşılaştırmalı eğitim incelemesini yaparken, mümkün olduğu kadar ilgili ülkelerin geçmişlerini ve bugünkü "hayat şartlarını, dilini, onların deyimlerini iyi derecede bilerek", değerlendirme yapılmalıdır (King, 2000: 2-5). Sosyal bilimlerin, sayısal verilerinin incelenmesi ve hukukî genelleme de önemlidir. Çoğu zaman ciddî karşılaştırmalı eğitim araştırması orta öğretim üzerinde yapılmıştır, ya da tek ders üzerinde durulmuştur (Cho, 1997: 11).

Karşılaştırmalı eğitim, eğitimle ilgili problemlere daha geniş perspektifle bakmayı ve değerlendirmeyi olanaklı kılmaktadır. Ancak eğitim ile ilgili öğeler ülkelerin siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerine göre şekillendiğinden karşılaştırma sonucunda ulaşılan verilerin aynen alınarak uygulanması problemlerin çözümünde doğru yöntem değildir.

1.5.2.Tarihsel Gelişimi

Eğitim alanındaki çalışmaların içeriklerini ve eğitim problemlerinin sebeplerini araştıran ve inceleyen pek çok filozof ve eğitimci vardır. İlk olarak Eflâtun, daha çok eğitimin amaçları üzerinde durmuş, buna karşılık Aristo, çeşitli toplumların anayasalarını toplayarak tahlil etme yoluna gitmiştir (Lauwerys, 1971: 1).

İlk çağlardan itibaren farklı toplumların eğitim sistemlerini incelemeye yönelik çalışmalar yapılmasına rağmen, karşılaştırmalı eğitimin bir bilim dalı olmasına yönelik çabalar 19. yüzyıl sonlarında başlamıştır.

Türkoğlu, (1998) karşılaştırmalı eğitimin tarihi gelişimini dört aşamada incelemiştir: Hazırlık Aşaması (Aristo-1880), Oluşum Aşaması (1880-1914), Kuram Aşaması (1914-1940), Araştırma Aşaması (1940-...).

1.5.2.1.Hazırlık Aşaması (Aristo - 1880)

Eflâtun, Devlet adlı eserinde bir site düzeninden bahsederek, bu düzenin nasıl olması gerektiği üzerinde durmuştur. Eflâtun, Atina'nın savaşta yenilgiye uğramasından sonra, bu durumun, ancak eğitim yoluyla düzelebileceğine inanarak, eğitimde reform çalışmalarının yapılması gerektiği üzerinde ısrarla durmuştur. Isparta'da eğitim çok iyi olduğundan, Isparta ve Atina eğitimlerinin karşılaştırılmasıyla bir bütünlük kazandırmaya çalışmıştır.

Aristo ise bütün Yunan sitelerinin anayasalarını toplayarak, analiz yolunu kullanmıştır. Ayrıca, eğitimde devlet ve bireyi dengeli bir şekilde göz önünde bulundurmanın gerekliliğini ise Eflâtun'un en parlak öğrencisi Aristo tarafından ortaya konmuştur (Türkoğlu, 1998).

Herodote ve Xenophon da daha sonraki yıllarda karşılaştırmalı eğitimin öncüleri olarak düşünülebilir. Yunanlılar gezilere çok fazla önem vermişler ve sanatsal faaliyetlerinde, yeniliğin araştırılmasını ve en iyi olanın bulunması gereğini yansıtmışlardır. Herodote yeni eğitimsel amaçların ortaya çıkması için, seyahat etme düşüncesine bağlanarak, Mısır, Babil, Rusya ve Libya'da gözlemlerde bulunmuştur (Türkoğlu, 1998).

Xenophon medeniyetlerin büyüklüğünü, yeni yetişme dönemlerindeki çocukların eğitime bağlayarak, diğer medeniyetlerin eğitim sistemleriyle karşılaştırma yapmıştır. Xenophon, ayrıca Yunan gençlerinin daha iyi yetişmeleri için İran'da aristokrat çocuklarına yönelik olarak uygulanan eğitimi incelemiştir (Erdoğan, 2000).

Caton ise farklı halkların gelenek ve göreneklerini gözlemlemek için Asya'yı baştan başa dolaşmıştır (Lauwerys, Varış ve Neff, 1971).

Dış memleketlere gidip, yeni eğitim sistemlerini gördükten sonra yurduna dönen her insanda genellikle görülen bu yaklaşıma, mukayeseli eğitimin tabîî tarih aşaması denmektedir (Lauwerys, Varış ve Neff, 1972: 2).

Karşılaştırmalı eğitimin bir Eğitim Bilimi Dalı olmasına yönelik çabalar 19. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Karşılaştırmalı Eğitimin büyük kurucusu Marc-nra hAntoine Jullien 1817 yıllarında eğitim kurumları hakkında sistematik bilgiler toplayarak, “Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma Plânı ve Ön Görüşler” isimli kitabını kaleme almıştır. Bu çalışmayı inceleyen birçok otorite tarafından ise, “İlk Karşılaştırmalı Eğitimci” olarak kabul edilmektedir (Erdoğan, 2000).

Jullien'e göre (1971: 21) Eğitim Bilimi ancak karşılaştırmalı araştırmalarla belirli bir ölçüde pozitif bir bilim haline gelir. Mukayeseli Anatomi'deki araştırmalar yoluyla anatomi bilimi ilerletilmiştir. Bunun gibi Mukayeseli Eğitim dalındaki araştırmalar yoluyla da Eğitim Biliminin geliştirilmesi sağlanmış olacaktır.

Jullien, bir ülkenin eğitim sisteminin geliştirilmesinde yabancı bir araştırmacının, bir eğitim sistemini incelerken önyargısız olmasının verdiği avantajla, incelediği sistemin geliştirilmesi yolunda daha etkili teşhis ve teklifler getirebileceğine inanmıştır. Bu duruma bir örnek olarak, Türk eğitim sistemini en iyi tahlil eden çalışmalar arasında sayılabilecek olan ve Andreas Kazamias tarafından kaleme alınan, “The Quest for Modernity in Turkish Education” ve 1973 yılında Sylovich tarafından yazılan “Education and Modernization in Middle East” adlı eserler örnek olarak gösterilebilir (Erdoğan, 2000).

1.5.2.2.Oluşum Aşaması (1880 -1914)

Münih Üniversitesi Pedagoji Profesörü Friedrich Thiersch, “Batı Almanya ülkeleri, Belçika, Fransa ve Hollanda'da Eğitimin Şimdiki Durumu” isimli bir çalışma yapmıştır. Bu rapor, çok sayıda okula yapılan ziyaretlerden sonra hazırlanmış olup içeriğinde pedagojik yöntemler, programlar, yönetmelik gibi kaynaklar bulunmaktadır. Fransız Hilker, “Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi” isimli kitabını yazma aşamasında, Friedrich Thiersch'in çalışmalarından çok faydalanmıştır (Türkoğlu, 1998).

Bu aşamada amaç, önce ülke dışında eğitim sistemlerini incelemek için yapılan seyahatlerde, o memleketlerin eğitimiyle ilgili veriler toplamak, neyin yapıldığını öğrenmek, sonra ilginç ve pratik yöntemleri başka bir eğitim sistemine uyarlamasının mümkün olup olmayacağını tespit etmektir. Bu sayede, yapılan gözlemler eğitim sistemlerinin yeniden düzenlenmesinde son derece yararlı ve yönlendirici olmaktadır. Ayrıca, eğitim sistemleri ile ilgili betimsel bir katalog meydana getirilmiş olmaktadır (Türkoğlu, 1998).

1.1.5.2.3.Kuram Aşaması (1914 – 1940)

19. yüzyıldaki Karşılaştırmalı Eğitimciler, genelde kendi ülkeleri dışındaki ülkelerin eğitim sistemleri hakkında bilgi toplayan ve daha sonra bu bilgiler ışığında kendi ülkelerinde reform çalışmalarını başlatan eğitim yöneticilerinden oluşmuştur (Erdoğan, 2000: 18).

Fakat 20. yüzyılda Michael Sadler, karşılaştırmalı eğitime sosyolojik bakış açısını kazandırmaya çalışarak, "Eğitim sistemi, demiryolları ağı sistemi gibi transfer edilemez" kuramını dile getirmiştir. Sadler'in bu düşüncesi, karşılaştırmalı eğitimin kuramsal temellerinin köşe taşlarından birisi olarak kabul edilir (Erdoğan, 2002).

Diğer bir öncü Flarris ise, eğitimle ilgili gelecekteki olayların tahmin edilmesine dayalı bir yaklaşımı kullanmıştır (Erdoğan, 2000:19).

20. yüzyılın çağdaş Karşılaştırmalı Eğitimcisi olarak kabul edilen Kandel Polonyalı bir Musevî olup İngiltere'de öğrenim gördükten sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiş ve uzun yıllar Colombia Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmıştır. Kandel'e göre, "Karşılaştırmalı Eğitim'in" ilk amacı, eğitimle ilgili başka ülkelerde kullanılan yöntem, uygulama ve organizasyonları asimile etmek değil, uyarlamak olmalıdır. Kandel eğitim sorunlarının çoğunun evrensel olması nedeniyle, bu sorunların çözümü için Karşılaştırmalı Eğitim'e özel bir önem verilmesi gerektiğini vurgular. Karşılaştırmalı Eğitim araştırmalarının belirli bir problemle başlaması ve çözümle son bulması gerektiğini ileri sürerek bu alanın metodolojik açıdan gelişmesine de önemli katkılar sağlamıştır (Erdoğan, 2000: 19-20).

Bir Rus eğitimcisi olan Nicholas Hans, Odesa'da millî eğitim müdürlüğü yapmış, fakat daha sonra Marksizmle uyuşmadığından İngiltere'ye göç etmiştir. Karşılaştırmalı Eğitim adlı eserinde, ideal eğitimin nasıl olması gerektiği üzerinde durmuş, eğitim alanındaki gelişmeleri anlamak için de uzak tarihi nedenler üzerinde durulması gerektiğini savunmuştur. Hans'a göre eğitim çalışmaları topluma belli bir değişme ve gelişme getirmelidir. Bu nedenle, bir toplumda eğitim politikası belirlenirken, tabii faktörler (ırk, dil, coğrafya ve ekonomi), dini faktörler, lâik faktörler (hümanizm, sosyalizm, milliyetçilik ve demokrasi) gibi etkenlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmuştur (Erdoğan, 2000).

1.5.2.4.Araştırma Aşaması (1940 -...)

Bu dönemde karşılaştırmalı eğitim araştırmaları daha da detaylanarak, okuma-yazma sorunlarından, yüksek öğretim sorunlarına değin tüm sorunlar incelenmiştir (Kar, 2003:78).

Uluslararası kuruluşlardan olan UNESCO, OECD, Avrupa Birliği, Avrupa Komisyonu, Amerika Birleşik Devletleri Organizasyonu ve Uluslararası Beş Akademik Birlik karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında dünyadaki farklı eğitim sistemleri konusunda "nicel çalışmalar yapmışlar ve yapmaktadırlar. Ayrıca istatistiksel verilerin kullanılması sayesinde, karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında,

daha fazla yansızlık ve bilimsellik kavramları benimsenmiş olmaktadır (Türkoğlu, 1998).

Özellikle 1960'lardan sonra George Bereday, Horald Noah, Max Eckstein ve Arnold Anderson gibi akademisyenler, istatistikî işlemlerin kullanılmasını içeren bir metodoloji kullanarak karşılaştırmalı eğitim alanının bilimsel bir çerçeveye oturmasında büyük katkıları olmuştur (Erdoğan, 2000).

Eckstein 1983'te, Comparative Mind adlı makalesinde; iki şeyin nasıl benzediğini veya benzemediğini görmek için araştırma yapmanın, benzerliklere dikkat çekmenin veya birinin diğerine sebep olduğunu göstermeye çalışmanın esas olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Noah ve Eckstein, birlikte çalışarak yazdıkları Toward Science of Comparative Education adlı eserlerinde, karşılaştırmalı eğitimin bir bilim dalı olma yolunda geçirdiği evreleri açıklamaya çalışmışlardır (Kar, 2003: 79).

Noah ise, karşılaştırmalı eğitimin istismarı ile alakalı, "Use and Abusing of Comparative Education" adlı eseri kaleme almıştır (Erdoğan, 2000).

Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında bir başka önemli isim de Andreas Kazamias'dır. Kazamias, eğitim sistemlerini, ideoloji ve siyasal yapı gibi etkenlerle ilişkilendirerek tarihi gelişim çerçevesinde incelemiştir. Örneğin, Türk eğitim sistemi üzerine "The Quest for Modernity in Turkish Education" adlı bir eseri bulunmaktadır (Erdoğan, 2000).

Amerika'da eğitim ve ulusal kalkınma arasındaki ilişkinin araştırılması için, Stanford Üniversitesinde Karşılaştırmalı Eğitim Merkezi, Columbia, Harvard ve Chicago gibi üniversitelerde ise, eğitimin ulusal gelişme ve kalkınmayla ilişkisini araştıran, Uluslararası Eğitim ve Kalkınma adı altında enstitüler kurulmuştur (Erdoğan, 2000).

1990'dan sonraki yıllarda "küreselleşme" ile "karşılaştırmalı eğitim" arasındaki bağların daha kuvvetli bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla küresel gelişmeler ve küresel sorunlar karşısında küresel çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. İnsanlığın "Yeni Dünya" düzenine uyum sağlayacak bir donanımla yetiştirilmesini sağlayacak bir bakış açısı geliştirilmektedir (Kar, 2003: 79).

Türkoğlu'nun belirttiği gibi, (1998) tüm bu yaklaşımlar sonucunda, uluslararası üniversiteler ve kolejlerde karşılaştırmalı eğitim araştırmaları hızla çoğalmaktadır. Dünyada lisans seviyesindeki öğrencilere, eğitimin kontrolü, din ve devlet, ekonomik gelişme ve eğitim, eğitimde eşitlik konuları karşılaştırmalı olarak öğretilmektedir. Bu çalışmalar sadece lisans seviyesinde değil, yüksek lisans ve doktora çalışmalarında da kullanılmaktadır.

Yalnız karşılaştırmalı eğitimde üzerinde dikkatle durulması gereken, çok önemli bir nokta vardır. Karşılaştırmalı eğitimde başka bir ülkenin eğitim sistemi ve programını olduğu gibi kabul etmek söz konusu bile değildir. Bir başka ulusun sistemini veya programını getirmek, başkasının ayakkabısını elbisesini bir başka kimseye giydirmek gibidir. Yani uyumsuz, garip bir durum oluşmuş olur. Karşılaştırmalı eğitim araştırmasında da önemli olan ise sosyal bir sorunun, bu sosyal sorunu çözen başka bir ulusta değişkenler üzerindeki etkilerinin takip edilmesidir (Ültanır, 2000).

1.5.3. Karşılaştırmalı Eğitimin Amaçları

Karşılaştırmalı Eğitim alanının, ulusların kültür ufkunu genişletmek, ülkeler arasındaki gerginliği azaltmak, eğitimi, bilim ve kültür süreci olarak zenginleştirmek, çok kültürlü anlayışa katkıda bulunmak ve toplumların aralarında dostça, açık bir iletişim kurmak gibi amaçları vardır (Demirel, 2000).

Karşılaştırmalı eğitimden ülkemiz adına yararlanabilmek için, bu eğitim dalının gelişme süreçleri göz önünde bulundurularak, amacının iyi belirlenmesi gerekmektedir.

Bu nedenle "Dünyada, eğitim sistemlerinde yeni gelişmeler nelerdir? Bunlardan nasıl faydalanabiliriz? Olumsuzlukları nasıl düzeltebiliriz?" sorularına köklü ve özlü biçimde cevap aranmalıdır. Bu ise, millî bünyemize ve ihtiyaçlarımıza uygun, kapsamlı, sistemli, istikrarlı, radikal ve kalıcı düzenleme çalışmalarının yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Eğitim sistemlerindeki olumsuzlukların giderilebilmesi ve özellikle ulusların kalkınmasında başrolü oynayan öğretmen yetiştirmek için, bir eğitim sistemi geliştirilirken; eğitim sistemindeki aksaklıkları minimuma indirmiş ülkelerle bağlan-

tılar kurarak, onların deneyimlerinden yararlanmak, büyük önem taşımaktadır. Ancak karşılaştırmalı eğitim çalışmaları ile öğretmenlerin çağdaş gelişmelere uygun bir nitelik, kazanması mümkündür (Kar, 2003: 80).

Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarından en iyi şekilde yararlanabilmek için amaçlarını iyi bilmek gerekmektedir. Karşılaştırmalı eğitimin amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Eğitim sistemlerinin sorunlarına ve etkinliklerine ilişkin geçerli bilgiler elde etmek,
- Kişisel yeteneklerin keşfi ve bunu geliştirmenin yollarını aramak,
- Yerel, ulusal ve uluslar arası bir konu olan eğitimde, bir dizi hipotezi, gerekli yöntem ve teknikleri, yorum için gerekli esasları ve sonuçlar geliştirmek.
- Öğrencilere spesifik meslekî beceri kazandırmak,
- Uluslararası kültür naklini gerçekleştirmek,
- Eğitim sistemlerine, sorunlarına ve etkinliklerine ilişkin geçerli bilgiler elde etmek,
- Eğitimle ilgili varsayımlar geliştirmek ve yorumlar yapabilmek için gerekli bilgileri sağlamak,
- Eğitimi etkileyen unsurların, çeşitli ülkelerdeki gelişimini ve görünümünü inceleyerek yardım edecek eğitim politikalarının oluşmasına yardım edecek bir bakış açısı kazandırmak,
- İnsanların ve özellikle eğitimcilerin kültür ufkunu genişletmek,
- Uluslararası bir anlayışa ve iletişime katkıda bulunmak, uluslararası gerginliği azaltmak,
- Bir ülkenin kendi eğitim sistemini geliştirebilmesi için kuramsal ve uygulamalı olarak katkıda bulunmak,
- Eğitim konusunda başka ülkelerde kullanılan yöntem uygulama ve kurumları adapte etmek,

- Eğitim Bilimlerini bilimsel olarak geliştirmek ve zenginleştirmek,
- Bireylerin belli bir sorun karşısında geniş bir perspektife sahip olmalarını sağlamak,
- Kişilerin sorunlar karşısında, alternatif çözümler yolları üretmeye açık olmalarını sağlamaktır (Erdoğan, 2000; Demirel, 2000).

Ayrıca, karşılaştırma eğitiminin; toplumların kültür ufkunu genişletmek, uluslararası gerginliği azaltmak, eğitimi bilim ve kültür süreci olarak zenginleştirmek, uluslararası anlayışa katkıda bulunmak ve ölkeler arasında dostluğa dayalı, açık bir iletişim kurmak gibi, hem amaçları hem de faydaları bulunmaktadır (Demirel, 2000: 3).

1.5.4.Karşılaştırma Eğitimin Faydaları

Karşılaştırma eğitim; yukarıda da açıkça anlatıldığı gibi sadece iki ölkenin eğitim sistemlerini karşılaştırmakla kalmaz, eğitim sistemleri yapılandırılacak ölkelerin çağdaş ve yenilikçi yapılanmaları adına gerekli bilgi ve dokümanları da sağlamaya çalışır.

Karşılaştırma eğitimin topluma sağlayacağı faydaları şöyle sıralayabiliriz:

Karşılaştırma eğitim, eğitimcileri ve halkı, eğitim alanındaki kuramsal temellerin ve pratik uygulamaların değişik ölkelerde nasıl olduğu konusunda duyarlı hale getirir. Böylece karşılaştırma eğitim sayesinde eğitimdeki alternatif yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olunur (Erdoğan, 2000: 11).

Sunduğu değişik deneyimler ve yaklaşımlarla, eğitim alanında en doğru kararın verilmesinde katkılar sağlar. Bu açıdan bakıldığında, eğitim politikacıları ve yöneticileri karar verme sürecinde karşılaştırma eğitim araştırmalarının sonuçlarından faydalanmaktadır (Erdoğan, 2000: 11).

Cho (1997), yüksek lisans tezinde, karşılaştırma eğitimin uluslararası anlaşma, yakınlaşma sağlayarak eğitimdeki gelişmeyi hızlandıracağını ve bu gelişmeye, reforma ivme sağlayacağını ileri sürmektedir.

Saracaloğlu (1992), bir ülkenin kendi eğitim sistemini geliştirebilmesi için kuramsal ve uygulamalı olarak katkıda bulunduğunu belirtmektedir.

Varış (1971), eğitim sistemleri, problemleri ve faaliyetleri hakkında geçerli bilgi elde etmek, bunun yanında, eğitime etki eden faktörlerin, çeşitli ülkelerdeki evrimini inceleyerek de eğitim politikasının tayinine yardım edecek görüşü kazandırmak olduğunu ifade etmektedir.

Türkoğlu (1998), karşılaştırmalı eğitim çok kültürlü eğitimi beraberinde getirerek, öğrenene birçok fırsat sağlamanın yanında ufkunun gelişmesine yardımcı olur fikrini savunur.

Eğitim Bilimlerinin gelişmesi ve zenginleşmesi açısından da karşılaştırmalı eğitim son derece önemlidir (Erdoğan, 2000: 13).

1.5.5.Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmalarında Uygulanan Yaklaşımlar

Karşılaştırmalı eğitimin; yaklaşık olarak, 200 yıllık bir temeli bulunmasına rağmen; karşılaştırmalı eğitim alanındaki bütün araştırmacılar tarafından kabul edilen bir kuram ve yöntem henüz geliştirilememiştir. Ancak; araştırmacılara yardımcı olan bazı kurallar bulunmaktadır (Kanat, 2004: 16).

Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- Eğitim sistemlerini durgun bir yapı gibi değil, değişmeye hazır bir organizma gibi düşünmek gerekmektedir.
- Eğitimin çok karmaşık bir olgu olmasından dolayı, bir toplumun yaşantısı bütün yönleriyle (Doğal ve sosyal faktörler, tarih vs.) ele alınmalı ve incelenecek olan toplumun bu yönleriyle ilgili kaynaklar okunmalıdır.
- Analiz ve sınıflandırmalar da; neyin ne ile karşılaştırılacağı iyi belirlenmelidir. Yasa ile yasa, program ile program karşılaştırılmalıdır.
- Yorumlarda; kişisel ilgiler (tarih, sosyoloji vs.) göz önüne alınmalıdır.

- Eğitim politikasına ilişkin incelemelere ilginin artmasından dolayı; inceleme çalışmasında, yetkili kişilerin kararlarını sınırlayan koşullar araştırılmalıdır.

Karşılaştırmalı eğitim alanında çeşitli yaklaşımlar söz konusudur. Halen de yaklaşımlara ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Ancak, Holmes'un vurguladığı gibi, karşılaştırmalı eğitim alanındaki gelişmeler, tek bir yöntemin uygulanmasıyla gerçekleştirilemez. Bu yüzden gelişimin kalitesi araştırmaların çeşitliliğine bağlıdır (Saracaloğlu, 1992).

Lauwerys'e göre "Ne ile ne karşılaştırılacaktır?" sorunu üzerinde başlıca iki görüş vardır. Bunlardan birincisi, bir eğitim sisteminin bir yabancı sistemle karşılaştırılmasını, diğeri ise çeşitli eğitim sistemlerinin birbirleri ile karşılaştırılmasını savunmaktadır. Günümüzde eğitimciler her iki görüşü birleştirme yolunda çalışmaktadırlar (Lauwerys, Varış ve Neff, 1971: 6).

Geleneksel yaklaşımlar ve analiz yöntemleri halen karşılaştırmalı eğitimi yönlendirmeye devam etmektedir karşılaştırmalı eğitimde hem analiz hem de sentez yöntemlerini kullanmak önem teşkil etmektedir (Demirel, 2000).

Analizin önemini vurgulayan, tanımlayıcı (descriptive) ve açıklayıcı (explanatory) olmak üzere iki temel ana yaklaşım tanımlanmaktadır. Tanımlayıcı yaklaşım, daha eski bir anlayış olarak, dokümanların toplanması, gözlem ve benzerlik ile farklılıkların tanımlanarak gerçeklerin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Açıklayıcı yaklaşım ise, yeni bir yaklaşım olup, felsefî, işlevsel ve problem çözmeye dayalıdır. Karşılaştırmalı olayların nedenlerinin araştırılması ve mümkünse gelecekteki ilerlemeler için birtakım ön çalışmaların yapılması gerektiğini savunur. Kazamias açıklayıcı yaklaşımı daha eleştirel ve daha bilimsel bulmaktadır (Türkoğlu 1993 ve Erdoğan 2000).

Günümüzde, karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında, genelde dört tür yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlar: Yatay, Dikey, Problem Çözme ve Örnek Olay yaklaşımlarıdır. Bu yaklaşımlar hakkında Erdoğan, (2000) ve Türkoğlu (1998) tarafından kısaca şu bilgiler verilmiştir:

1.5.5.1.Yatay Yaklaşım

Yatay yaklaşımda, farklı eğitim sistemlerinin ayrı ayrı ve birlikte tüm unsurları paralel bir şekilde incelenir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Türkiye'nin yüksek öğretim sistemleri incelenerek araştırma yapılırsa yatay yaklaşım uygulanmış olur.

1.5.5.2. Dikey Yaklaşım

Dikey yaklaşımda ise tarihsel gelişim izlenerek, karşılaştırmalı eğitimciyi geleceğe ait tahminler yapmaya yöneltir. Örneğin sadece Türk Eğitim Sistemi'nin tarihsel gelişimi araştırılarak incelenirse dikey yaklaşım kullanılmış olur.

1.5.5.3.Problem Çözme Yaklaşımı

Bir eğitim sisteminin seçilmiş bir soruna, çözüm bulmak amacıyla uygulanan teknik problem çözme yaklaşımını ifade eder. Örneğin, bir eğitim sistemindeki, öğretmen ihtiyacını belirleme, kadınların eğitim durumu gibi sorunlar için yapılan araştırmada, problem çözme yaklaşımı kullanılır.

1.5.5.4.Örnek Olay Yaklaşımı

Örnek olay yaklaşımında bir ülkenin özel bir eğitim deneyimi incelenerek, karşılaştırma yapılmadan yorum ve karşılaştırma işi okuyucuya bırakılır. Örnek olay incelemelerinin sınırlı yanı, incelenen olayın toplumsal ya da tarihsel bütünlük taşımasıdır.

1.5.6.Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmalarında Eğitimi Etkileyen Faktörler

Eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasında; kapsamaları ve nitelikleri şekillendiren bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler; doğal ve sosyal faktörler olmak üzere iki ana kategori altında incelenmektedir.

Doğal faktörler, coğrafi faktörlerdir. Sosyal faktörler ise; demografik, ırk, dil, din, politik ve ekonomik faktörler olmak üzere, altı alt kategoriye ayrılmaktadır (Ültanır, 1994: 64).

1.5.6.1.Doğal Faktörler

Ülkelerin doğal yapısı, coğrafi koşullara göre yerleşme bölgelerinin durumu, iklim koşulları, ulaşım ve haberleşme olanakları eğitim sistemlerine etki etmektedir. Bazı ülkelerin coğrafi durumu yerleşme bölgelerinin dağınıklığına, küçük yerleşme noktalarının fazlalığına neden olmaktadır. Küçük yerleşim yerlerinde yaşayan insanlara da, sosyal imkânlar sunmak oldukça zorlaşmaktadır (Kanat, 2004: 17).

Sonuç olarak; her ülkenin eğitim sistemi yaşam koşullarının etkileyen coğrafi durumlara uyum sağlamak zorundadır (Türkoğlu, 1984: 4).

1.5.6.2.Sosyal Faktörler

1.5.6.2.1.Demografik faktörler

Bu faktörler; nüfusun bünyesi ve artışı ile ilgili faktörlerdir. Bu faktör; ülke kaynaklarından bireylere düşen oranın belirlenmesinde, çağ nüfusunun ve toplumun ihtiyaçlarının belirlenmesinde vb. diğer konularda, çok büyük faydalar sağlamaktadır (Ültanır, 1994: 64).

1.5.6.2.2.Irk Faktörü

Globalleşen bir dünyada; tek bir etnik gruptan meydana gelen bir toplum bulmak oldukça zordur. Günümüzdeki toplumlar, çeşitli etnik grupların birbiriyle karışmasından meydana gelmektedir. Etnik grupların farklı gelenekleri ve kültürel özellikleri nedeniyle; eğitim sistemlerinin düzenlenmesinde sorunlarla karşılaşmaktadır. Çeşitli etnik gruplardan oluşan toplumların eğitim sistemi amacı; yeni yetişen çocukları ve gençleri tek bir kültür potasında eritmektir (Türkoğlu, 1984: 5).

1.5.6.2.3.Din Faktörü

Bir toplumda; bir ya da birden çok dinin bulunması, o toplumun eğitimini etkilemektedir. Ancak; eğitimde laiklik anlayışını yaygınlaştırmakla bu sorun çözüm-

lenmek isteniyorsa da, din faktörünün günümüzde kimi ülkelerin eğitim sistemini etkilediği görülmektedir (Demirel, 2000: 5).

1.5.6.2.4.Dil Faktörü

Bir toplumda konuşulan dil, eğitim açısından çok büyük etkiler oluşturmaktadır. Bir dil, toplumdaki herkes tarafından kullanılabiliriyorsa, sorunları azaltmaktadır. Ancak, tersinde sorunları çoğaltmaktadır. Farklı dillerin kullanıldığı bir toplumda, resmi bir dil olmasına rağmen; sorunların oluşmasını engellemek pek mümkün değildir. Farklı dillere göre eğitim yapan toplumlar olmasına rağmen; epistemolojik özelliklerden dolayı, resmi dilde eğitim yapma eğilimi daha ağır basmaktadır (Ültanır, 2000: 27).

1.5.6.2.5.Politik Faktörler

Her toplum yönetildiği siyasi rejimin gereklerine uygun bir eğitim sistemini geliştirir ve uygular. Hiçbir siyasi sistem; amaçlarına ters düşen bir eğitim sistemini benimsemez ve kabul etmez (Kanat, 2004: 18).

Demokrasi ile idare edilen toplumlarda, insanların özgür bir şekilde temel gereksinimlerinin karşılanması esas olduğu için, insanların politik, kültürel, sosyal, ekonomik yönlerini geliştiren bir eğitim sistemi uygulanmaktadır. Diktatörlükle idare edilen toplumlarda ise eğitim, diktanın gücü olarak, çok daha farklı amaçlara hizmet etmektedir (Türkoğlu, 1984: 7-8).

1.5.6.2.6.Ekonomik Faktörler

Son yıllarda ekonomi alanında güçlü olan toplumlar, teknoloji alanındaki hızlı gelişmelerini, eğitim sistemlerine yansıtarak, ekonomik faktörün; eğitime etki eden en önemli faktörlerden biri olmasını sağlamışlardır (Demirel, 2000:5).

Ekonomisi güçlü olan bir toplum; eğitime daha fazla yatırım yapabilmektedir. Ekonomisi güçsüz olan bir toplum ise; mali destek bulmakta güçlük çektiği için, bütçesinin sınırlı bir kısmını eğitime ayırabilmektedir (Kanat, 2004: 19).

Toplumların; kaliteli ve verimli bir eğitim verebilmesi için ekonomik durumlarının iyi olması gerekmektedir. Ancak; ekonomik durumun yeterli

ya da iyi olması, tek başına bir çözüm değildir. Bir toplumun eğitim sistemi ne kadar güçlü ise; ekonomik durumu da o ölçüde güçlüdür. Tersine ise; maalesef her zaman için geçerli olmamaktadır (Türkoğlu, 1984:8-9).

1.5.7.Dünyadaki ve Türkiye’deki karşılaştırmalı Eğitim Çalışmaları

Ülkelerin eğitim sistemlerini karşılaştırmalı olarak incelenmesi konusunda dünyada ve ülkemizde birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaları yurt dışındaki ve Türkiye’deki çalışmalar olmak üzere iki bölümde inceleyeceğiz.

1.5.7.1.Yurt Dışındaki Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmaları

Karşılaştırmalı eğitimle alakalı ilk çalışmalar, Marc Antoine Jullien’in 1817 yıllarında eğitim kurumları hakkında sistematik bilgiler toplamasıyla başlamıştır. Jullien, *Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma Planı ve Ön Görüşler* isimli kitabında; eğitim kurumlarındaki ve uygulamalardaki karşılaştırmalı çalışmaları sistematik bir yaklaşımla incelemeyi önermiş, karşılaştırmalı eğitimin pozitif bir bilim olduğundan bahsedip daha iyiye götürülmesi gerektiğinden belirtmiştir. Bununla birlikte, yapmış olduğu çalışmalar sonucunda elde ettiği verilerin eğitim kurumlarının yapısal durumuyla ilgili olmasının yanı sıra bu verileri kurumlar arası etkileşim açısından da incelemiştir (Demirel, 2000: 2).

Karşılaştırmalı eğitimin ABD’deki öncülerinden sayılan Horrace Man “Eğitim giderlerini dini kurumlar mı, devlet mi yoksa özel kuruluşlar mı karşılamalıdır?” sorusuna cevap bulmak için Fransa, İsviçre ve Rusya’ya seyahatler yapıp gezdiği ülkelerdeki uygulamaları diğer ülkelerdeki uygulamalarla karşılaştırmıştır (Erdoğan, 2003: 18).

19.yüzyıldaki diğer bir karşılaştırmacı eğitimci olan Arnold’da Fransa ve Rusya’ya bazı ziyaretlerde bulunmuş, her iki ülkenin de eğitim sistemini incelerken “neden” ve “niçin” sorularına cevap aramıştır (Erdoğan, 2003: 18).

Henry Bernard değişik lkelerdeki eğitim sistemleri ile alakalı çalışmalarını *American Journal Of The Education* isimli dergide yayınlamıştır (Kar, 2003: 23).

1913 yılında ABD'ye göç eden ve uzun yıllar Colombia niversitesinde görev yapan Polonya'lı Karşılaştırmalı Eğitimci Kandel Karşılaştırmalı Eğitim alanında bir çok eseri vardır. Ayrıca bu alanda ücretle ders veren ilk kişidir. 1933'de yayımlanan *Comparative Education* isimli kitabında karşılaştırmalı Eğitimcilere yol göstermiştir. 20. Yüzyılın diğer bir Karşılaştırmalı Eğitimcisi de Rus eğitimci Nicholas Hans'dır. Karşılaştırmalı Eğitim isimli eserinde ideal eğitimin nasıl olması gerektiğine değinmiştir. 1960'lı yıllarda Karşılaştırmalı Eğitim alanında çalışma yapan eğitimcilerinden birisi de Andreas Kazamias'dır. Türk eğitim sistemi üzerine kaleme aldığı *The Quest for Modernity in Turkish Educaation* isimli eserinde Cumhuriyet dönemindeki Türk Eğitim politikasının oluşumunu Türk elitinin ideolojisiyle ilişkilendirerek dile getirmektedir (Erdoğan,2003:19,20,23).

1.5.7.2. Türkiye'de Yapılan Karşılaştırmalı Eğitim alışmaları

Karşılaştırmalı Eğitimle alakalı alışmalar Türkiye'de 1960'lardan sonra başlamıştır. Bununla birlikte bu tarihten önce de bu konuda çalışma yapan bilim adamları vardır. Ortaçağda Türk bilgini Beyruni'nin Hint Kültürünü karşılaştırarak incelemesi örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca Ali Suavi, Namık Kemal, İsmail hakkı Baltacıoğlu gibi düşünürler de Türk Eğitim Sisteminin geliştirilmesi için Avrupa lkelerindeki eğitim sistemlerini incelemişlerdir (Erdoğan, 2003: 28).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Eğitimi'ne faydalı olmaları için ve eğitimde reform çalışmaları yapmaları için John Dewey, Omar Buse gibi ünlü eğitimciler ülkemize davet edilmiştir.

1964 yılında Milli Eğitim Bakanımız tarafından, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin kuruluşuna ilişkin sorunları tartışmak üzere, Unesco'nun eğitim danışmanı olan bununla birlikte Londra Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde alışan Profesör Joseph A. Lauwerys Ankara'ya davet edilmiştir (Kar, 2003: 19).

Türkiye ve UNESCO Milli Komisyonunun alışmaları sonucu, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinin kuruluşunun üçüncü yılı olan 1967'de Profesör Lauwerys tekrar Türkiye'ye davet edilmiştir ve Türkiye'de ilk Karşılaştırmalı

Eğitim Derslerini veren kişi olmuştur. Daha sonra bu derslerdeki notlar Fatma Varış tarafından kitap haline getirilmiştir (Lauwerys,Varış ve Neff, 1979).

Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesine davet edilen ve burada Karşılaştırmalı Eğitim Derslerine giren diğer bir eğitimci de Michigan Üniversitesi, Karşılaştırmalı Eğitim Enstitüsü Direktörü Kenneth Neff'dir. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Fatma Varış 1971'de Amerika ve çeşitli ülkelerin eğitim sistemleri hakkında bilgi eren bir çalışma yapmıştır. Ayrıca Prof. Dr. Varış, Lauwerys ve Neff'in de ders notlarını içine alan ilk *Karşılaştırmalı Eğitim* kitabını yazan kişi olmuştur (Kar,2003:20).

1970'lerden sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı "Mukayeseli Eğitim Araştırmaları Enstitüsü kuruldu Kemal Aytaç tarafından kuruldu. Kemal Aytaç'ın yazdığı *Çağdaş Eğitim Akımları, Avrupa Okul Reformları* isimli eserle ve *Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma Planı ve Öngörüşler* adlı tercüme ilk karşılaştırmalı eğitim çalışmaları arasındadır (Erdoğan,2003:29).

1970 yılında Adil Türkoğlu ülkemizdeki ilk Karşılaştırmalı Eğitim görevlisidir (Türkoğlu,1998).

Adil Türkoğlu'nun 1985'te yazdığı Fransa, İsviçre ve Romanya eğitim sistemlerini incelediği eseri, Özcan Demirel'in 1992 de yayınladığı Karşılaştırmalı Eğitim isimli eseri de Türkiye'deki karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının ilkleri arasındadır. J.F.Gramer ve G.S. Browne tarafından yazılan "*Conteinparary Education*" isimli eseri 1982 yılında Türkçeye çeviren Ferhan Oğuzkan'da Türkiye'deki karşılaştırmalı eğitim çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığının katkılarıyla Bozkurt Güvenç'in başkanlık ettiği bir heyetin Japon Eğitim Sistemi hakkında yazmış olduğu bir eser ve Cafoğlu, Akkutay, Çelik, Özen ve Erişen'in Japon Eğitim Sistemi üzerine yazılmış bir eserden yapmış oldukları çeviri de Türkiye'deki Karşılaştırmalı Eğitim çalışmaları için önemli bir yere sahiptir (Erdoğan, 2003: 30).

Ayla Oktay tarafından 1977,1978 yıllarından itibaren İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde ilk Karşılaştırmalı Eğitim dersleri verilmeye başlanmıştır. 1988 yılından itibaren de Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümünde ilk

Karşılaştırmalı Eğitim derslerini başlatmış, daha sonra Eğitim Bilimlerimin tüm bölümlerine ait doktora programlarında ve İlahiyat (Din Eğitimi) doktora programlarında Çağdaş Eğitim Sistemleri dersini vermeye devam etmektedir (Kar, 2003:21).

Türkoğlu'na ait (1998) *Karşılaştırmalı Eğitim* adlı eserde, karşılaştırmalı eğitimin amacı ve öneminin ne olduğu, tarihsel gelişimi ve yöntemlerinin neler olduğu konusunda çok detaylı bir araştırma yapılmıştır. Bununla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İskoçya, İspanya, İsveç, İtalya, İzlanda, Japonya, Kuzey İrlanda, Luxemburg, Rusya, Uruguay, Vietnam ve Yunanistan'da okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim hakkında karşılaştırmalı bilgiler verilmiştir.

Özcan Demirel'in 2000 yılında basılan *Karşılaştırmalı Eğitim* adlı eserinde, önce karşılaştırmalı eğitim hakkında kısa bir bilgi verilmiş, daha sonra; merkezi odaklı eğitim sistemlerinden olan Türk, Fransız ve Rusya eğitim sistemleri, hem merkezi hem de yerel odaklı eğitim sistemlerinden olan Japon, Norveç ve Finlandiya eğitim sistemleri ile Afrika'daki genel eğitim sistemleri hakkında bilgi verilmiştir.

Çağdaş Eğitim Sistemleri isimli 2000 baskı tarihli eserinde İrfan Erdoğan, karşılaştırmalı eğitimin amaçları, önemi, uygulanan yaklaşımları ve modelleri tarihsel süreçleri ile beraber incelenmiştir. Milli Eğitim Sistemlerinin oluşmasında rol oynayan unsurları inceleyerek Türk Eğitim Sistemi hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, Japonya, Fransa, İngiltere ve Danimarka'da okul öncesinden yüksek öğretime kadar olan bütün dönemler üzerinde "eğitim kurumları, işleyiş düzeni, finansmanı, yönetiminin nasıl olduğu" hakkında istatistiksel verilerle de desteklenerek detaylı bir inceleme yapılmıştır.

Gürcan Ültanır'ın, 2000 yılı tarihli *Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi* adlı çalışmasında karşılaştırmalı eğitimin kuram ve tekniklerinden, Avrupa'daki kültürel akımlardan, Avrupa Birliği'nin eğitim politikasından bahsedilmiştir. Ayrıca, Birleşik Devletler, Kanada, Avustralya, Danimarka, Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Norveç, Avusturya, İsveç, İspanya, İngiltere ve Rusya'daki eğitim sistemleri hakkında bilgi verilmiştir.

Yayına hazırlığını Orhan Oğuz, Ayla Oktay ve Halis Ayhan'ın (2004) yaptığı *21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi* isimli eserde, içinde bulunan çağın, sosyal kültürel ve ekonomik şartlar göz önüne alındığında kendimizi, kurumlarımızı sürekli yenileyip değiştirmemiz gerektiğinden bahsedilmektedir. Sürekli değişen ve gelişen dünyada yenilememiz gereken kurumlar arasında belki de en önemlisi eğitim kurumu ve ona bağlı olan eğitim sistemidir. Ayrıca bu eserde içersinde Ayla Oktay ve Cemil Öztürk'ün de bulunduğu birçok eğitim bilimcinin makalelerine yer verilmiştir.

Karşılaştırmalı Eğitimle alakalı eserlerden birisi de editörlüğünü Füsün Akarsu'nun (2005) yaptığı *Ülkeler ve Eğitim Sistemleri* isimli eserdir. Eserde Türkiye, Avusturya, Fransız, A.B.D., İsveç, Rusya, Japonya,İngiliz Eğitim sistemleri hakkında bilgi veren karşılaştırmalı yazılar bulunmaktadır.

Ayrıca Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı tarafından, XII. Milli Eğitim Şûrası Çalışmalarında faydalanılmak üzere hazırlanan (1988), *Bazı Ülkelerin Eğitim Sistemleri çalışmada* Federal Almanya, A.B.D., Avusturya, Belçika, Hollanda, İngiltere, İsviçre ve Suudi Arabistan'ın Eğitim Sistemleri hakkında bilgi verilmektedir.

Türk ve Japon eğitim sistemlerinin incelenip karşılaştırıldığı Asuman Seda Saracoloğlu'na (1992) ait *Türk ve Japon Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması* isimli doktora tezinde Türkiye ve Japonya'daki öğretmen yetiştiren kurumlar incelenmiş, her iki ülkenin eğitim sistemlerinin benzer ve farklı yönlerine değinilmiştir.

Danışmanlığını Prof. Dr. Ayla Gürdal'ın yaptığı Vahide Yılmaz'ın (1996) yüksek lisans tez çalışması olan *Azerbaycan, Bulgaristan ve Türkiye'deki İlköğretim Fen Programlarının (basınç konuları) Karşılaştırılması* adlı araştırmada program geliştirme hakkında genel bilgi verilip, önce Türkiye, Azerbaycan ve Bulgaristan'ın eğitim sistemleri incelenmiş, daha sonra adı geçen bu ülkelerdeki fizik dersi program ve konuları detaylarıyla karşılaştırılmıştır.

Danışmanlığını Prof. Dr. Ali Osman Özcan'ın yaptığı (1997) İn Kyung Cho'nun yüksek lisans tez çalışması olan *Güney Kore Eğitim Sistemi ile Türkiye Eğitim Sisteminin Karşılaştırılması* adlı araştırmasında Türkiye ve Güney Kore

eğitim mevzuatı ve tarihçeleri hakkında bilgi verilerek, iki ülke arasındaki eğitim programlarının benzer ve farklı yönleri incelenmiştir.

Türkiye ve Kırgızistan İlköğretim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi isimli Kadian Bobekova'ya (2001) ait doktora tezinin ilk bölümünde karşılaştırmalı eğitimin tanımına yer verilmiş daha sonraki bölümlerde ise Türkiye ve Kırgızistan ilköğretim sistemlerini inceleyip karşılaştırmıştır.

Danışmanlığını Prof. Dr. Cemil Öztürk'ün yaptığı Yusuf Keskin'e ait (2002) *Türkiye'de II. Meşrutiyetten Günümüze Kadar Uygulanmış Olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Analizi ve Karşılaştırılması* isimli yüksek lisans çalışmasında II. Meşrutiyet döneminden günümüze kadar uygulanmış sosyal bilgiler öğretim programları yapı, amaç ve içerik bakımından incelenip karşılaştırılmıştır.

Türkiye'deki matematik öğretmeni yetiştiren kurumlarla ABD'deki matematik öğretmeni yetiştiren kurumlar arasında farklar olup olmadığını ortaya koymak için yazılan Ümit Kar' a ait (2003) *Türkiye ve ABD Eğitim Fakültelerinde Matematik Öğretmeni Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması* isimli yüksek lisans tezi de karşılaştırmalı eğitim alanında bizlere bilgi veren eserlerden bir tanesidir.

Ömer Kanat'a ait (2004), *Türk – Alman Genel Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması* adlı yüksek lisans tezi de karşılaştırmalı eğitim ile ilgili eserler arasında yerini almaktadır.

Danışmanlığını Prof. Dr. Cemil Öztürk'ün yaptığı, *Almanya'da Gymnasium 5., 6. ve 7./8. Sınıf Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Programlarının Amaç ve İçerik Açısından İncelenmesi* isimli, Döne Gazibey Sağlam'a ait (2004) yüksek lisans tezi de bu alandaki çalışmalar arasında yer almaktadır.

II. BÖLÜM: SUUDİ ARABİSTAN’ DA TARİH, COĞRAFYA VE VATANDAŞLIK ÖĞRETİMİ GELENEĞİ

Birinci bölümde literatür bilgilerine yer verilmiştir. Karşılaştırmalı eğitimle alakalı tanımlar ve kısımlara yer verildikten sonra bu alanda yapılan çalışmalar-dan bahsedilmiştir. Bu bölümde ise Suudi Arabistan hakkında genel bilgilerle beraber Suudi Arabistan’daki eğitim sistemi ve eğitim anlayışına dair açıklamalar bulunmaktadır.

2.1. Suudi Arabistan Hakkında Genel Bilgi

Suudi Arabistan Krallığı Arap yarım adasının yaklaşık olarak 1/5’ ini kaplamaktadır. Bu alan birleşik devletler topraklarının yaklaşık 1/3’ ü kadardır. Coğrafi olarak Suudi Arabistan Krallığı Asya’nın güney batısında yer almaktadır. Suudi Arabistan’ın doğu kısmı yayladır. Kuzeyde büyük Nüfud Çölü’yle başlar Arap körfezi boyunca devam eder ve yarım adanın güneyindeki dünyanın en büyük kum çölü Rub-El Hali ile son bulur. Bu yaylanın batısında Necd Bölgesi yer alır. Necd Bölgesi yarım adanın stratejik merkezi olarak kabul edilirken muhteşem dik kayalıkları çakılları ve kum çölleriyle meşhurdur.

Başkenti Riyad Necd Bölgesi’nde yer almaktadır. Batı Suudi Arabistan’daki sıra dağlar Kızıl Deniz’e paralel olarak sıralanmaktadır. Kızıl Deniz kenarında yer alan Hicaz Bölgesi, içinde mukaddes şehirler Mekke ve Medine, liman şehri Cidde ve Taif’i barındırmaktadır. Günümüzde Suudi Arabistan Krallığı % 26’lık bir oranla Dünya’nın en geniş petrol rezervine sahiptir. Yıllık satış gücü yaklaşık 174 milyar dolardır. Ayrıca özel sektör iktisadi faaliyetlerinin oranı GSMH’ nın % 46 ‘sına ulaşmıştır. Suudi Arabistan’ın artan nüfusu (bugün 26 milyon, yirmi sene önce 12 milyon) bu değişikliklere kendi hayat dilimleri içinde tanıklık etmişlerdir. Büyük kalkınma programlarının neticesinde hayat standardı önemli ölçüde artış göstermiştir ve iyileşmiştir (1).

2.1.1. Tarihi

Yapılan araştırmalar sonucunda Arap sözcüğüne ilk defa Asur Kralı III. Salmanasar’ın (M Ö 858-824) yıllıklarında rastlanmaktadır. Ayrıca Herodotos’tan itibaren Yunan ve Latin kaynaklarında da Arabia ve Arap kelimeleri geçmektedir.

Arabia kelimesi bu kaynaklarda Kızıldeniz ve Nil nehri arası ile Doğu Mısır'ı da içine alan bir bölüme isim olarak verilmiştir. Araplar kuzey ve güney olmak üzere iki büyük kola ayrılmaktadırlar. Kuzeyde olanlarına Adnanîler, güneyde olanlarına ise, Kahtanîler ismi verilmekte ve Arap kabilelerin bu iki soydan geldikleri kabul edilmektedir.

Araplar yarımadaının büyük bölümünde binlerce yıl boyunca göçebe kabile yaşamı sürmüştür. Bugün Suudi Arabistan yönetiminin elinde olan topraklar, Hazreti Muhammed'in peygamberliğini ilan etmesiyle farklı bir tarihi yapı ortaya çıkarmıştır. Bu tarihi yarımadaının etkililiği dört halife, Emeviler ve Abbasiler dönemleriyle devam etmiştir. Bazı küçük karışıklıklar ve ayaklanmalar istisna olarak gösterilirse bu dönemlerde bu topraklar sürekli hilafeti temsil eden devletin yönetimi altında olmuştur. 1258'de Abbasilerin Bağdat'taki varlıklarına Moğollar tarafından son verildikten kısa bir süre sonra Mısır'da yönetimi ellerinde bulunduran Memlûkler Abbasi halifelerini yanlarına çağırarak ve hilafetin burada kendi himayelerinde devam etmesini sağlamışlardır. Böylece bu tarihten sonra bugünkü Suudi Arabistan'ın hükmettiği Arap Yarımadası'nın yönetimi Memlûkler'in eline geçmiştir. 1517'de Yavuz Sultan Selim'in Memlûk saltanatına son vermesinden sonra hilafetin Osmanlılara geçmesiyle birlikte kutsal bölgeleri içinde bulunduran Arap Yarımadası'nın yönetimi de Osmanlıların eline geçmiştir. Arabistan topraklarının Osmanlı yönetiminde olduğu dönemde 1740'larda bu bölgede Vehhabilik olarak bilinen hareket ortaya çıkmıştır. Hareketin öncüsü Muhammed Bin Abdülvehhab 1744'te Riyad yakınlarındaki Der'iyye kasabasına yerleşerek orada bir kabilenin başkanı olan Muhammed Bin Suud ile işbirliği yapmıştır. Yapılan bu işbirliğinden sonra bazı isyanlar baş göstermiştir. İsyancıların amacı Osmanlılardan bağımsız olarak kendi inançlarına ve düşüncelerine göre şekillenen bir devlet kurmaktır. Muhammed Bin Suud'un 1765'de ölümü üzerine Vehhabi isyanlarının askeri ve siyasi liderliğini oğlu Abdülaziz üstlenmiştir. İsyan çok sürmeden Arabistan'a yayılır ve isyancılar 1803'te Mekke'yi ele geçirirler. Osmanlı Devleti bu isyanları bastırmak için Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'yı görevlendirmiştir. Mehmet Ali Paşa'nın oğlu komutasındaki bir ordu 1812 - 1813'te Medine, Mekke ve Taifi Vehhabilerden geri aldıktan sonra Mehmet Ali Paşa bizzat kendisi Abdülaziz'in üzerine yürümüştür. Başlangıçta direnen Abdülaziz 1814'te ani bir şekilde

ölür ve kuvvetleri dağılır. Daha sonra Mehmet Ali Paşa'nın gönderdiği Kavalalı İbrahim Paşa 1818'de Der'iyye'ye girerek isyancıları yenilgiye uğratmıştır. Muhammed Bin Abdülvehhab'ın oğlu Der'iyye kadısı Süleyman'ı da öldürmüştür. Muhammed Bin Abdülvehhab'ın diğer oğlu Ali' de hacda yakalanarak öldürülmüştür. İbrahim Paşa Abdülaziz Bin Suud'un oğlu Abdullah'ı ve çocuklarını yakalayarak İstanbul'a gönderir ve bunlar 17 Aralık 1819'da burada idam edilirler. Bunun sonucunda da Vehhabi hareketi durmamıştır. Osmanlı ordularının önünden kaçan Türki Bin Abdullah Vehhabi kuvvetleri yeniden toparlayarak 1821'de Riyad'ı başkent yapan bir Vehhabi devleti ilan etmiştir. Bu yönetim başlangıçta askeri hareketlerle, 1843'ten sonra da Osmanlı Devleti'ne tabi olmayı kabul ederek 1891'e kadar ayakta kalmayı başarmıştır. 1891'de dağılan bu yönetimi II. Abdülaziz Bin Suud 1902'de yeniden toparlayarak Riyad merkezli Vehhabi yönetimin kuruluşunu ilan etmiştir. II. Abdülaziz Arabistan yarımadasında gücünü artırmak için İngilizlerle işbirliği yapmıştır. Sonraki yıllarda Arabistan'ın diğer bölgelerini de ele geçirerek topraklarını genişletmiştir. Abdülaziz 26 Aralık 1915'te İngiltere'yle özel bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşmaya göre Abdülaziz'in ele geçirdiği toprakların kesin yönetimi ona ait olacak, ondan sonra da yönetim çocuklarına geçecektir. Ancak bu toprakların yöneticileri hiçbir şekilde İngiltere'nin aleyhinde olmayacaklardır. I. Dünya Savaşı'nın Osmanlı Devleti'nin aleyhine sonuçlanması üzerine Bin Suud yönetimi 1921'den sonra Hâil, Tâif, Mekke, Medine ve Cidde'yi de ele geçirmişlerdir. Abdülaziz Bin Suud 5 Aralık 1924'te Necd ve Hicaz kralı olarak ilan edilmiştir. 27 Mayıs 1927'de İngilizlerle yapılan anlaşmayla "Necd ve Hicaz Krallığı" bağımsız bir devlet statüsü kazanmıştır ve 1932'de devletin adı "Suudi Arabistan Krallığı" olarak değiştirilmiştir (Büyükcoşkun,1991: 257).

Abdülaziz Bin Suud'un krallığı 9 Kasım 1953'e kadar sürmüştür. Onun arkasından oğlu Suud Bin Abdülaziz kral olmuştur. Onun 2 Kasım 1964'te ölümünden sonra yerine kardeşi Faysal Bin Abdülaziz geçmiştir. Faysal Bin Abdülaziz'in 25 Mart 1975'te yeğeni tarafından öldürülmesi üzerine yerine kardeşi Hâlid Bin Abdülaziz geçmiştir. Halid Bin Abdülaziz'in 13 Haziran 1982'de ölümünden sonra da yerine kardeşi Fahd Bin Abdülaziz geçmiştir. A.B.D. ile ilişkilerini sürekli iyi tutan Fahd Bin Abdülaziz 2005 yılında Riyad'da ölmüştür. Fahd Bin Abdüla-

ziz'in ölümünden sonra Veliht Prens Abdullah kral olmuştur ve günümüzde de Suudi Arabistan'ın kralı Abdullah Bin Abdülaziz'dir (2).

2.1.2. İklimi

Suudi Arabistan iklimi bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Tropik bölgede yer alan krallık sınırlarında genel ısı derecesi 18 derecedir. Batı bölgesinde yerel ısı ortalaması 24 derece civarında olup güney batıya doğru indiğimizde Ciddede de 28 dereceye, Cizan 'da 30 dereceye kadar ulaşmaktadır. Kuzeybatıda ortalama ısı Tebuk'de 22 derece, 850 metre rakımlı Medine'de ise 28 derecedir. Güneybatıda yer alan Asir bölgesinde ise ortalama sıcaklık yüksek rakımdan dolayı sadece 19 derecedir. Çöl ile çevrili merkez bölgesinde ise sıcaklık Riyad'da 25 derece, Hail'de 21 derece Kasım'da ise 23 derecedir. Batı bölgesi olan Dahran'da ise ortalama 26 derecedir. Topoğrafik faktörlerin yanı sıra Suudi Arabistan iklimi batı ve güneybatı musonlarına yol açan tropikal rüzgârlardan da etkilenmektedir. Bu yağmurlar yaz ayları boyunca meydana gelmektedir. Güneyde tropik kıtasal rüzgârlar özellikle kışın çöl fırtınalarıyla beraber esmektedir. Her sene 5 inç'in altında yağmur alımıyla Suudi Arabistan dünyanın en kuru ülkelerinden biridir(3).

Tablo: 2.1: Suudi Arabistan'ın Genel İklim Özellikleri

Şehir	Sıcaklık Dağılımı		Ortalama Yağış Miktarı (mm)	Rutubet	Düşünce ve Gözlemler
	Yaz	Kış			
Riyad	30-46	14-20	112		
Mekke	32-47	23-25	56	45-53%	
Medine	36-45	15-20	53	22-35%	Güney batı rüzgarları genellikle saatte ortalama 5-8 deniz mili hızla eser.
El Kasım	36-41	11	100	20%	Rüzgar kuzeyden güney batıya doğru eser
Batı Bölgesi	25-40	Eki.20	50-150	35-45%	Doğu ve kuzey batı rüzgarları yazın ve kışın sırasıyla eserler
Asir			200-500		
Tebuk	29	17	50		Batı, kuzeybatı ve güney batı rüzgarları bütün sene boyunca eser
Hail	26-34	Eyl.16	123		
Kuzey Sınır Bölgesi	37-45		60-100	20%	
Cizan	25		45-100		Yaz ayları boyunca rüzgar saatte ortalama 25 km hıza ulaşır
Necran	29-32	16-23			
El Baha	23	12	100-250	52-67%	
El Cevf	36-42	02.Ağu	200		

Kaynak :www.moe.gov.sa

2.1.3. Nüfus ve Sosyal Yaşam

Arap Yarımadası'nın en büyük ülkesi olan Arabistan'ın nüfusu yirmi altı milyon civarındadır (4).

Nüfusun yaklaşık %85'i Sünnî Müslüman'dır; bunların çoğu da, çok katı olan vehhabi tarikatındandır; %15 kadarıysa şiidir. Suudi Arabistanlıların büyük bölümünü, yerli kabilelerin soyundan gelen Araplar oluşturmaktadır. Basra Körfezi kıyısında bir İranlı azınlık topluluğu yaşar. Yabancı işçilerin sayısında son yıllarda büyük bir azalma olmakla birlikte, ekonomi yabancı işgücüne bağımlı durumdadır.

Ülkenin en büyük yerleşim merkezleri; Mekke, Medine, Riyad ve Cidde'dir. Riyad'da ve Cidde'de nüfus bir milyondan fazladır. Yerli nüfusu Sami boyundan olanlar teşkil eder. Nüfusun büyük bölümü Riyad, Cidde, Mekke, Taif, Medine, Dahran, Damman ve Hufuf gibi büyük kentlerde toplanmıştır.

Suudi Arabistan'da yaşayan halkın en ilgi çekicileri bedevilerdir. Bedeviler göçebe hayatı yaşayan, sağlam, dayanıklı insanlardır. Çok zor hayat şartları altında bile hayatlarını devam ettirebilen bedeviler geçimlerini deve, keçi, koyun gibi hayvanları beslemekle sağlarlar. Kırsal kesimde, göçebe bedevilerin sayısı, yerleşik tarım yapanlardan yüksektir.

Bedevilerin bazıları çadırlarda, bazıları da bol otlak olan yerlerdeki konaklarda yaşarlar. Bedevi kabilelerinin başlarında şeyhler vardır ve kabileleri bu şeyhler idare ederler. Bedevilerin kendilerine has bir hayat tarzları olup, yaşantıları gayet basittir. Giyinişlerine önem vermezler. Entari ve başlarına kefiye giyerler; bazıları ayakları çıplak olarak gezerler (Eker ve diğerleri, tarihsiz: 240).

2.1.4. Suudi Arabistan Krallığı'nın Yönetim Sistemi

Suudi Arabistan'da anayasa olarak din kuralları kabul edilmiştir. Hem yürütme gücünü, hem yasama gücünü elinde tutan kral, Bakanlar Kurulu'nu kendi atar ve kararlarını veto etme hakkına sahiptir. Yönetimle ilgili önemli kararların aşağı yukarı tümü, Suudi ailesi tarafından alınır. Siyasal parti de, yasama organı da bu-

lunmamakla birlikte, her yurttaş "meclis" diye adlandırılan düzenli dinleme oturumlarına doğrudan başvurarak krala şikâyetlerini iletebilir, yardımını isteyebilir.

Suudi Arabistan Enformasyon Bakanlığı'ndan alınan verilerde Suudi Arabistan'ın Yönetim şekli ile alakalı şu verilere ulaşılmıştır:

Suudi Arabistan tam bağımsız bir Arap ve Müslüman Devlettir. Dini İslam, Anayasası Allahın Kitabı ve Peygamberin sünneti, resmi dili Arapça, başkenti Riyad'dır. Dini kurallar devletin bütün kanunlarına ve sistemine hükmeder, hükümler de dini kurallara göre adil, eşit ve şura esaslarına dayanır.

1 Mart 1993 yılında yayınlanan Anayasası bunlardan ve diğer şura meclisi kanunları ile bölgesel kanunlardan oluşmaktadır.

Kral Abdülaziz'in ölümünden sonra devletin başına geçen krallar siyasi sistem üzerinde bazı yenileme ve geliştirmeler yapmışlardır.

Bu düzenlemelerle; Suudi Arabistan Yönetimi'nin gelişmelere açık olduğu ve yönetimin teokratik kurallara göre devam edeceği, 250 yıl önce kurulan devletin kurucularından olan Muhammed Bin Suud ve reformcu Muhammed Bin Abdülvehhab'ın koymuş olduğu prensipler dâhilinde bir yönetim tarzı uygulanmasının devamından taviz verilmeyeceği mesajı verilmiştir.

2.1.4.1. Şûra Meclisi

Suudi Kralı Abdülaziz ülkeyi birleştirdiğinde birçok icraat yapmıştır. Bu icraatlardan biri de ilk şura meclisini kurmasıydı. 1927 yılında verdiği emir ile kurulan şura meclisinin ilk başkanı o zaman kral yardımcısı olan emir Faysal bin Abdulaziz'dir (daha sonra kral olan). Meclis başlangıçta sekiz üyeden oluşmaktaydı ve 1952 yılında üye sayısı yirmiye yükseldi ve her gün toplanırdı. Daha sonra 1955 yılında kral Suud meclisin üye sayısını 25'e yükseltti ve toplantıları haftada bir güne indirdi. 1953 yılında bakanlar kurulu yasası çıktı ve meclisin yetkilerine sahip oldu. Daha sonra 1996 yılında yeni şura meclisi yasası çıktı ve sonra da 1998 yılında kral emri ile meclisin iç tüzüğü ve çalışma yasaları yayınlandı.

Meclis bir başkandan ve 60 üyeden oluşmaktadır. Daha sonra 30 üye daha ilave edilmiştir. 7 Temmuz 1997'de kral tarafından çıkartılan yeni emir gereği meclis

ikinci sefer oluşturuldu. Tekrar oluşturulan bu meclis bir başkan ve 90 üyeden oluşmakta idi. Üyelik süresi dört yıl olup, yeniden teşkil edildiği zaman yeni üye sayısı en az meclisin yarısı kadar olmalıdır kuralı konuldu. Meclisin merkezi Riyad'ta olup, başka bir şehirde toplanmasını kral uygun görür ise mümkün olurdu. Meclis her iki haftada bir olağan toplanır, meclis başkanı bu toplantıların tarihi konusunda değiştirme hakkına sahiptir. Bununla birlikte meclis herhangi bir konuyu incelemek için olağanüstü toplantı yapma hakkına sahiptir. Mecliste sekiz komisyon vardır. Bunlar, İslami işler komisyonu, dışişleri komisyonu, hizmet işleri komisyonu, idare ve yasama işleri komisyonu, emniyet işleri komisyonu ve medya, kültür ve üretim işleri komisyonlarıdır. Bu komisyonların idaresi altında tecrübeli ve uzman kişiler çalışmaktadır. Bu meclisin görevleri arasında şunlar sayılabilir:

- Sosyal ve ekonomik kalkınma genel planını tartışmak ve görüş bildirmek.
- Uluslararası antlaşmalar, sözleşmeleri, tüzükleri ve yasaları etüt etmek ve konu ile ilgili görüş bildirmek.
- Yasaları açıklamak (yorumlamak).
- Bakanlıklar tarafından ve diğer hükümet organları tarafından takdim edilen yıllık raporları tartışmak ve konu ile ilgili görüş bildirmek.

Meclis kurulduğundan bu yana meclis başkanı ve üyeleri yoğun bir faaliyet içinde olup, meclis başkanı birçok dost, Müslüman ve Arap devletleri parlamento üyelerini ve şura meclisi heyetlerini kabul etmektedir. Ayrıca meclis başkanı ülkede bulunan dost, Müslüman ve Arap devletlerin sefirlerini kabul etmektedir.

Bunun dışında meclis başkanı ile birlikte şura üyelerinden oluşan resmi bir heyet; birçok dost, Müslüman ve Arap devletleri, o ülkeler ile aralarındaki dostluk ve işbirliği ilişkilerini güçlendirmek için zaman zaman ziyaretlerde bulunmaktadır.

2.1.4.2. Bakanlar Kurulu Sistemi

Bakanlar kurulu 1953 yılında kral Abdülaziz'in vefatından önce kralın emriyle kurulmuştur. 20 Ağustos 1993 tarihinde yayınlanan yasa ile bakanlar kurulu yetkileri belirlenmiş ve ülkenin iç ve dış siyaseti tespit edilmiştir. Ayrıca bakanlar ku-

rule mali, iktisadi, eğitim, savunma ve devletin genel işlerini yürütme, şura meclisinin kararlarını uygulama yetkisine sahiptir. Bununla birlikte devletin tüm bakanlıkları ile hükümet organlarının mali ve idari işlerinde başvurduğu tek yetkili mercidir.

Bakanlar kurulu teşkilatında  organ yer almaktadır. Bunlar:

Bakanlar kurulu heyeti, bakanlar kurulu genel sekreterliği ve uzmanlar heyetidir.

Kral, bakanlar kurulu başkanı olup, devletin genel siyasetini yönetir ve hükümet organları arasında organize ve işbirliğini sağlar. Ayrıca bakanlar kurulunun işleyişini ve birliğini temin eder, bakanlar kuruluna, bakanlıklara ve hükümet organlarına katılır ve kanunları, tüzükleri ve kararları kontrol eder.

2.1.4.3. Bölgeler Sistemi

1998 tarihinde kraliyet kararı ile çıkan ve yine aynı yıl içerisinde düzeltilen bölgesel kanunların hedefi ülkede kalkınma ve idari işlerin verimini arttırmaktır.

Bu kanuna göre ülke, 13 idari bölgeye ayrılmış, bu ayırım yapılırken bölgele-
rin nüfus yapısı, coğrafı durumu, emniyet, evre yapısı ve ulaşım durumu göz
nne alınmıştır. Bu bölgeler: Riyad bölgesi, Mekke bölgesi, Medine bölgesi, El-
Kasim bölgesi, Doğu bölgesi, Asir bölgesi, Tebk bölgesi, Hail bölgesi, Kuzey
sınır bölgesi, Cazan bölgesi, Necran bölgesi, El-Baha bölgesi ve El-cevf bölgesi-
dir. Her bölgeyi bir emir idare etmekte ve bu emrinin rütbesi idari bakan seviye-
sindedir. İdareyi devletin genel siyaseti doğrultusunda yerine getirmektedir.

Bölgesel kanunlar, bölge emirinin yetki ve görevlerini tespit etmiş, ayrıca dış
işleri bakanına karşı sorumlu kılmıştır. Emirler Kraliyet kararı ile atanır, ayrıca
içişleri bakanının bu emirleri görevden alma yetkisi vardır.

Gerçekleşen yeni reformlarla, yeni bölgesel meclisler açılmıştır ve bu meclis-
lerin başına bölge emiri başkan olarak atanmıştır. Emir yardımcısı da başkan yar-
dımıcısı olarak atanır. Ayrıca bölgede hükümet organlarının başkanları da yer al-
maktadır. Bölge başkanı ile içişleri bakanının tavsiyesi üzerine, bölgenin ileri
gelenleri ve ehliyetli kişiler arasından seçilen en az on kişi, bakanlar kurulu ona-

yından sonra mecliste dört yıllığına üye olarak atanırlar. (Suudi Arabistan Enformasyon Bakanlığı).

2.2. Suudi Arabistan Eğitim Politikası

1932 yılında kurulan Suudi Arabistan Krallığı, ekonomisinin gelişmesinde çok büyük payı olan petrolün bulunmasıyla ekonomik anlamda bir hayli ilerleme kaydetmiştir. Arabistan tarihini incelerken ekonomik alandaki gelişmelerle birlikte eğitim alanında da ilerlemelerin olduğunu görmekteyiz. Bu ilerlemeler olurken devletin yönetim esaslarının ve yönetim şeklinin eğitim politikasının şekillendirici bir unsuru olduğunu görmekteyiz. Ülkenin yönetim sistemini anlatırken de belirttiğimiz gibi Suudi Arabistan'ın anayasasını ve yasal çerçevesini teokratik kurallarla oluşturmaktadır. Ülkenin eğitim tarihine baktığımızda anayasayı oluşturan kurallara uyumluluk çerçevesinin eğitim reformlarında da son derece etkili olduğu görülmektedir.

Suudi eğitiminin kökünün 18.yüzyıla Şeyh Muhammed Abdülvehhab'ın Müslümanları İslamiyet'in Hz. Muhammed tarafından öğütlenen esas kurallarına dönmeye çağırdığı döneme dayandığı belirtiliyor. Suudi eğitim politikası yüksek komitesinin hazırladığı belgede Suudi eğitiminin amacı şöyle dile getirilmiştir:

“ Eğitimnin amacı İslam'ın doğru ve tam olarak anlaşılmasını sağlamak, Müslümanların inancını yayarak tamamlamak, öğrencilerin İslami değerleri ve öğretileri almalarını sağlamaktır. Öğrencilerin düşünce ufuklarını açmak için onları çeşitli ülkelere göndermek ve İslam'ın mesajını ulaştırmada onlardan yararlanmak, İslam'ı düzenli şekilde yaymaktır” (6).

1926'da kurulan ve Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı'nın özünü oluşturan Suudi Maarif Müdürlüğü'nün çalışmalarıyla devlete bağlı ilk ve orta dereceli okulların ilki Hicaz'da açılmıştır. Eğitim alanındaki ilk diye nitelendirilebilecek olan çalışmaların Hicazda başlamış olması, bu gelişmelerin başlatıcısı olan Bin Suud'un Osmanlı yönetimi zamanında Hicazda başlatılmış olan eğitim çalışmalarının sürdürücüsü olduğu fikrini akla getirmektedir (Büyükkara, 2004:153).

2.3. Suudi Arabistan Krallığı'nda Eğitim

Suudi Arabistan'da ilköğretim resmi olarak 1930'larda başlamıştır. 1945 yılı itibarı ile ülkenin kurucusu olan Kral Abdülaziz; Krallık içinde okullar yapmak için yoğun bir çalışma başlattı. Altı yıl sonra ülke içinde 29.887 öğrenci ve 226 okul sayısına ulaşıldı. 1954 yılında, Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı kurulurken 1957 yılında ise şimdi Kral Suud Üniversitesi olarak bilinen ilk üniversite Riyad şehrinde kurulmuştur.

Bugün Suudi Arabistan Milli Eğitim sistemi içinde 30.000'den fazla okul, çok sayıda kolej ve diğer eğitim birimi bulunmaktadır. Her vatandaşa açık olan sistem öğrencilere ücretsiz eğitim, kitap ve sağlık hizmeti sunmaktadır. Devletin eğitim sektörüne ayırdığı miktar %25'lik bir değerle ifade edilmektedir. Eğitim bütçesine mesleki eğitim de dâhildir.

Krallık içindeki eğitim hizmetleri anaokulu, 6 yıl ilkokul ve 3 er senelik orta ve lise eğitimini kapsamaktadır. Eğitim bakanlığı ülkenin bütün eğitim standartlarını belirlemekte ve özürliüler için özel eğitim sistemleri sunmaktadır.

İlköğretimden sonra, öğrenciler meslek liselerine ya da hem sanat hem de fen alanlarında program sunan liselere girebilmektedir. Lise boyunca öğrencilerin eğitim gelişimi eğitim bakanlığı tarafından 2 senede bir yapılan kapsamlı sınavlar aracılığı ile ölçülmektedir.

1970 yılında ilk kalkınma planının ortaya konulmasından sonra eğitim sisteminde görülen büyük sayısal artış, nitel olarak ta meyvelerini vermeye başladı. Şöyle ki 1970 ile 1990 arasında öğrenci sayısı 6 kat artarken, tam zamanlı öğretmenlerin sayısı da 9 kat artmıştır.

2000 yılında krallık içinde bütün okulları kapsayacak şekilde “ okul bilgisayar” projesi başlatılmıştır. Buna ek olarak; eğitim sistemi idaresi bölgesel olarak

ta yayılarak gelişme göstermeye başlamıştır. Bakanlık 2003–2004 yılı itibarı ile ilkokullarda bilgisayar eğitimine de başlamıştır.

Eğitim bakanlığı özel eğitim bölümü, fiziksel ve zihinsel engelliler için açılan okulları idare etmektedir. Diğer enstitüler daha yaşlı engelliler için kurulmuştur. Bu okullar krallığın herkesi potansiyeli çerçevesinde yetiştirme politikasının bir sonucudur.

Suudi Arabistan Eğitim Bakanlığının diğer önemli bir hizmeti de yetişkin eğitimidir. Cehaleti yok etmek için eğitimi herkes için mümkün kılmak isteyen bakanlık çok geniş kapsamlı yetişkin eğitim merkezleri kurmuştur. Krallık içinde okuma yazma oranı erkeklerde %90 üzeri, kadınlarda % 70 üzeridir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yanı sıra Mesleki ve Teknik Eğitim Genel İdaresi Krallık içindeki mesleki eğitimi ve yüksek teknik eğitimi idare etmektedir. Eğitim Bakanlığı ortaokul ve mesleki okulları idare ederken, birçok diğer hükümet birimi çeşitli eğitim teşkilatlarını yönetmektedir.

1970’li yılların başlarında ülke hem altyapı hem de ekonomik olarak yeni bir kalkınma devresine girerken, Suudi Arabistan Yüksek öğrenimin teşviki konusunda da büyük hamleler yapmıştır. 1975 yılında kurulan yüksek eğitim bakanlığı Suudi Arabistan’ın ekonomi alanında ihtiyacı olan elemanları yetiştirmek için uzun süreli bir master plan uygulamasına başlamıştır.

Bugün ise ülke üniversite ve kolejlerinde yaklaşık 300.000 öğrenci vardır. Bu rakam 1970 senesindeki 7000 rakamı göz önünde bulundurulursa çok yüksek bir rakamdır. Ayrıca bu rakamın yarıdan fazlası da bayandır (5).

Suudi Arabistan'ın eğitime ayırmış olduğu bütçe Tablo 2.2' de görülmektedir.

Tablo 2.2. 2005-2006 Devletin Genel Bütçesi ve Eğitime Ayırılan Bütçe

GENEL DEVLET BÜTÇESİ VE EĞİTİM ÜTÇESİ (Milyon Riyal)				
Devlet Genel Bütçesi	Eğitim Sektörü Bütçesi	Eğitim Sektörünün Genel Bütçeye Oranı	Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi	Eğitim Sektörünün Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesine Oranı
380	96,7	25.45%	70,86	73.28%

Kaynak :www.moe.gov.sa

2.3.1. Suudi Arabistan Eğitim Sistemi Hakkında Genel Bilgiler

Bölge emirliklerinden meydana gelen Suudi Arabistan'da eğitim sistemi merkeziyetçi olup, eğitim süresi yıllık iş günü olarak 180 gün, zorunlu öğretim süresi 6 yıl ve parasızdır (T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 1988).

İlkokul 6 yaşında başlar ve 6 yıl sürer. Ortaokul ve lise dönemi de 6 yıl sürer. 9.000 ilkokul, 4200 genel ortaöğretim kurumu, 40 mesleki ortaöğretim kurumu bulunmaktadır. İlkokul çağındaki çocukların % 65'i bu öğretimden yararlanabilmektedir. Bu oran ortaöğretim çağındaki çocuklarda % 35'tir. 9'u üniversite olmak üzere 85 yüksek öğretim kurumu mevcuttur. Üniversite çağındaki gençlerden yüksek öğretim kurumlarına kayıt yaptıranların oranı % 13'tür. Okuma yazma bilenlerin oranı ise % 63'tür.

Merkezdeki eğitim bakanı ülkenin her kademesindeki, eğitimden sorumludur. Her ilin emiri (vali) aynı zamanda eğitim müdürüdür. Eğitim merkez ve taşra olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır. Ülke yönetimine ağırlığını koyan dini etki eğitim üzerinde de hissedilmektedir. Eğitim-öğretim daha çok ezbere dayanmaktadır. Sistem içinde daha çok erkek liseleri, kız ve erkek öğretmen okulları revaçtadır. Mesleki ve teknik eğitime gerektiği kadar önem verilmemiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak ülkenin kalifiye eleman ihtiyacı yabancılar tarafından karşılanmaktadır. İlk ve orta öğretimde öğrenci sayısı 4.300.000, yüksek öğretimde ise 211.000 civarındadır (7).

Suudi Arabistan Eğitim Sistemi akademik takvimi tablo 2.3.' de, 2007-2008 genel eğitim istatistikleri de tablo 2.4' de görülmektedir.

Tablo 2.3 : Suudi Arabistan Eğitim Sistemi Akademik Takvimi

Akademik takvim (2007/2008)			
Birinci Dönem Başlangıcı	Cumartesi	26/8/1428	08.09.2007
Suudi Arabistan'ın Milli Bayramı-Tatil	Cumartesi	11/9/1428	22.09.2007
Ramazan Tatili	Perşembe	22/9/1428	04.10.2007
Ramazan Tatilinden Sonra Açılış Tarihi	Cumartesi	8/10/1428	20.10.2007
Kurban Bayramı Tatili	Perşembe	3/12/1428	13.12.2007
Kurban Bayramı Tatilinden Sonra Açılış Tarihi	Cumartesi	19/12/1428	29.12.2007
İlk Dönem Sınavları Başlangıcı	Cumartesi	17/1/1429	26.01.2008
İlk Dönem Sonu	Perşembe	29/1/1429	07.02.2008
İkinci Dönemin Başlangıcı	Cumartesi	9/2/1429	16.02.2008
İkinci Dönem Tatil Başlangıcı	Perşembe	4/4/1429	10.04.2008
İkinci Dönem Tatilden Sonra Tekrar Açılış	Cumartesi	13/4/1429	19.04.2008
İkinci Dönem Sınavları Başlangıcı	Cumartesi	10/6/1429	14.06.2008
Öğrenciler İçin Yıl Sonu Tatili	Perşembe	22/6/1429	26.06.2008
Yeni Akademik Yıl Başlangıcı	Cumartesi	11/10/1429	11.10.2008

Tablo 2.4 : Suudi Arabistan 2007-2008 Yılı Tahmini Eğitim İstatistikleri

Derece	Cinsiyet	Okul	Sınıf	Öğrenci	Yeni Giren Öğrenci	Akademik Kadro
Anaokulu	Karma Eğitim	1,65	6,12	125,433	49,744	11,125
İlkokul	Erkek	7,11	66,023	1,386,480	226,764	106,652
	Kız	6,883	56,856	1,307,681	213,848	108,973
	Toplam	13,993	122,879	2,694,161	440,612	215,625
Ortaokul	Erkek	3,873	24,207	580,961	196,101	52,815
	Kız	3,302	23,778	594,448	195,960	54,041
	Toplam	7,175	47,985	1,175,409	392,061	106,856
Lise	Erkek	1,932	15,586	451,984	148,778	34,768
	Kız	1,929	16,031	464,888	167,08	38,741
	Toplam	3,861	31,617	916,872	315,858	73,509
Özel Öğretim	Erkek	529	3,802	17,489	4,747	4,827
	Kız	144	776	5,345	1,704	1,831
	Toplam	673	4,578	22,834	6,451	6,658
Yetişkin Eğitimi	Erkek	1,479	1,718	21,774	9,83	0
	Kız	2,967	7,713	62,524	23,079	11,57
	Toplam	4,446	9,431	84,298	32,909	11,57
Genel Toplam	Erkek	14,923	111,336	2,522,658	586,22	199,062
	Kız	16,875	111,274	2,496,349	651,415	226,281
	Toplam	31,798	222,61	5,019,007	1,237,635	425,343

Kaynak :www.moe.gov.sa

2.3.2. Suudi Arabistan'daki Türk Okulları

Türk çocuklarının eğitim ve öğretimi konusunda Suudi Arabistan'da diğer ülkelere göre çok farklı bir durum vardır. Cidde, Riyad, Medine ve Tebüük kentlerinde; Büyükelçiliğimizin himayesinde olan, devletimizin desteğiyle ülkedeki Türk vatandaşlar tarafından kurulan, öğrenci ve öğretmenleri Türk olan anasınıfı, ilköğretim ve lise seviyesinde öğretim yapan okullar mevcuttur. Bu okullarda kullanılan dil Türkçedir ve program olarak da ülkemizdeki müfredat uygulanmaktadır. Suudi Arabistan'daki okullarımızda 3000'i aşkın öğrencimiz okumakta 150'ye yakın da öğretmenimiz görev yapmaktadır. Okulların giderleri öğrenci katkı payı olarak adlandırılan ve yıllık olarak toplanan ücretlerle karşılanmaktadır (7).

2.3.3. Türk Dili ve Kültürü İle İlgili Üniversitelerdeki Kürsüler

Suudi Arabistan'daki üniversiteler YÖK tarafından denk olarak kabul edilmediğinden Arabistan'daki üniversiteler vatandaşlarımızca tercih edilmemektedir. Bununla birlikte Riyad Kral Suud Üniversitesinde Türkçe bölümü açılmış ve bu bölümde Türk okutmanlar görev yapmaktadır. Her yıl yaklaşık 100 Arap öğrenci bu bölüme kabul edilmekte ve 5 öğrenciye de ülkemizce karşılıksız burs tahsis edilmektedir(9).

Suudi Arabistan Krallığı 1991 yılında Kral Suud Üniversitesi bünyesinde “Diller ve Çeviri Enstitüsü”nü kurmuştur. Sonra 1995 yılında bu enstitü “Diller ve Çeviri Fakülte” si olarak değiştirilmiştir. Fakülte 14 dünya dilinde önlisans ve lisans eğitimi vermektedir. Eğitim süresi önlisans düzeyinde üç yıl, lisans düzeyinde beş yıldır. Her bir öğretim programı; yabancı dilde hazırlık, Arap Dilinde sıkı bir öğretim, yazılı-sözlü çeviride teorik-pratik eğitim olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Fakültenin amacı dil ve çeviri uzmanları yetiştirmektir. Bu fakültede Türkçe’ de öğretilen dillerden birisidir. Türkçe Anabilim Dalı öğrencileri fakültenin vermiş olduğu imkânlardan yararlanmakla beraber, devlet dairelerinde, özel sektörde üniversitelerde çevirmen olarak çalışabilmektedirler (10)

2.4. OKUL KADEMELERİ

2.4.1. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, daha okul çağına gelmemiş, 4-6 yaş arası çocukların okul eğitimine hazırlandığı ilköğretim kademesidir. Okul öncesi öncelikle şehirlerde sonra kasabalarda daha yaygındır.

Eğitim süresi iki yıl ve paralı olan okul öncesi eğitimde, haftada 30 saat ders işlenmektedir. Okul öncesi eğitimde bir öğretmene 18 öğrenci düşmektedir. Aynı şekilde bir dersliği de 18 öğrenci düşmektedir (Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı,1988).

Ülkede okul öncesi eğitim karma olarak verilmektedir. Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı resmi internet sitesinden alınan istatistikî bilgilere göre 2007-2008 eğitim ve öğretim yılında okul öncesi öğrenci sayısı 125.433 tür (4).

2.4.2. İlkokul

Arabistan Eğitim Sistemi'nde çocuklar 6 yaşına girdiklerinde ilkokula başlarlar. 6 yıl süren ilkokul eğitimi mecburi ve ücretsizdir.

Milli Eğitim Bakanlığının yapmış olduğu çalışma zamanında (1988), ilkokula gidecek seviyedeki çocukların sayısı 1.285.433'tü. Bu sayı 2007-2008 eğitim öğretim yılında 440.612'si yeni kayıt yaptırmış öğrenci olmakla beraber toplamda 2.694.161 öğrencidir (4). İlkokulda haftalık ders saati sayısı 28 ile 30 arasında değişmektedir. İlkokul seviyesinde öğrenci başarısı da %90 – 100 arasında değişmektedir. Yılsonu öğrenci başarısında uygulanan kıstas sınıf geçme durumudur. Suudi Arabistan'da ilkokul öğretmeni haftada 15 saat ders okutmaktadır. İlkokul kademesinde bir öğretmene ve dersliğe düşen öğrenci sayısı 17'dir (Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı,1988).

İlkokulda okutulan derslere baktığımızda, Arapça, Güzel Sanatlar, Coğrafya, Tarih, Ev Ekonomisi (kızlar için), Matematik, Beden Eğitimi (erkeler için), İslami dersler ve Fen Bilgisi derslerinin okutulduğunu görmekteyiz. Okulun bittiğinde

diploma olarak da “Shahadat Al Madaaris Al Ibtidaa'iyyah” genel ilkokul diploması verilmektedir (8).

Suudi Arabistan’da lise seviyesinde öğretmen yetiştiren öğretmen liseleri mevcuttur. İlkokul öğretmenleri öğretmen liselerinden mezun olduktan sonra, mesleki eğitime ağırlık veren enstitülerde 3 yıl öğrenim görmektedirler. İlkokul öğretmenleri kadrolu veya sözleşmeli olarak çalışmakta ve ücretleri de devlet tarafından karşılanmaktadır.

2.4.3. Ortaokul

Suudi Arabistan’da 1988 verilerine göre ortaokula giden öğrenci sayısı 363.810’dur. Bu sayı 2007-2008 eğitim ve öğretim yılında 392.061’i yeni kayıt olmak üzere toplamda 1.175.409 öğrencidir (4).

Ortaokul eğitim süresi 3 yıldır (12-15 yaş arası), ve parasız eğitim verilmektedir. Haftalık ders saati 33 ve ortaokulda okuyan öğrencilerin başarı seviyesi %90-100 arasında değişmektedir. Ortaokulda başarının tespitinde alınan ölçü ilkokulda olduğu gibi sene sonundaki sınıf geçme başarısıdır. Ortaokulda öğretmenin bir haftada girdiği ders sayısı 14’tür. Bir öğretmene düşen öğrenci sayısı 14 ve bir dersliğe düşen öğrenci sayısı 16’dır (Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 1988).

Arabistan Eğitim Sistemi’nde ortaokulda okullarda, Arapça, Güzel Sanatlar, İngilizce, Coğrafya, Tarih, Ev Ekonomisi (kızlar için), Beden Eğitimi (erkekler için), Matematik, İslami dersler ve Fen Bilgisi dersleri okutulmaktadır. Okul bitiminde “Shahadat Al-Kafa’at Al-Mutawassita “ ortaokul diploması verilmektedir (8).

Ortaokul öğretmenleri liseden sonra üniversitelerin eğitim fakültelerinde 4 yıl öğrenim gördükten sonra kadrolu veya sözleşmeli olarak çalışmaktadırlar. Ücretleri de devlet tarafından karşılanmaktadır.

2.4.4. Lise

Suudi Arabistan Eğitimi'nde ortaokulu bitiren 15-18 yaş arası gençler liseye kayıt yaptırmaktadırlar. Liseye giden öğrenci sayısı 1988 yılında 160.928'dir. Öğrenci sayısı 2007-2008 eğitim ve öğretim yılında ise 916.872'ye ulaşmıştır (4). Liselerde eğitim süresi 3 yıldır ve parasızdır. Lise 1. sınıfta haftada 33 saat, lise 2 edebiyat bölümü sınıflarda 28 saat, lise 2 fen bölümü sınıflarda 32 saat, lise 3 edebiyat bölümü sınıflarda 27 saat, lise 3 fen bölümü sınıflarda 30 saat ders görülmektedir. Liselerde başarı yüzdesi %90-100 arasında değişmektedir. Yılsonu öğrenci başarısının tespitinde yine sınıf geçme ölçü olarak alınmaktadır. Lise öğretmenlerinin haftada girdiği ders sayısı, bir öğretmene ve bir dersliğe düşen öğrenci sayısı 15'tir. Lise öğretmenleri liseden sonra eğitim fakültelerinde 4 yıl öğrenim gördükten sonra kadrolu veya sözleşmeli olarak çalışmaktadırlar. Ücretleri de devlet tarafından karşılanmaktadır (Milli Eğitim Gençlik ve Spor bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı,1988).

Arabistan Eğitim Sistemi'nde liseleri de 3 bölümde inceleyebiliriz:

2.4.4.1. Genel liseler

İlk yıl boyunca öğrencilere ortak müfredat uygulanır. Sonraki iki yılda ise öğrencinin edebiyat, sosyal veya fen alanları arasındaki eğilimine göre bölümlere ayrılır. İlk yılki derslerinden en az %60 başarılı olan öğrenciler bu seçenekler arasında seçim yapabilmektedirler.

Genel olarak okutulan dersler Arapça, Biyoloji, Kimya, İngilizce, Coğrafya,

Tarih, Ev Ekonomisi (kızlar için),Beden Eğitimi (erkekler için), matematik ve İslami dersler. Liseyi bitirdikten sonra genel lise sınavını geçenlere (Tawjihi)" Shahadat Al-Marhalat Al-Thanawiyat" genel lise diploması verilmektedir (8).

2.4.4.2. Dini liseler

Ortaokulu bitiren bir öğrenci 15-18 yaşları arasında dini eğitim veren bir liseye de kayıt yaptırabilmektedir. Dini liselerdeki müfredat, Arap Dili ve Kültürü, İngilizce, Genel Kültür, Coğrafya, Tarih ve dini derslerden oluşmaktadır.

3 yıl dini liseyi okuyup bitirdikten sonra öğrenciler mezun olduklarında “Shadat Al Thanawiyyah Al A’Aama Lil Ma’aahid Al Ilmiyya” İslami enstitü lise diploması almaya hak kazanırlar. Dini liselerden mezun olanlar üniversitelerin sadece edebiyat ve sosyal bölümlerine kayıt olabilirler(8).

2.4.4.3. Teknik Liseler

Suudi Eğitim Sistemi’ndeki bir diğer lise türü de teknik liselerdir. Teknik liseler de kendi arasında üçe ayrılmaktadır:

- Meslek/Teknik Liseler,
- Ticaret Liseleri,
- Tarım liseleri.

Bu liselerde de 15-18 yaş arası gençler okumaktadır. Her hangi bir liseye kayıt yaptırabilmek için ortaokul diploması olması gerekmektedir.

Üç farklı lisenin müfredatlarını şöylece inceleyebiliriz:

2.4.4.3.1. Mesleki/Teknik Liseler: Mimari Çizim, Araba Mekanîği, Elektrik, Makine Mekanîği, Metal Mekanîği, Radyo ve Televizyon, Arapça, Kimya, İngilizce, Matematik, Beden Eğitimi, Fizik ve İslami Eğitim dersleri gösterilmektedir.

Bu lise bitirildiğinde diploma olarak “Diplom Al Madaaris Al Thanawiyyah Al Mihaniyyah “Meslek Lisesi Diploması verilmektedir.

2.4.4.3.2. Ticaret Liseleri: Arapça, Muhasebe ve Hesap, Ticari Yazışma Tekniği, Ekonomi, İngilizce, Finans Matematiği, Genel Matematik, Coğrafya, İdare ve Sekreterlik, Din Eğitimi dersleri okutulmaktadır.

Ticaret lisesi bitirildiğinde öğrencilere diploma olarak “Diplom Al Madaaris Al Tijaariyyah” Ticaret Lisesi Diploması verilmektedir.

2.4.4.3.3. Tarım Liseleri: Tarım Ekonomisi, Çiftçilik, Hayvancılık, Tarım İçin Biyoloji, Tarım İçin Kimya, Tarım İçin Fizik, Tarım İçin Matema-

tik, Arapça, İngilizce, Bahçıvanlık, İslami dersler, Pazarlama ve bitki beslenmesi dersleri görülmektedir.

Tarım lisesini bitiren bir öğrenci “Diplom Al Madaaris Al Ziraa'iyyah “ Tarım Lisesi Diplomasını almaya hak kazanır (8).

2.4.5. Yükseköğretim

Ülkede yükseköğretim, 7 üniversite, birçok kadın koleji, bir kamu yönetimi enstitüsü ve 17 Öğretmen yetiştirme okulundan oluşmaktadır. Yedi üniversiteden biri Eğitim bakanlığına bağlıdır.7. Üniversite olan Medine İslam Üniversitesi başkanlar kurulu tarafından idare edilmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Suudi Arabistan'daki üniversiteler iki türlü hizmet sunmaktadırlar. Klasik İslami Eğitim ve Batı kaynaklı eğitim. Medine İslam Üniversitesi ve Suud İslam Üniversitesi İslam hukuku, Kuran ilimleri, Arap dili ve sosyal bilimler alanında tedrisatta bulunmaktadır.

Yüksek öğrenime giriş için yapılması gereken şey ortaokul genel eğitim sertifikası imtihanında başarılı olmaktır. Aynı zamanda bu imtihana ek olarak fakülteler ferdi olarak kendi giriş sınavlarını da düzenleyebilirler.

2.4.5.1. Yüksek Öğretim (lisans, yüksek lisans, doktora)

Programlar ve Dereceler

1.Aşama: Lisans eğitimi genel itibarı ile 4 yıl sürmektedir. 4 yıl ek klinik eğitimi gerektiren eczacılık ve tıp,5 yıl süren veterinerlik ve mühendislik fakülteleri 4 yıldan fazla sürmeleri itibarı ile genel kuralın dışındadır. Tıbbi öğrenim 8 yıldır ve bu eğitim sonucunda elde edilen unvan tıp doktorluğudur.

2.Aşama: Çoğu üniversitede, yüksek lisan derecesi lisans öğreniminden sonra yapılan 2 yıllık ek bir çalışma neticesinde verilir. Fakat Kral Suud Üniversitesi sonucunda genel eğitim diploması verilen lisans sonrası bir program uygulamak-

tadır. Yüksek lisans süresi iktisat, işletme, kamu yönetimi, muhasebe, çevre, ziraat, güzel sanatlar, denizcilik, yer bilimleri, meteoroloji, İslam hukuku, Arapça ve sosyal bilimlerde 3 yıldır. Bütün programlarda tez zorunluluğu vardır.

3.Aşama: Doktora ise yüksek lisansın akabinde en az 3 yıl sürmektedir. Adayların serbest araştırmalarının ürünü olması gereken bir tez zorunludur. Sadece İslam hukuku, Arapça ve İslami ilimler, sosyal bilimler, tebliğ, iletişim ve oryantalizm gibi bölümlerde doktora müsaadesi vardır.

2.4.5.2. Kız Okulları

1970 ve 1982 arasında kurulan 11 kız okulu senelik eğitimi ihtiva etmektedir. Bu kurumlar Bayan eğitimi müdürlüğü tarafından idare edilmektedir. Bu okullardan bazıları eğirim ve fen bilimleri, sosyal bilimler ve sosyal iş gibi bölümlerde yüksek lisans hakkına sahip olmakla beraber eğirim bölümünde doktora yapabilmektedirler.

2.4.5.3. Üniversite Unvanı Taşımayan Yüksek Öğretim Kurumları

Ortaokul sonrası mesleki ve teknik eğitim teknik okullarda, yüksek teknik enstitülerinde ve finans ve ticaret bilimleri enstitülerinde sunulmaktadır. Bu enstitülerin çoğu Genel teknik ve mesleki eğitim organizasyonu tarafından idare edilmektedir.

Bu okullara kabul için ortaokul diploması, ortaokul meslek okulu diploması ya da ortaokul ticaret okulu diploması gerekmektedir. Programlar 3 sene sürmekte ve sonunda diploma verilmektedir.

2.4.5.3.1. Teknik Okullar

Ortaokul sonrasında eğitimin devam ettiği teknik liselerin eğitim süresi 3 yıldır. Bu liselerin müfredatı kısaca şöyledir:

Müfredat: Otomatik kontrol, oto elektrik sistemleri, oto mekanik, elektrik ekipmanları, elektrik tesisatı, sanayi kimyası, sanayi elektroniği ve üretim mühendisliği.

Okul bitikten sonra diploma olarak Al Shahadah Al Jami'iyiah Al Mutawassita (Teknik okul diploması) verilmektedir.

2.4.5.3.2. Yüksek Teknik Okullar

Ortaokul bittikten sonra eğitimin devam ettiği teknik liselerden bir diğeri Yüksek Teknik Liselerdir. Bu Yüksek Teknik Liselerin Eğitim Süresi bir yıldır.

Lise bittikten sonra verilen belge Shahadat Al Ma'had Al Fanni Al 'Aali (Yüksek teknik enstitü diploması)'dır.

2.4.5.3.3. Ticaret ve Maliye Diploması Veren Yüksek Öğretim Enstitüsü

Ortaokulu tamamlandıktan sonra eğitime devam etmek isteyen öğrenciler Ticari ve Maliye diploması veren yüksek öğrenim enstitülerini de tercih edebilmektedirler.

Ticaret ve maliye diploması veren yüksek öğrenim enstitüsünün eğitim süresi 2 yıldır. Bu okulda müfredat olarak aşağıdaki dersler okutulmaktadır:

Müfredat: Muhasebe, ticari yazışma, İngilizce, Sigorta, İslam kültürü, Pazarlama ve reklamcılık, büro makineleri, alım ve arşiv, sekreterlik becerileri ve halkla ilişkiler.

Okul bittikten sonra öğrencilerin almaya hak kazandığı belge Diplom Al Ma'had Al 'Aali fil-Uloom Al Maliyyah (Ticaret ve Maliye enstitüsü diploması)'dır(8).

2.4.5.3.4. Kamu Yönetimi Bölümü

Üniversite unvanı taşımayan okullardan olan Kamu Yönetimi Bölümü yarı özerk bir devlet kuruluşu olup memur yetiştirmektedir.

Tam zamanlı programlar: Bankacılık (iki yıl), elektronik veri işleme (iki yıl artı bir sene yaz çalışması), hastane yönetimi (iki yıl) Kütüphanecilik (iki yıl), İnsan kaynakları (iki yıl), Sekreterlik (iki yıl), arşiv çalışmaları (iki yıl)

Bu bölümler bittikten sonra diploma olarak Shahadat Itmaam Dawrat Ma'had Al Idaarah Al 'Aammah (Bitirme diploması) verilmektedir.

2.4.5.4. Eğitim Fakülteleri

Eğitim bakanlığının bünyesinde 18 öğretmen okulu mevcuttur.

İlkokul öğretmenleri ülkenin 17 öğretmen okulundan her hangi birinde eğitim görürüler. İlköğrenim lisans programı derecesi verir bu okullar.

Ortaokul öğretmenleri Kral Abdulaziz ve Kral Suud eğitim fakültelerinde eğitim görmekle beraber Imam Muhammed bin Suud İslam Üniversitesi sosyal bilimler bölümüyle de bu hakkı kazanabilirler. Bu bölümler aynı zamanda 4 senedir.

Yüksek öğrenim öğretmenleri Kral Abdulaziz Üniversitesi Öğretmen yetiştirme ve öğrenim geliştirme merkezi tarafından eğitilmektedirler.

Suudi Arabistan Üniversiteleri

1. Imam Muhammad bin Suud İslam Üniversitesi
2. Medine İslam Üniversitesi
3. Kral Abdulaziz Üniversitesi
4. Kral Fahd Üniversitesi Petrol ve Maden Fakültesi
5. Kral Faysal Üniversitesi
6. Kral Suud Üniversitesi
7. Ummül Kura Üniversitesi

Suudi Arabistan'daki Kız Okulları

1. Sanat okulu (Riyad)
2. Sanat okulu (Dammam)
3. Eğitim okulu (Riyad)
4. Eğitim okulu (Cidde)
5. Eğitim okulu (Mekke)
6. Eğitim okulu (Abha)
7. Eğitim okulu (Buraidah)
8. Eğitim okulu (Medine)
9. Eğitim okulu (Tebük)
10. Eğitim okulu (Dammam)
11. Sosyal iş okulu (Riyad)

III. BÖLÜM: PROBLEM

İkinci bölümde Suudi Arabistan Eğitim Sistemi ve eğitim anlayışı hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve araştırma sürecinde karşılaşılan zorluklardan bahsedilmiştir.

3.1. Problem Durumu

Eğitim insanlık tarihiyle başlayan bir süreçtir. Günümüzde tüm ülkeler kalkınmanın anahtarının eğitim olduğunu görüşündedirler. İlkel toplumlardan günümüze kadar nitel ve nicel bakımdan farklı yapılandırılmış olmasına rağmen, temel hedef hep davranış değişikliğidir (Ünal ve Ada 2001).

Eğitimin, bireye sağlıklı yaşama yeterliği, öğrenme ve araştırma merakı, iyi iletişim kurma niteliği kazandıran bireysel işlevi yanında, başka fonksiyonları da vardır. İkincisi, ulusal kültürün genç kuşaklara aktarılması ve çağdaş şartlara uygun sosyal değişimleri gerçekleştirebilecek yaratıcı kişilerin yetiştirilmesi toplumsal fonksiyonu, üçüncüsü, toplumsal kalkınmayı gerçekleştirecek iyi üretici ve iyi tüketicileri topluma kazandırmayı amaçlama ise eğitimin ekonomik fonksiyonunu oluşturmaktadır (Saracaloğlu,1992).

Yapılan tanımlardan da anlaşıldığı üzere bir ülkenin bir toplumun bütün alanlarda gelişmişlik seviyesine ulaşmasında eğitimin payı çok büyüktür. Eğitim sistemleri de çağa ve teknolojiye ayak uydurarak sürekli gelişmektedir ve kendini yenilemektedir. Ülkeler de devam eden bu gelişim sürecinde iyi bir yerde bulunmak istiyorlarsa eğitim sistemlerini sürekli yenilemeli geliştirmelidir.

Eğitimin geliştirilmesinde karşılaştırmalı eğitimin rolü büyüktür. İki farklı kültür ve farklı ülkenin eğitim sistemlerinin incelenip, benzer ve farklı yönleri tespit edilip eğitim sistemini geliştirmek için yapılan çalışma karşılaştırmalı eğitimidir.

Ülkemizde karşılaştırmalı eğitim çalışmaları birçok ülkeyle yapılmıştır. Bu ülkeler genelde eğitim sistemi gelişmiş Avrupa ülkeleri olmuştur. Bununla birlikte Türkî Cumhuriyetleri ve Kore gibi uzak doğu ülkelerinin de incelendiği çalışmalar yapılmıştır.

Müslüman olmalarıyla başlayan ve halen ekonomik, ticari ve sosyal alanda ilişkilerimizin devam ettiği Suudi Arabistan Eğitim Sistemi hakkında kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bunun yanında Sosyal Bilgiler kapsamına giren derslerin ülkelerin tarihi ve kültürel özelliklerinin gelecek nesillere aktarılması gibi bir de misyonu olması sebebiyle; tarihi ortak bir geçmişe ve aynı dine mensup olmanın getirmiş olduğu ortak kültürel yapısıyla her iki devletin bu müfredattaki derslerinin incelenerek karşılaştırılması bu çalışmanın ortaya konmasının sebeplerindendir. Buradan yola çıkarak bu araştırmada Suudi Arabistan ortaokul birinci sınıf tarih, coğrafya ve vatandaşlık ders programları ile Türkiye'deki sosyal bilgiler ders programlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, başka bir ülkenin eğitim programlarını incelemek yoluyla kendi programlarımıza zenginlik kazandırmak, karşılaştırma olanakları oluşturarak benzer ve farklı noktaları tespit edip programlar arası etkileşimi sağlamaktır. Ayrıca ülkemizde Sosyal Bilgiler programlarının hazırlanması ve geliştirilmesi aşamasında bir örnek teşkil etmesi bakımından bu araştırma faydalı olacaktır.

Eğitim programı incelenen ülke ile ülkemiz arasındaki eğitim yönünden gerekli koordinasyonu da olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Arabistan eğitim sistemi ne şekilde yapılanmıştır?
- Arabistan'da Sosyal Bilgiler kapsamına giren derslerin öğretiminin tarihsel süreci nasıldır ve programlar ne şekilde gelişmiştir?
- Arabistan'da Mutavassıt 1. sınıflarda Tarih dersi programının özellikleri nelerdir?
- Arabistan'da Mutavassıt 1. sınıflarda Coğrafya dersi programının özellikleri nelerdir?

- Arabistan’da Mutavassıt 1. sınıflarda Vatandaşlık Eğitimi dersi programının özellikleri nelerdir?
- İncelenen programların hedef, içerik, öğrenme – öğretme süreci ve değerlendirme açısından analizi ne şekildedir?
- İncelenen programların Türkiye’deki Sosyal Bilgiler programıyla benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- Türk eğitim sistemine karşılaştırılan programlar çerçevesinde getirilebilecek öneriler nelerdir?

3.3. Araştırmanın Önemi

Yapılan bu çalışmayla iki ülkenin eğitim programları incelenerek programların benzerlikleri ve farklılıkları tespit edilip eğitim programlarının eksiklerini gidererek programların uygulanabilirlik ve içerik açısından daha verimli bir hale getirilebilmesi için önemi büyüktür. Yapılan karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında Suudi Arabistan hakkında bir çalışma olmadığından, yapılan çalışma alanında bir ilk olma özelliği taşıdığı için çalışma ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca bu çalışma;

- Mutavassıt 1. sınıf Tarih Eğitimi programının özelliklerini ortaya koyma açısından,
- Mutavassıt 1. sınıf Coğrafya Eğitimi programının özelliklerini ortaya koyma açısından,
- Mutavassıt 1. sınıf Vatandaşlık Eğitimi programının özelliklerini ortaya koyma açısından,
- Arabistan’da Sosyal Bilgiler programlarının incelenmesi ve incelenen programlardan hareketle Türkiye’de uygulanan Sosyal Bilgiler programlarına neler kazandırabileceğinin tespitini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

3.4. Varsayımlar

Bu araştırmada;

- İncelenen programların Türkiye’deki II. Kademe Sosyal Bilgiler ders programıyla, Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık dersi Programlarının aynı kategoride olduğu,
- Suudi Arabistan’daki ortaokul birinci sınıfta okutulan bu programların Arabistan’ın tüm ortaokul birinci sınıf programını temsil ettiği,
- Elde edilen ve incelenen ders kitaplarının Suudi Arabistan’da okutulan aynı kategorideki tüm derslerin programını temsil ettiği varsayılmaktadır.

3.5. Sınırlılıklar

- Yapılan bu çalışma Suudi Arabistan ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin genel yapısıyla,
- Her iki ülkenin eğitim programlarıyla ve ülkelerde okutulan ders kitaplarıyla,
- Ayrıca bu iki ülkenin eğitim sistemi ve müfredatlarıyla ilgili Türkçe, İngilizce kitaplar, makaleler, internet sitelerinden edinilen bilgiler ve araştırma yapılan iki ülke eğitimi hakkında bilgi sahibi olan uzman kişilerin görüşleriyle sınırlıdır.

3.6. Çalışma Sırasında Karşılaşılan Güçlükler

Suudi Arabistan’daki Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin müfredatlarına ulaşılmaya çalışırken tüm resmi ve şahsi başvurularımız olumsuz sonuçlanmıştır. Müfredatlara ulaşmak için Suudi Arabistan’ın Ankara’daki başkonsolosluğuna verdiğimiz dilekçeler de sonuçsuz kalmıştır. Suudi Arabistan’ın kültür ataşesi ile birebir görüşmemiz sonucunda müfredatlara ulaşabileceğimizi düşünürken yine aynı sonuçla karşılaştık. Suudi Arabistan’da bulunan öğretmen arka-

daşlarımızın da bizim isteğimiz ile müfredatlara ulaşma çabaları olumsuzlukla sonuçlanmıştır. Suudi Arabistan’da ülkenin kendi ilköğretim okulunda öğretmenlik yapan öğretmenlerle müfredata ulaşmak için yaptığımız görüşmeler sonucunda da müfredata ulaşamadık.

Türkiye’de bulunan Suudi Arabistan vatandaşlarının çocuklarının okutulduğu okula yaptığımız başvuru sonucunda olumlu bir sonuç almayı düşünürken yetkililerin bize verdiği sadece ders saatlerine ilişkin bir belge idi. Yine de ilgilerinden dolayı yetkililere teşekkür ediyorum.

Suudi Arabistan milli eğitim bakanlığının internetteki İngilizce ve Arapça iki dil seçenekli sitesinde de müfredat ile ilgili bölümlerine giremedik. Diğer bölümler ziyaret edilebilirken (menahic) müfredat ile ilgili bölümlere ulaşamadık.

Sonuç olarak Suudi Arabistan’da okutulan, Türkiye’deki Sosyal Bilgiler dersine eşdeğer olan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri müfredatlarına ulaşma çabalarımız olumlu sonuçlanamadı. Suudi Arabistanlı yetkililer bu konuda bize yardımcı olabilecek şekilde davranmadılar. Bu davranış ülkenin bir politikası mıdır bilinmez ama araştırmacılar için olumsuz sonuçlar doğurduğu ortadadır.

IV. BÖLÜM: YÖNTEM

Üçüncü bölümde araştırmanın öneminden, amacından, sınırlılıklarından ve araştırma sürecinde karşılaşılan güçlüklerden bahsedildi. Bu bölümde ise araştırma modelinden, araştırmada kullanılan yöntemden ve elde edilen verilerin analizinden bahsedilmiştir.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri ile karşılaştırmalı eğitim alanında kullanılan yöntemlerden dikey ve yatay karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır.

4.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın amacı, Suudi Arabistan'da Mutavassıt (ortaokul) kademesinde okutulan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi programlarının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme açısından incelenmesi ve Türkiye'de İlköğretim okullarında Sosyal Bilgiler öğretimi kapsamına giren programlarla karşılaştırılması yoluyla kendi programlarımızın geliştirilmesine ve farklı bir bakış açısı kazanılmasına olanak sağlamasıdır. Burada ortaokul birinci sınıf, Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi programlarının seçilme nedeni, bu programların Türkiye'de İlköğretim II. kademe Sosyal Bilgiler programları ile aynı kategoride oldukları düşüncesidir. Araştırmada belirtilen amacı gerçekleştirmek için nitel araştırma tekniklerinden olan doküman inceleme modeli ile beraber karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında kullanılan yatay ve dikey yaklaşım yöntemleri kullanılmıştır.

Günümüzde, karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında, genelde dört tür yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlar: Yatay, Dikey, Problem Çözme ve Örnek Olay yaklaşımlarıdır. Bu yaklaşımlar:

Yatay Yaklaşım

Yatay yaklaşımda, farklı eğitim sistemlerinin ayrı ayrı ve birlikte tüm unsurları paralel bir şekilde incelenir. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinin ve Türkiye'-

nin yüksek ğretim sistemleri incelenerek araştırma yapılırsa yatay yaklaşım uygulanmış olur.

Dikey Yaklaşım

Dikey yaklaşımda ise tarihsel gelişim izlenerek, karşılaştırmalı eğitimciyi geleceğe ait tahminler yapmaya yöneltir. Örneğin sadece Türk Eğitim Sistemi'nin tarihsel gelişimi araştırılarak incelenirse dikey yaklaşım kullanılmış olur.

Problem Çözme Yaklaşımı

Bir eğitim sisteminin seçilmiş bir soruna, çözüm bulmak amacıyla uygulanan teknik problem çözme yaklaşımını ifade eder. Örneğin, bir eğitim sistemindeki, öğretmen ihtiyacını belirleme, kadınların eğitim durumu gibi sorunlar için yapılan araştırmada, problem çözme yaklaşımı kullanılır.

Örnek Olay Yaklaşımı

Örnek olay yaklaşımında bir ülkenin özel bir eğitim deneyimi incelenerek, karşılaştırma yapılmadan yorum ve karşılaştırma işi okuyucuya bırakılır. Örnek olay incelemelerinin sınırlı yanı, incelenen olayın toplumsal ya da tarihsel bütünlük taşımasıdır.

Araştırmada program geliştirme çalışmaları, Arap eğitim sistemi, Sosyal Bilgiler öğretimi kapsamına giren derslerin öğretim programları ele alınarak ve Türkiye'de uygulanan öğretim programlarıyla karşılaştırılması yapılmıştır. Bu açıdan araştırma bir karşılaştırmalı eğitim çalışması özelliği taşımaktadır. Karşılaştırmalı eğitim, toplumlarda var olan eğitim problemlerini ve bu problemlerin nedenlerini farklı toplumlardaki benzer durumlara değinerek açıklayan, yorumlayan ve öneriler sunan bir araştırma alanıdır (Lauwereys, Neff, Varış, 1979: 5). Eğitim bilimlerinde karşılaştırmalı çalışmalar, aynı kategoride olan ve birbirleriyle karşılaştırılabilir türden olguları belli kriterlere ve yaklaşımlara göre karşılaştırarak değerlendirmeler yapma ve karşılaştırma sonucunda benzer ya da farklı özellikleri saptamak ilkesine dayanmaktadır (Demirel, 2000: 1).

Özellikle eğitim programları kullanılarak yapılacak karşılaştırmada neyin, ne ile ilişkili olduğunu tespit etmek önemlidir. Bu bağlamda eğitim programının te-

mel öğelerini esas almak ve çalışmayı buna göre yapılandırmak gerekmektedir (Ültanır, 2000: 22, 23).

Suudi Arabistan'da ve Türkiye'deki Sosyal Bilgiler eğitim programlarının karşılaştırıldığı bu araştırmada; iki farklı ülke olan Arabistan ve Türkiye eğitim sistemlerindeki eşdeğer iki ders müfredatı birbiriyle karşılaştırıldığından yatay, Arabistan eğitim sisteminin tarihsel gelişiminin de araştırıldığından yatay yaklaşımların her ikisi de kullanılmıştır.

4.2. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada belirtilen amacı gerçekleştirmek için nitel araştırma yöntemlerinden olan, doküman inceleme kullanılmıştır. Nitel bir çalışma olduğu için, programlar ve ders kitapları hedef, içerik, öğrenme- öğretme süreci ve değerlendirme süreci açısından incelenerek, programların özellikleri ortaya konmuştur. Araştırmaya alt yapı oluşturması açısından her iki ülkenin eğitim sistemi, ders kitapları ve program geliştirme çalışmaları ile ilgili kaynaklar taranmıştır.

Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilgili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler kullanılarak gerekli bilgilere ulaşılabilmektedir. Doküman inceleme sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir yöntem olup, araştırılması amaçlanan konu ya da konular hakkında bilgileri içeren materyallerin analizi anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 140).

4.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Veri analizi, verilerin düzenlenmesi, araştırma sonuçları çerçevesinde betimlenmesi ve yorumlanması aşmalarından oluşur. Toplanan verilerin analizi araştırmaya konu olan uygulamanın ya da sürecin anlaşılmasını sağlar. Verilerin betimlenmesi ve analizin değerlendirmesi çerçevesinde araştırmacı birtakım yorumlara

ulaşır ve araştırma problemine ilişkin öneriler ortaya koyar (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 303). Araştırma sürecinde elde edilen veriler aşağıdaki yollarla yapılacaktır:

- **Betimsel Analiz:** Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 224).
- **İçerik Analizi:** Bu yaklaşımda temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur. Betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceğı bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227).

V. BÖLÜM: BULGULAR, SONUÇ VE ÖNERİLER

Dördüncü bölümde araştırma modelinden ve yönteminden bahsedilmişti. Bu bölümde, araştırmaya konu olan derslerin incelenmesi, karşılaştırılması ve bu karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan sonuçlardan bahsedilerek araştırmacının önerilerine yer verilmiştir.

5.1. Programların İncelenmesi

Bu bölümde; eğitim sistemi hakkında bilgi verilen Suudi Arabistan'da ortaokul kademesinde okutulan Sosyal Bilgiler dersine eşdeğer olan ders programları incelenip, Türkiye'de ilköğretim kademesinde okutulan Sosyal Bilgiler ders programıyla karşılaştırılmıştır. Suudi Arabistan'da Türkiye'deki Sosyal Bilgiler dersine karşılık gelen dersler Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık dersleridir. Bu dersler okutuldukları sınıflara göre, orta birinci sınıfta Peygamberin Hayatı ve Dört Halifeler Tarihi, Fiziki Coğrafya, orta ikinci sınıfta, İslam Tarihi, İslam Âlemi Coğrafyası, orta üçüncü sınıfta, Suudi Arabistan Tarihi, Suudi Arabistan ve Diğer Devletlerin Coğrafyası dersleri olarak işlenmektedir. Vatandaşlık dersi ise üç sınıfta da et-Terbiyetü'l- Vataniyye ismiyle okutulmaktadır.

Araştırma süresince Suudi Arabistan'da okutulan ortaokul kademesi Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin müfredatlarına ulaşmak için yapılan çalışmalar, Suudi Arabistanlı yetkililerin ve öğretmenlerin olumsuz tutumları ve program hakkında bilgi vermekten kaçınmaları sonucunda olumlu sonuçlanamamıştır.

Bunun sonucunda, Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlatılıp bastırılan ve yine bakanlığın izniyle ve onayı ile Suudi Arabistan ortaokullarında okutulan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık ders kitapları temin edildikten sonra tercüme edilip tümevarım yöntemiyle müfredata ulaşma yoluna gidilmiştir.

Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık kitaplarından çevirisi yapılan ünite-

lerden yola çıkarak Türkiye’de okutulan 6. sınıf sosyal bilgiler müfredatıyla Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri karşılaştırılmıştır.

5.1.1. Suudi Arabistan’da Okutulan Orta Birinci Sınıf Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık Derslerinin İncelenmesi

Demirel (2004:5) eğitim programını; hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki ilişkilerin tümü olarak tanımlamaktadır. Tanımdan da anlaşıldığı üzere eğitim programı dört öğenin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. İki ülkenin eğitim sistemleri karşılaştırılırken eğitim programını oluşturan bu dört öğe üzerinde durulacaktır. Ders programları hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme başlıkları altında incelenip daha sonra birbirleriyle karşılaştırılmıştır.

5.1.1.1. Suudi Arabistan Orta Birinci Sınıflar İçin Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersi Programı

Eğitim programlarını meydana getiren dört ana özellik olan; hedef, içerik, öğrenme- öğretim süreci ve değerlendirme öğelerini analiz ederek incelediğimiz Peygamberin Hayatı ve Dört Halifeler Tarihi ders kitabı, 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında okutulmaktadır.

5.1.1.1.1. Hedeflerin Analizi

Suudi Arabistan’da ortaokul birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi dersinin hedefleri şöyle sıralanabilir:

- 1- Arapların İslamiyet’ten önceki hayatını kavratmak,
- 2- Hz. Peygamberin hayatını öğretip, onun yaşayışından bazı dersler çıkarmak,

- 3- Hz. Peygamberin yaşayışını iyi anlayıp O'nun yaptığı büyük işleri anlamak, O'nun örnek davranışlarının çocuklara davranış kazandıracak şekilde kavratılması,
- 4- Hz. Peygamberin ölümsüz İslam'ı anlatırken ve insanlar arasında yayarken dünyaya vermek istediği ve öğretmeye çalıştığı mesajı anlamak,
- 5- Hz. Peygamberin hayatından sonra dört halife dönemi tarihini öğrenmek ve anlamak,
- 6- İslami fetih hareketlerinin Arabistan tarihi için ne kadar önemli olduğunu öğrenciye kavratmak,
- 7- Dört halifenin İslamî fetih hareketindeki rolünün iyi anlaşılması,
- 8- Hz. Peygamberin ve dört halifenin özel hayatlarını inceleyip, toplumsal hayatta, çevrelerinde ve özel hayatlarında İslam'ı nasıl tatbik ettiklerini anlayıp öğrencilerin bunları kendi hayatlarında davranış olarak sergilemelerini sağlamaktır.

Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi dersinin hedefleri incelendiğinde hedeflerin tamamına yakınının bilgi düzeyinde olduğu birkaç tane hedefte kavrama düzeyine çıkıldığı görülmektedir.

Yukarıda verilmiş olan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi dersinin hedefleri, tarih dersi genel amaçları içerisinde olmakla beraber ki bu sadece “Arapların İslamiyet’ten önceki hayatını kavratmak.” maddesinde görülmektedir. Bunun yanında öğrencilere dini prensipler üzerine yaşamalarını öğütlediği ve ona doğru yönlendirildiği gözlenmektedir.

Hedefler incelendiğinde peygamberin hayatının incelenmesi ve örnek alınması tarih dersinin genel amaçları içerisinde olduğu görülse de diğer amaçlarına bakıldığında tarihten daha çok dini yönlendirmelere yer verildiği dikkat çekmektedir.

5.1.1.1.2. İçerik Analizi

Kitabın girişinde ve önsöz (mukaddime) bölümünde dinî açıklamalar ve yönlendirmeler dikkat çekmektedir. Kitabın başlangıcında önsöze başlamadan önce dinî bir öge özelliği taşıyan besmele ile başlayıp daha sonra Allah’a hamd edip peygambere de salât-ü selam getirilmektedir. Birinci ünite olan Peygamberin Mekke Hayatı ünitesinde İslam’dan önceki Araplar konusunda soyu tükenmiş olan Araplardan olan Ad ve Semud Kavimlerinden bahsederken Kur’an-ı Kerim’den ayetlere yer verilmiştir. Diğer ünitelerde de konular anlatırken Kur’an-ı Kerimden ayetlere ve dini hikâyelere yer verildiği görülmektedir. Aşağıdaki metinde bunun bir örneği verilmiştir(Heyle Nasır El Casir, 2007 : 18):

Bunlara "Eyke halkı" ismi verildi. Çünkü çok bahçeleri ve bol meyveli ağaçları vardı. Yine onlar ülkelerine yakın bir yerdeki kocaman bir ağaca tapıyorlardı. Eyke'liler Meyden denilen yere yerleştiler. Bunlar da Allah ile birlikte başka ilahlara da kulluk ediyorlardı. Ayrıca yol kesiyorlardı. Alışverişte ölçü ve tartıda haksızlık yapıyorlardı. Yüceler yücesi Allah onlara peygamber olarak Şuayb aleyhisselam'ı gönderdi. Onlardan bir grup Şuayb'ın çağrısını kabul ederken kalanlar onunla savaş ettiler. Şuayb bunun üzerine Rabbine dua ederek onları kötü bir ceza ile cezalandırmasını istedi. Yüce Allah onun çağrısına olumlu cevap verdi ve onları yer sarsıntısı ile cezalandırdı. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Medyen [halkına] da kardeşleri Şuayb[ı gönderdik]. O, "Ey halkım!" diye seslendi, "[Yalnız] Allah'a kulluk edin, Ahret Günü'nü bekleyin ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak kötülük işlemeyin!" Fakat halkı o'nu yalanladı. Bu yüzden bir yer sarsıntısına maruz kaldılar: ve yurtlarında cansız bir şekilde yere serildiler." (Ankebut Suresi 36-37)

Dersin konularından biri olan "Soyu Tükenen Araplar" konusunun başlangıcında "kavramlar" başlığı altında;

"Allah' a isyanları ve O'nun çağrısına karşı kibirlenmeleri sebebiyle Allah Teâlâ'nın helak edip yok ettiği kimselerdir. Bugün yaşayan Araplar ile onlar yer değiştirmişlerdir." şeklinde bir açıklama görülmektedir. Bu açıklamada daha önceden yaşamış ve şimdi soyları tükenmiş olan Arapların soylarının tükenmiş olma sebebinin Allah'a olan isyanlarına bağlanıldığı görülmektedir. Bu da Tarih dersi içerisinde bazı olayların sebeplerini açıklarken dini öğelere yer verildiğinin bir göstergesidir.

Ayrıca Arabistan eğitiminde Sosyal Bilgiler kapsamına giren bu ders diğer derslerden bağımsız olarak ve tek disiplin anlayışına göre hazırlanmıştır. Bu dersin sınıflara göre haftalık dağılım durumu Tablo 5.1’ de görülmektedir.

Tablo 5.1: Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersi Programına Göre Ortaokuldaki Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersi Haftalık Ders Dağılımı

DERSLER	6.SINIF	7.SINIF	8.SINIF	TOPLAM
Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi	2	2	2	6
TOPLAM	2	2	2	6

Kaynak: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı

Tablo 5.2: Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersi Programına Göre Ortaokuldaki Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Derslerinin Haftalık Ders Saatinin / Genel Toplam Ders Saatine Göre Durumu

DERSLER	HAFTALIK DERS SAATİ	BÜTÜN DERSLERİN TOPLAM SAATİ	BÜTÜN DERSLERE ORANI
Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi	2	33	16.5
TOPLAM	2	33	16.5

Kaynak: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı

Tablo 5.1 ‘ de Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersinin 6, 7 ve 8. sınıflarda ikişer saat olarak yer aldığı görülmektedir. Tablo 5.2’ de ise Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi Dersinin haftalık ders saatinin bütün ders saatlerine oranı görülmektedir.

Peygamberin Hayatı ve Dört Halifeler Tarihi dersinin üniteleri aşağıda verilmiştir:

Birinci Eğitim Öğretim Dönemi

Birinci Bölüm

PEYGAMBERİN MEKKE HAYATI

Birinci kısım

İslam'dan önceki Araplar

İkinci kısım

Peygamberlik gelmeden önce peygamberimiz

Üçüncü kısım

Peygamberin Mekke hayatının ilk bölümü

Dördüncü kısım

Peygamberin Mekke hayatının ikinci bölümü

Beşinci kısım

Peygamberin Mekke hayatının son bölümü

İkinci Bölüm

PEYGAMBERİN MEDİNE HAYATI

Birinci kısım

Peygamberin Medine döneminin birinci aşaması

İkinci kısım

Peygamberin İslam mücadelesinin birinci aşaması

İkinci Eğitim Öğretim Dönemi

Üçüncü kısım

Peygamberin İslam mücadelesinin ikinci aşaması

Dördüncü kısım

Peygamberin İslam mücadelesinin üçüncü aşaması

Beşinci kısım

Peygamberin Medine hayatının son kısmı

Üçüncü Bölüm

RAŞİT HALİFELER TARİHİ

Birinci Kısım

Ebu Bekir es-Sıddık

İkinci Kısım

Ömer Bin. Hattab

Üçüncü Kısım

Osman Bin Affan

Dördüncü Kısım

Ali Bin Ebi Talib

Dördüncü Bölüm

RAŞİT HALİFELER DÖNEMİNDEKİ FETİHLER

Birinci kısım

Fetihlerin sebep ve sonuçları

İkinci kısım

Dinden dönenlerle savaşlar

Üçüncü kısım

Irak ve İran'ın fethi

Dördüncü kısım

Suriye ve çevresinin fethi

Beşinci Kısım

Mısır ve Kuzey Afrika'nın fethi

Altıncı Kısım

Fırat Ceziresi ve Ermenistan'ın fethi

Beşinci Bölüm

RAŞİT HALİFELER DÖNEMİNDE İSLAM DEVLETİNİN YAPISI

Birinci kısım

Siyasi ve yönetsel yapı

İkinci kısım

Ekonomik ve parasal yapı

Üçüncü kısım

Toplumsal ve bilimsel yapı

5.1.1.1.3. Öğrenme - Öğretme Süreci Analizi

Eğitim programında belirlenen hedeflere ulaşılabilmek için hangi öğrenme – öğretme yöntem ve teknikleri kullanıldığı hangi yöntem ve teknikler uygulanmaya çalışıldığı bu süreçte belirlenmektedir.

Öğrenme – öğretme süreci incelenen Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Devri dersi konuları işlenirken öğretme stratejisi olarak sunuş yoluyla öğretme stratejisi uygulandığı görülmektedir. Sunuş yoluyla öğretme genel olarak bilgi aktarımının hedeflendiği ortamlarda kullanılmaktadır. İncelenen ders kitabında Soyu Tükenmiş Olan Araplar konusunda Ad Kavmi işlenirken önce bu kavmin nerede yaşadığı anlatılıp öğrencilerin soyu tükenmiş olan Araplar haritasına bakması istenmektedir. Daha sonra Ad Kavmiyle alakalı ayet-i kerimelere yer verilmektedir(Heyle Nasır El Casir, 2007 :16):

Ad Kavmi Hadramevt ile Rubul Hali arasında yer alan Ahkaf denilen bölgede yaşamıştır. (Soyu Tükenen Araplar Haritasına bakınız)

Yüce Allah (c.c.) Ad Kavmi'nin çok güçlü ve kuvvetli olduğunu Kur'an'da ifade buyurmaktadır. O (c.c.) şöyle buyurmaktadır: "ki bütün o topraklarda bir benzeri inşa edilmemişti" (Fecr Suresi 8). Onlar yeryüzünde büyülmeye başladılar. Allah'ı bırakıp putlara kul olmaya başladılar. Bunun üzerine Allah (c.c.) onlara elçi olarak Hud aleyhisselam'ı gönderdi. O toplumdan Hud'un çağrısına az bir topluluk olumlu cevap verdi. Bunun üzerine Allah (c.c.) onlardan isyan edenleri ve büyüklük taslayanları korkunç bir ceza ile cezalandırdı. Öyle ki ayette de geçtiği gibi onları bir kasırga ile yok etti: "Âd ise öfkeli bir kasırga ile yok olup gitti, Allah, onların [kökünü kurutmak üzere,] üzerlerinde o kasırgayı yedi gece sekiz gün estirdi; öyle ki insanların [kökünden çıkarılmış] hurma kütükleri gibi yere yıkıldıklarını gözünde canlandırabilirsin." (Hakka Suresi 6-7)

Yöntem ve teknik olarak ele alındığında ders kitabında olanların konu aktarımı tekniği kullanarak öğrencilere anlatılmaktadır. Kullanılan strateji, yöntem ve teknikler dikkate alındığında derslerin ezbere dayalı olarak işlendiği söylenebilir.

5.1.1.1.4. Değerlendirme Analizi

Eğitim programının başarılı olabilmesi için işlenen dersler sonucunda programda amaçlanan hedeflere öğrencilerin tümünün ulaşması gerçekleşmelidir. Fakat her zaman bu amaca ulaşamamaktadır. Bunun için program uygulandıktan sonra tam anlamıyla uygulanamayan, eksik yapılan bir şeylerin olup olmadığı, bu eksikliklerin programın hangi kısmında olduğu, nelerden kaynaklandığını belirlemek ve bu düzeltmelerin yapılması için programın değerlendirme boyutunun önemi büyüktür (Demirel,2004:183).

Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi dersinin değerlendirme boyutu incelenirken “uygulama” başlığı altında ünitelerin sonunda, “çalışma” başlığı altında bazı konuların sonunda yapılan değerlendirme çalışmaları dikkat çekmektedir. Ünitelerin sonundaki uygulama çalışmaları bütün ünitelerde bulunurken konu sonlarındaki çalışmalar her konunun sonunda olmayıp bazı konuların sonunda olduğu görülmektedir.

Soyu Tükenen Araplar ünitesinin sonundaki uygulama çalışması aşağıda gösterilmektedir:

UYGULAMA

S1: Öğrendiklerinden yola çıkarak aşağıdaki boşlukları tamamla.

- a- Arap yarımadası kıtasının Bölgesindedir.
- b- Tarihçiler Arapları Araplar ve Araplar olmak üzere iki kısma ayırmışlardır.
- c- Eyke halkı da yaşamışlar onlara Yüce Allah peygamber aleyhisselamı göndermiştir.

S3: Aşağıdaki cetvele göre Ad ve Semud kavmini karşılaştırınız.

Kavim	Yaşadığı yer	Gönderilen Peygamber	Allah tarafından gönderilen ceza
Ad			
Semud			

S4: Aşağıdakileri açıklayınız.

- a- Arap yarımadasının önemi.
- b- Eyke halkının bu isimle isimlendirilmesi.

S4: Yüce Allah buyurdu: " Bunun içindir ki, ey kavmim, ölçüyle tartıyla yaptığınız alış verişte dürüst ve duyarlı olun; insanları kendi hakları olan şeylerden yoksun bırakmayın ve kötülüğü yayarak yeryüzünde karışıklık çıkarmayın." Ayeti kerimenin ışığında aşağıdakileri açıklayınız.

a- Bu durum hangi toplumda ortaya çıkmıştır.

b- Onların arasında peygamber olarak kim vardı?

S5: Yandaki Arap yarımadası haritasında Ad, Semud ve Eyke halkının yerlerini bulunuz.

S6: Geçmiş kavimlerin kıssalarını araştırdığında alınacak ibretler nelerdir?

Örnek olarak incelenilen uygulamada boşluk doldurma soruları, tablo içerisinde karşılaştırma soruları ve açık uçlu sorular görülmektedir.

Bu değerlendirme genelde ünitenin sonunda yapıldığından düzey belirleyici bir değerlendirme olduğu söylenebilir. Yukarıda da değinildiği gibi ünitelerin içerisinde bazı konuların sonunda da “çalışma” ismiyle değerlendirme bölümleri yer almaktadır. Ayrıca değerlendirme sorularına bakıldığında dersin hedef ve amaçlarıyla paralellik gösterdiği ve hedeflere ulaşıp ulaşılamadığını ölçtüğü görülmektedir. Bundan dolayı da hedefe dayalı bir değerlendirme yapıldığı söylenebilir.

5.1.1.2. Suudi Arabistan Orta Birinci Sınıf Fiziki Coğrafya Dersi Programı

Eğitim programını oluşturan, hedef, içerik, öğrenme – öğretme süreci ve değerlendirme öğelerinin analiz edilip incelendiği Fiziki Coğrafya dersi ders kitabı 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında okutulmaktadır.

5.1.1.2.1. Hedeflerin Analizi

Suudi Arabistan ortaokul birinci sınıfta okutulan fiziki coğrafya dersinin amaçlarını şöyle sıralanabilir:

- 1- Öğrencinin coğrafya dallarından bir tanesi olan fiziki coğrafyayı tanımasını sağlamak,
- 2- Fiziki coğrafya dersinin doğanın dış görünüşü olduğunu, bu dış görünüşü anlayıp onu açıklayıp incelemesini, bu faktörlerle çevresi arasın-

da bağlantı kurması gerektiğini ve öğrendikleriyle günlük hayat arasında ilişkilendirmesi gerektiğini sağlamak,

- 3- Coğrafya da gördüğü ve öğrendiği bilgiler ile yaşadığımız çevre arasında bağlantı kurarken, Yüce Allah'ın yeryüzünde görünen bu varlıkları yaratmasındaki ve dünya içerisinde çeşitlendirmesindeki kudretini fark ederek Allah'ın ayetlerini düşünmesi ve onlar hakkında kafa yorması gerektiğini sağlamak.

Fiziki Coğrafya dersinin amaçları incelendiğinde bu amaçlar içerisinde disiplin dışı karaktere sahip amaçların olduğu görülmektedir. Coğrafya dersini işlerken yeryüzü şekilleri, gök cisimleri vb. konularda dinî temalara yer verilmiştir. Bununla birlikte genel olarak coğrafya dersinin amacının; bütün coğrafi olayları, yeryüzündeki çeşitlilikleri oluşturanın Allah olduğunu ve Allahın bu dünyayı nasıl yarattığını düşünmeyi sağlamak olduğu söylenebilir.

5.1.1.2.2. İçerik Analizi

Suudi Arabistan ortaokul birinci sınıfta okutulan Fiziki Coğrafya dersinin içeriği Peygamberin Hayatı ve Dört Halifeler Tarihi dersinin içeriğiyle aynı özellikleri taşımaktadır.

Ders kitabının başlangıcında önsöz (mukaddime) bölümünde besmele ile başlanmış ve ardından da Allah'a hamd edilip Peygambere salât-ü selam getirilmiştir. Birinci ünite evren konusu işlenirken konuyla alakalı olarak bir ayet-i kerime meali görülmektedir. Ünite işlenirken anlatılan konuyla dini temalar arasında bağın nasıl kurulduğu Fiziki Coğrafya ders kitabının ilgili bölümünden yapılan alıntıda açıkça görülmektedir(Heyle Nasır El Casir, 2006 :9) :

Yüce Allah buyurdu:

Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ve gündüzün yer değiştirmesinde, akıl sahipleri için birtakım işaretler vardır. O akıl sahipleri; ayakta, otururken ve yatarken göklerin ve yerin yaratılmasını düşünürler (ve derler ki): Rabbimiz sen bunu boş yere yaratmadın. Sen noksansızsın, öyleyse bizi ateş azabından koru. (Al-i İmran)

Bulutsuz bir gecede gökyüzüne baktığın zaman olağanüstü bir manzara göreceksin. Şüphesiz gökyüzü ahenkli ve yayılmış birçok yıldızla süslenmiştir. Aman Allah'ım, ne güzel! Bu yıldızların görüntüsü bunları

yaratanın ne kadar yüce olduğunu fısıldıyor. Yüce Allah buyurdu: Allah'ın eseri her şeyden en güzel olandır. (en-Neml 88)

Allah'ım seni yüceliğinle, eşsizliğinle tesbih ederiz. Allah'ım sen ne yücesin.

Bu muhteşem gökyüzüne bakarken senin aklına birtakım sorular gelmez mi, mesela:

- Acaba bu yıldızların sayısı kaçtır?
- Acaba gökyüzümüzde seyrettiğimiz bu yıldızları dünyanın diğer bölgelerinde insanlar da seyrediyor mu?
- Ayın ışığı günden güne niçin değişiyor acaba?

Haydi, ey öğrenci kardeşim, bu geniş evrende biraz gezintiye çıkalım, derinliklerini inceleyelim ve Allah'ın yaratmasının ihtişamını görelim. Yüce Allah buyurdu ki: "De ki, yeryüzünü dolaşın, yaratmanın nasıl başladığını görün" (el-Ankebut 20)

Peygamberin Hayatı ve Dört Halifeler dersi müfredatında olduğu gibi Fiziki Coğrafya dersi müfredatı da diğer derslerden bağımsız olarak tek disiplinli desene uygun olarak hazırlanmıştır. Bu dersin sınıflara göre haftalık ders saati dağılımı Tablo 5.3 'de görülmektedir.

Tablo 5.3: Fiziki Coğrafya Dersi Öğretim Programına Göre Ortaokuldaki Fiziki Coğrafya Haftalık Ders Dağılımı

DERSLER	6.SINIF	7.SINIF	8.SINIF	TOPLAM
Fiziki Coğrafya	2	2	2	6
TOPLAM	2	2	2	6

Kaynak: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı

Tablo 5.4: Fiziki Coğrafya Dersi öğretim Programına Göre Ortaokuldaki Fiziki Coğrafya Haftalık Ders Saatinin / Genel Toplam Ders Saatine Göre Durumu

DERSLER	HAFTALIK DERS SAATİ	BÜTÜN DERSLERİN TOPLAM SAATİ	BÜTÜN DERSLERE ORANI
Fiziki Coğrafya	2	33	16.5
TOPLAM	2	33	16.5

Kaynak: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı

Tablo 5.3'te Suudi Arabistan ortaokullarında Fiziki Coğrafya dersine tüm senelerde ikişer saat ayrıldığı, tablo 5.4'te ise fiziki coğrafya dersinin haftalık ders saatinin tüm derslerin toplam saatine oranı görülmektedir.

Fiziki Coğrafya dersinin üniteleri ve konuları aşağıda verilmiştir:

Birinci yarıyıl

Birinci Ünite: Evren

Evren Kavramı

Evrenin Bileşenleri

Güneş Sistemi

İkinci Ünite: Yeryüzü

Yeryüzünün Oluşumu

Yeryüzünün Biçimi ve Boyutları

Yeryüzünün Hareketleri

Boylamlar ve Enlemler

Yeryüzünün Yüzeyi

Yeryüzünün Yüzeyini Etkileyen Faktörler

İkinci Yarıyıl

Üçüncü Ünite: Hava ve İklim

İklimin Unsurları

Sıcaklık

Hava Basıncı

Rüzgârlar

Nem ve yoğunluk

Dördüncü Ünite: Doğal Çevre

Doğal Bitki Örtüsü

Kara Hayvanları

Doğal Alanlar

Beşinci Ünite: Haritalar Bilimi

Harita ve Gelişimi

Haritanın Önemi ve Yararı

Haritanın Temelleri

Harita Çizimi

Harita Kullanma Becerileri

5.1.1.2.3. Öğrenme - Öğretme Süreci Analizi

Fiziki Coğrafya dersinin öğrenme- öğretme sürecine bakıldığında öğretim stratejisi olarak sunuş yoluyla öğretme stratejisini görülmektedir. Birinci ünite evren ünitesinde önce evrenin tanımı yapılmıştır. Tanımdan sonra evrende bulunan diğer gök cisimleri hakkında bilgi verilmiştir. Öğrencilere bu bilgiler aktırılırken yöntem olarak ta konu aktarımı yöntemi kullanılmıştır. Evren ve diğer gök cisimleri hakkında bilgi verildikten sonra kanıt olarak ayeti kerime mealleri gösterilmiştir. Gök cisimlerinden bahsederken öğrencilere konuyla alakalı sorular da sorulduğu görülmektedir. Ders işlenirken aktarım tekniğiyle beraber bazı zamanlarda soru cevap tekniği de kullanılmıştır(Heyle Nasır El Casir , 2006 : 11).

Evrenin Bileşenleri

Evren temel olarak galaksiler, yıldızlar ve gezegenlerden oluşur.

A-Galaksiler:

Çok fazla yıldız kümesinden ve gök cisminden oluşan gruptur. Yerküre Samanyolu olarak bilinen galaksiye mensuptur. (Şekil 5'e bakınız)

B-Yıldızlar:

Kendisinden ışık ve sıcaklık çıkan gezici alevli cisimlerdir. Bunlara örnek olarak Güneşi verebiliriz. Ancak gezegenlerden ve gök cisimlerinden bir grup güneşin etrafında onu takip ederler. Tıpkı güneş yıldızının kendisini takip ettiği grup gibi. İşte güneş ve onun etrafındaki gezegen ve yıldızlardan oluşan bu gruba güneş sistemi denir.

Yıldızlar renklerinde, hacimlerinde ve parlaklıklarında farklılık gösterirler. Bunun nedeni ise, yıldızların sıcaklık derecelerinin, yerküreye yakınlık ve uzaklıklarının farklı olmasıdır. Güneş yıldızı orta hacimli bir yıldız olarak kabul edilir. Ancak biz onu en büyük yıldız olarak görürüz. Bunu sebebi yerküreye yakın olmasından kaynaklanır.

Şekil (4) : Gökyüzü yıldız ve gezegenlerle süslenmiştir.

Şekil (5) : Samanyolu galaksisi.

Yıldız ve gezegenlerin birçok yararı vardır. Bunlardan bazıları Kur'an-ı Kerim'de zikredilir. Bu yararları izah eden bir ayeti delil olarak bul.

Fiziki Coğrafya kitabından yapılan alıntıda da görüldüğü gibi konu hakkında bilgi aktarımı yapılmaktadır. Bilgi aktarımıyla beraber sorular yoluyla öğrencilere konu anlatılmaya çalışılmaktadır. Bununla beraber bazı yerlerde konuyla ilgili olan şekil ve resimlerde kullanılmıştır. Genel olarak görülen yöntem bilgi aktarımı şeklinde olduğundan öğrencilerin ezbere yönlendiği söylenebilir. Dikkat çeken diğer bir konu ise yukarıda da değinildiği gibi konuyla ilgili bilgi verilirken delil olarak dini öğelere başvurulduğu burada da görülmektedir. Coğrafyada anlatılan bilgi ve kuralları dini öğelerle anlatılmasına diğer bir örnek aşağıda verilmiştir.

“Yüce Yaratıcı (c.c.) hareketini güçlü bir şekilde koruması ve böylece üzerindeki herhangi bir şeyin düşmemesi veya yörüngesinden kımıldamaması için her gezegen ve her yıldızın yerçekimi kanununu koymuştur.”

5.1.1.2.4. Değerlendirme Analizi

Eğitim programının amacına ulaşmış olup ulaşmadığının en iyi ölçüldüğü bölüm değerlendirme bölümüdür. Fiziki Coğrafya dersinin deneme incelemelerini yapıldığında daha önce incelenen Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi dersinin değerlendirme bölümüyle hemen hemen aynı özellikleri gösterdiği görülmektedir. Konular anlatıldıktan sonra konuların sonlarında “çalışma” başlığı altında sorular bulunmaktadır. Bu soruların, değerlendirme amaçlı olmayıp daha çok öğrencinin dikkatini ve öğrencinin çalışma yönünü derse çekmek için yapılan çalışmalar ola-

rak nitelendirilebilir. Örnek olarak aşağıdaki metin gösterilebilir(Heyle Nasır El Casir, 2006: 16).

Akanyıldızlar ve göktaşları (meteorlar)

Atmosfere girdiklerinde alevlenip yanan, bazen bulutsuz gecelerde görülen, parlak bir parça şeklinde gökte ortaya çıkan, katı sert cisimlerdir. Yerküre yüzeyine ulaşmadan önce kül haline gelirse o zaman kayan yıldız adı verilir. Eğer kül haline gelmeden yerküre yüzeyine ulaşabilirse o zaman meteor ismini alır. Nadir de olsa yerküre yüzeyine düştüklerinde büyük bir çukurun açılmasına sebep olurlar. Şekil 12-13'e bakınız.

Şekil (12): Meteor.

Şekil (13): Kayan yıldız.

ÇALIŞMA

* Yandaki şekilde bulunan gezegenlerin isimlerini yazınız.

* Güneşe en yakın gezegen hangisidir?

* Güneşe en uzak gezegen hangisidir?

* Güneş sistemindeki en büyük hacimli gezegen hangisidir?

Fiziki coğrafya ders kitabından yapılan bu alıntıda konu aktarımı esnasında öğrencilere daha öğretmek için şekil ve resimlerden yararlanıldığı ve ayrıca konunun aktarım kısmı bittikten sonra öğrencinin konuya ilgisini çekmek için hazırlanan çalışma soruları görülmektedir.

Ünitenin sonundaki “sorular ve uygulamalar” isimli bölümde ise programın amacına ulaşp ulaşmadığı, hedeflere ne kadar ulaşılabilirdiğini görebilmek için sorular ve bazı uygulamalar bulunmaktadır. Bu bölümden bir örnek te aşağıda görülmektedir(Heyle Nasır El Casir, 2006 :17).

SORULAR VE UYGULAMALAR

S1: Aşağıdakileri küçükten büyüğe doğru sıralayınız.

Güneş – Samanyolu galaksisi – evren – yerküre

S2: Aşağıdaki doğru cevapları daire içine alınız.

Gezegen

a) ılık saçan, soğuk bir cisimdir.

b) ısı ve ılık saçan bir cisimdir.

c) Karanlık ve soğuk bir cisimdir.

Evren:

a) Galaksidir.

b) Güneş sistemidir.

c) bütün semavi galaksileri çevreleyen uzaydır.

Yıldız:

a) ısı ve ılık saçan bir cisimdir.

b) soğuk bir cisimdir.

c) karanlık bir cisimdir.

S3: Ben kimim?

*Ben güneşe en yakın gezegenim. Üzerimde hayat yoktur.
(.....)

S4: Allah subhenahu ve Teâlâ'nın yerkürede bulundurduğu ve böylelikle hayat sürmeye elverişli kıldığı sebepler nelerdir?

S5: Aşağıdakilerin sebeplerini söyleyiniz.

a) Güneş diğer yıldızlara göre en büyük hacimde görünür.

b) Yıldızlar renklerinde ve hacimlerinde farklılık gösterirler.

S6: Aşağıdakiler arasındaki ilişkiyi açıklayan bir cümle oluşturunuz.

a) Güneş -Plüton

b) Halley kuyruklu yıldızı- 76 yıl

Açıklayıcı bir örnek:

Zühre, Arz, Merih

Cevap: Güneş sisteminden olan bazı gezegenler şunlardır: Zühre, Yerküre ve Merih.

S7: Etrafında dönen uydular yönünden güneş sistemindeki diğer gezegenlerden ayrılan gezegen hangisidir?

S8: Aşağıdaki cetvele göre gezegen ve yıldızı karşılaştırınız.

Gezegen	Yıldız
-	-
-	-
-	-
-	-

S9: Aşağıdaki boşlukları doğru cevaplar ile doldurunuz.

a) Güneş sisteminin gezegenlerinin sayısı Gezegendir.

b) Bazı gezegenler etrafında uydular dönerler. Bunlara denir.

c) Uydular gezegenler gibi cisimlerdir.

d) gezegeni üzerinde hayat yaşanması elverişli olandır.

S10: Gezegenler arasındaki ortak özellikler nelerdir?

S11: Meteor ile kayan yıldız arasındaki fark nedir?

S12: Aşağıdaki kavramları tanımlayınız.

a) Güneş

b) Gezegen

c) Kayan yıldız

S13: Cin suresindeki 8-9'ncü ayetleri okuyunuz. Ayetlerde anlatıldığı üzere kayan yıldızın görevini açıklayınız.

S14: Aşağıda doğru olan cümlelerin önüne (✓) işareti koyunuz. Yanlış olan cümlelerin önüne (×) işareti koyunuz.

a) Güneş sistemimiz yalnızca Samanyolu galaksisini takip eder.

b) Yıldız galaksiden daha büyüktür.

c) Güneş büyük hacimli yıldızlardan kabul edilir.

d) Güneş sistemimizin gezegen sayısı 9'dur.

S15: Yerküre gezegeninin özellikleri nelerdir.

S16: Güneşe en uzak olandan başlayarak güneş sisteminin gezegenlerini sıralayınız.

S17: Aşağıdaki kelimeler arasında onlara uymayan kelimeyi uymama sebebini de açıklayarak çıkarınız.

* Utarit, Arz, Müşteri, Samanyolu Galaksisi.

Açıklama: Yukarıdaki soruda aykırı kelimedenden kasıt herhangi bir alanda diğer kelimelerle başkalık gösteren demektir.

Buna bir örnek:

Zühre, Merih, Güneş, Zuhâl

Buradaki aykırı kelime güneştir. Çünkü o yıldızdır. Kalanları ise gezegendir.

S18: Aşağıda "a" grubuna uygun kelimeleri "b" grubundan seçiniz.

(a)	(b)
Uydular ()	1- Bir baş ve bir kuyruktan oluşur.
Kuyruklu yıldızlar ()	2- Aslının uydusu olduğu gezegen olduğu kabul edilir.
Kayanyıldız ()	3- Gökte parlak bir parça şeklinde ortaya çıkar.
Galaksiler ()	4- Örnek olarak: Samanyolu galaksisini verebiliriz.
	5- Yeryüzü gezegeni gibi.
	6- Sayıları 9'dur.

Yukarıda örnek olarak gösterilen değerlendirme bölümünde; boşluk doldurma soruları, karşılaştırmalı sorular, eşleştirme soruları, açık uçlu sorular, doğru olanın seçilip işaretlendiği doğru-yanlış soruları ve sıralama soruları bulunmaktadır.

Ayrıca değerlendirme sonucunda öğrencilerin hangi hedeflere ulaşabildiği ölçüldüğünden hedefe dayalı bir değerlendirme olduğu söylenebilir.

5.1.1.3. Suudi Arabistan Orta Birinci Sınıf Vatandaşlık Dersi Programı

Suudi Arabistan ortaokul birinci sınıflar için olan Vatandaşlık ders kitabı 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında bakanlık tarafından okutulmaktadır.

5.1.1.3.1. Hedeflerin Analizi

Suudi Arabistan’da ortaokul birinci sınıfta okutulan Vatandaşlık dersinin hedeflerini şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Orta birinci sınıfa yeni başlayan öğrenciyi ilkokuldan sonra yeni başladığı ortaokulun zorluklarına hazır hale getirmek,
- 2- Öğrencinin Vatandaşlık bilgilerini elde etmek için sadece çalışmasının yeterli olmayacağını Vatandaşlık bilgisinin samimi bir duygu olduğunu, vatandaşlık bilgisinin insanın kendisini geliştirmek olduğunu bilmek,
- 3- Vatandaşlık bilgisinin kendi vatanına karşı duyulan vefa olduğunu bilmesi,
- 4- Vatanına karşı kendisine büyük mesuliyetler verildiğini bilmesi,
- 5- Vatanına ve dinine karşı bilinçli, görevlerini yerine getiren bir insan olmak istediğinde kendisine yardımcı olacak gücün vatandaşlık kitabı olduğunu bilmesi,
- 6- Hayatına rehber olarak bu dersi seçmesi gerektiği ve vatandaşlık dersinin zihni açık ve dinç bir insan olmak için gerekli olduğunu bilmesi,
- 7- Sınıfında ve sosyal hayatında dinamik ve girişimci olması gerektiği,
- 8- Öğretmeninin, hayat konusunda tecrübeli bir insan olduğundan onu kardeş olarak kabul etmesi ve ondan bolca istifade etmesi gerektiğini bilmesi,
- 9- İyi bir vatandaş olmak için bu kitapta yapılması gerekenlerin yapılması ve ondan sonra Allah’tan yardım dilemesi gerektiğidir bu dersin amaçları.

Vatandaşlık dersinin hedeflerine bakıldığında da disiplin dışı karakterlere sahip oldukları görülmektedir. Öğrencide vatan duygusunu oluşturmak, vatanına sahip

çıkma duygusunu aşılamayla birlikte diğer ders programlarında da olduğu gibi dini etkilerden uzaklaşmadığı görülmektedir.

Vatandaşlık dersinin hedeflerine bakıldığında hedeflerin hepsinin bilgi düzeyinde olduğu söylenebilir.

5.1.1.3.2. İçerik Analizi

Vatandaşlık dersi programını içeriğini incelerken Fiziki Coğrafya ve Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi dersinin içeriğiyle aynı özellik gösterdikleri görülmektedir. Diğer derslerde olduğu gibi dersin başlangıcı besmele ile yapılmıştır. Başlangıçtan sonra öğrencinin vatanına bağlılığını, mesuliyet bilincini, vatana karşı görevlerini ve vatandaşlık bilincini oluşturmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu dersin içeriği dini özellikler taşımakla beraber konuları incelendiğinde ilk ünitelerde ülkenin tarihsel sürecine de yer verilmiştir(Hammad Bin Hamdi'n- Nemi ve diğerleri, 2004 : 5-6).

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla

ÖNSÖZ

1-Sevgili öğrenci, bu yeni dönemde başlangıç veya ilk seviyenin zorluklarına hazırlıklı olman gerekir.

2-Vatandaşlık bilgileri elde etmen için, sadece senin çalışmandan ibaret değildir. Bilakis vatandaşlık bilgisi; duygu, haz, kendini geliştirme, samimiyet, ihlâs ve bu vatana vefa duymandır,

3-Bu vatana karşı sana verilen mesuliyetin büyüklüğünü de düşünerek ve hissederek bütün duygularını kullanarak, bu dersle beraber elde ettiğin karşılıklı ilişkiler (insanlar arası ilişkiler sosyal ilişkiler) üzerine kendini geliştirmen gerekir.

4-Sen dininde ve vatanına karşı görevlerin konusunda anlayışlı ve bilinçli bir insan olmak istediğinde, bu kitap, bunları gerçekleştirmen için sana yardımcı olacaktır.

5-Ey öğrenci, bu dersle beraber elde edeceğin karşılıklı ilişkiler konusunda sana yardımcı olacak olan rehberliklerin en önemlisi, sana verilen bu rehberliktir. Ayrıca bu ders, senin için fikri bir eğlence ve zihni bir dinçlik olacak.

Bununla beraber, bu dersin izinin hayatın boyunca seninle beraber olması için aşağıdaki yönlendirici maddelere uymak, senin için en önemli hususlardır.

Vatandaşlık dersi kitabından yapılan yukarıdaki alıntıda kitabın önsöz bölümünde kitaba besmele ile başlanması, öğrencilere dersin önemini anlatması, va-

tandaşlık bilincini anlatması, öğrencinin sosyal hayattaki ilişkilerinde bu kitabı örnek alması gerektiğini öğütlediği görülmektedir.

Vatandaşlık dersinin konuları aşağıda verilmiştir.

Birinci Yarıyıl

Birinci Ünite

Birinci ders: Peygamberin doğum yeri ve kutsallıkların toprağı olan vatanım

İkinci ders: Vatanım, şerefli bir tarih

Üçüncü ders: Vatanım, tevhidin anavatanı

Dördüncü ders: Vatanım, birliğin ülkesi

Beşinci ders: Vatanım, şerefli iki kutsal yerin hizmetçisi Abdülaziz'in Oğlu Kral Fehd

Altıncı ders: Geçmişle gelecek arasında vatanım

İkinci Ünite: Suudi Toplumunun Özellikleri

Yedinci ders: Özellikleri ve belirtileri (1)

Sekizinci ders: Özellikleri ve belirtileri (2)

Dokuzuncu ders: Özellikleri ve belirtileri (3)

Onuncu ders: Özellikleri ve belirtileri (4)

Üçüncü Ünite: yöneticilere İtaat

On birinci ders: Yöneticinin Tanımı

On ikinci ders: Ana- babaya itaat

İkinci Yarıyıl

Birinci Ünite: Yönetime Saygı

Birinci ders: Yönetim Kavramı ve Kısımları

İkinci ders: Yönetime İtaat etmenin Yararları

İkinci Ünite: Güven ve Barış

Üçüncü ders: Güvenlik, tanımı ve yararları

Dördüncü ders: Ülkemizde iç güvenlikten sorumlu birimler

Beşinci ders: Barış, tanımı ve vasıtaları

Altıncı ders: Yangın söndürme aletinin kullanım çekli

Üçüncü Ünite: Sağlam/sağlıklı alışkanlıklar

Yedinci ders: Sağlam barışçı alışkanlıklar

Sekizinci ders: Sağlam olmayan adetler

Dokuzuncu ders: Korunma tedavi olmadan daha önemlidir

Dördüncü Ünite: Çevre

Onuncu ders: Çevre kavramı ve onu tehdit eden tehlikeler

On birinci ders: Öğrencinin çevreyi korumadaki rolü

Beşinci Ünite: İletişim Araçları

On ikinci ders: Yeni İletişim araçlarının Çeşitleri

On Üçüncü ders: İletişim Araçlarını kullanmada Örnek yol.

Kitabın ünitelerine ve konularına bakıldığında ilk ünitesine “Peygamberin doğum yeri ve kutsallıkların toprağı olan vatanım” konusuyla başlaması vatan tarifini önce peygamberin doğum yeri olması ve kutsallıkların toprağı olması ile yapmaktadır. Burada göze çarpan dini öğelerin vatandaşlık dersinde de vatandaşlık bilgileriyle beraber hatta daha önce verilmek istediğı söylenebilir.

Peygamberin Hayatı ve Dört Halifeler Tarihi ile Fiziki Coğrafya derslerinde olduğu gibi Vatandaşlık dersine ait program da bağımsız olarak hazırlanmıştır. Bu derse ait program da tek disiplin desenine uygundur. Vatandaşlık dersinin sınıflara göre haftalık dağılımı Tablo 6.5’de verilmiştir.

Tablo 5.5: Vatandaşlık Dersi Öğretim Programına Göre Haftalık Ders Dağılımı

DERSLER	6.SINIF	7.SINIF	8. SINIF	TOPLAM
Vatandaşlık	2	2	2	6
TOPLAM	2	2	2	6

Kaynak: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı

Tablo 5.6 : Vatandaşlık Dersi Öğretim Programına Göre Ortaokul birinci sınıf Vatandaşlık Dersinin Haftalık Toplam Saatinin / Genel Toplam Ders Saatine Göre Durumu

DERSLER	HAFTALIK TOPLAM DERS SAATİ	BÜTÜN DERSLERİN TOPLAM SAATİ	BÜTÜN DERSLERE ORANI
Vatandaşlık	6	33	16.5
Toplam	6	33	16.5

Kaynak: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı

Tablo 5.5 ‘te Suudi Arabistan’da ortaokullarda okutulan vatandaşlık derslerine ortaokul kademesindeki bütün sınıflarda ikişer saat yer verildiği, tablo 5.6’ da ise vatandaşlık dersinin haftalık ders saatinin bütün derslerin toplam saatine oranı görülmektedir.

5.1.1.3.3. Öğrenme - Öğretme Süreci Analizi

Vatandaşlık dersinin öğrenme ve öğretme sürecine bakıldığında yukarıda incelenen diğer ders kitaplarıyla aynı özellikleri taşıdığı görülmektedir. Öğrencilerin bilgiyi hazır olarak aldığı, öğrencilere verilmesi hedeflenen bilginin öğretmen tarafından öğrencilere aktarıldığı öğretim stratejisi olan sunuş yoluyla öğretim stratejisine uygun bir strateji kullanıldığı görülmektedir(Hammad Bin Hamdi’n-Nemi ve diğerleri, 2004 :12).

Allah resulü (s.a.v) gönderildiği ve İslamiyet’i yaymak için sancağı taşıdığı Mekke-i Mükerrime’de etrafa ışık saçan hidayet nuru doğduğundan beri, Müslümanların kalbinde önemli bir yere sahiptir benim vatanım. Senin ata ve dedelerin İslam’ın nurunu doğuya ve batıya olmak üzere, dünyanın her yerine yaydılar.

Allah resulü Mekke’yi seviyordu. Medine’ye hicret ettiği zaman şöyle dedi: Allah’a yemin olsun ki sen Allahın en hayırlı ve en çok sevdiği yersin. Eğer senden hicret etmek zorunda olmasaydım, senden ayrılmazdım.

Medine i Münevvere’ye gelince orası İslam devletinin ilk başkentidir. Allah resulü muhacir sahabeyle beraber Mekke’den geldi. Hicretten önce orası Yesrib diye isimleniyordu.

Medine davete ve muhacir kardeşlerine yardımcı olan ensarın yeridir.

Medine, Allah resulünün kendisini çok sevdiği ve onun da Allah resulünü çok sevdiği bir şehirdir.

Şimdiki zamanda ise değerli hükümetimiz Mekke’yi ve Medine’yi yardımlarıyla donatmıştır. Haremeyn-i Şerifeyn-i genişletmiştir. Hükümetimiz

köprü ve baraj inşa ederek, tüneller açarak, Allah resulünü ziyarette gelen hacıların ibadetlerini kolaylaştırmıştır. Kutsal mekânları ziyaret etmek ve kutsal hedeflerine ulaşmak için gelen hacıların dağ yollarını düzeltmiştir. Ziyaretlerini kolaylaştırmışlardır.

Öğrenme- öğretme sürecinde yöntem olarak anlatma yöntemi kullanıldığı, öğretmenin öğrenciye kitapta olan bilgiyi konu aktarımı tekniğiyle anlattığı vatandaşlık ders kitabından yapılan yukarıdaki alıntıda görülmektedir. Bu yöntem ve teknikle öğretmen öğrenciye verilmesi hedeflenen bilgiyi aktaran, öğrencilerin konuyla ilgili bilmesi gerekenleri öğrenciye anlatan model rolündedir. Bunun sonucunda da öğrencinin bilgiye ulaşmak için bir çaba harcamadığı ve öğrencinin ezbere yöneldiği söylenebilir.

5.1.1.3.4. Değerlendirme Analizi

Vatandaşlık ders kitabının değerlendirme sürecinde derslerde öğrencilere kazandırılması hedeflenen davranışların kazandırılıp kazandırılmadığına dair uygulamalar yer almaktadır. Her ünitenin sonunda uygulama olarak adlandırılan çalışmalar buna örnektir. Değerlendirme sürecinde hedeflere ne kadar ulaşıldığı amacıyla yapılan uygulamalar olduğundan vatandaşlık dersinde uygulanan değerlendirmenin hedefe dayalı bir değerlendirme olduğu söylenebilir.

Ayrıca değerlendirme süreci içerisindeki çalışmalar sadece ünitelerin sonunda değil de konuların sonlarında “çalışma” başlığı altında, öğrencinin dikkatini ve motivasyonunu sağlamak için yapılan uygulamalar da görülmektedir.

Ünitelerin sonunda yer alan uygulamalar bölümünde karşılaştırmalı sorular, doğru- yanlış seçmeli sorular ve tablo içerisinde eşleştirme şeklinde hazırlanmış sorular ve çalışmalar görülmektedir. Bu sorular, öğrenciye verilmesi hedeflenen bilgilerin ne kadarının aktarıldığını, hedeflerin ne kadarına ulaşıldığını öğrenmek amacıyla yapılmış çalışmalar içerisinde yer almaktadır.

5.1.2. Türkiye’deki 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin İncelenmesi

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan tarih coğrafya ve vatandaşlık dersleri, eğitim programını oluşturan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme başlıkları altında incelendikten sonra Türkiye’deki, 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi de eğitim programını oluşturan aynı öğeler temel alınarak incelenmiştir.

5.1.2.1. Hedeflerin Analizi

Türkiye’de 6. sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları aşağıda verilmiştir.

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin, ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel referans kabul ederek bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarıyla beraber her üniteye ait olan kazanımları da vardır. 2006 Sosyal Bilgiler eğitimi programından önceki programlarda her üniteye ait hedef ve davranışlar vardı. Yeni eğitim programıyla hedef ve davranışların yerini kazanımlar almıştır.

Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sınıf sosyal Bilgiler dersinin ilk ünitesinin kazanımları aşağıda verilmiştir.

Birinci ünite sonunda öğrenciler;

- Yakın çevresindeki bir olaydan yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu fark eder,
- Olgu ve görüşü ayırt eder,
- Olgu- kavram- genelleme zinciri oluşturur,

- Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar,
- Bir soruna getirilen çözümün hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur,
- Sosyal Bilgilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaş olarak yetişmesindeki katkısını fark eder,
- Atatürk'ün ülkemizde Sosyal Bilgilerin gelişmesi için yaptığı çalışmalara örnekler verir.

Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin kazanımları incelendiğinde kazanımların bilgi düzeyinin üzerinde, kavrama, karşılaştırma ve uygulama düzeyinde olduğu söylenebilir. Ayrıca kazanımların Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarına uygun olduğu da görülmektedir.

5.1.2.2. İçerik Analizi

Türkiye’deki Sosyal Bilgiler dersinin birinci ünitesinde kuş gribi olayı örnek verilerek, kuş gribinin etkili olduğu yerler üzerinde durulmuştur. Ders kitabında bir öğrencinin yapmış olduğu örnek bir çalışmayla kuş gribi olayının farklı yerlerdeki insanları nasıl etkilediği ve bu olayın sonucunun farklı boyutlarda olduğu öğrencilere kavratılmaya çalışıldığı görülmüştür.

Ünite içerisinde konular öğrencilerin yapmış oldukları uygulamalı çalışmaların öncülüğünde işlendiği görülmektedir. Birinci ünite de Sosyal Bilgiler dersinin birinci kazanımı doğrultusunda konuya başlarken kuş gribinin kimleri etkilediği, sadece olayı yaşayanın mı etkileneceği sorularına cevap aranırken bir öğrencinin hazırlamış olduğu haberi inceleyerek dersi işlemeleri örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersi içeriğinin dersin genel amaçlarına ve öğrenciye verilmeye çalışılan kazanımlara uygun olduğu söylenebilir.

Ayrıca Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersi tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinlerinin bir arada olduğu disiplinler arası bir yapıya sahiptir.

Türkiye’deki Sosyal Bilgiler derslerinin ortaokuldaki haftalık ders dağılımı tablo 5.7’ de gösterilmiştir.

Tablo 5.7 : Sosyal Bilgiler Dersi Programına Göre Ortaokuldaki Sosyal Bilgiler Dersi Haftalık Ders Dağılımı

DERSLER	6.SINIF	7.SINIF	8.SINIF	TOPLAM
Sosyal Bilgiler	3	3	-	6
TOPLAM	3	3	-	6

Kaynak: www.meb.gov.tr

Tablo 5.8 : Sosyal Bilgiler Dersi Programına Göre 6. sınıftaki Sosyal Bilgiler Dersinin Haftalık Ders Saatinin / Genel Toplam Ders Saatine Göre Durumu

DERSLER	HAFTALIK DERS SAATİ	BÜTÜN DERSLERİN TOPLAM SAATİ	BÜTÜN DERSLERE ORANI
Sosyal Bilgiler	3	29	9,6
TOPLAM	3	29	9,6

Kaynak: www.meb.gov.tr

Tablo 5.7’de Türkiye’de Sosyal Bilgiler derslerine 6 ve 7. sınıflarda 3’er saat ayrıldığı, tablo 5.8’de ise 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saatinin bütün ders saatlerinin toplamına oranı görülmektedir.

6.sınıf sosyal Bilgiler dersinin konuları aşağıda verilmiştir.

Ünite 1: Sosyal Bilgiler Öğreniyorum

6.Sınıfa geçtik

Kuş gribi

Olgu ve görüşlerle İstanbul
Bu haftanın makalesi
Bir araştırma hatırası
Haklarımız ve sorumluluklarımız
Neden Sosyal Bilgiler
Atatürk ve Sosyal Bilgiler

Ünite 2: Yeryüzünde Yaşam

Haritaların dili
Dünyayı kâğıda sığdırabilmek
İklimler ve insanlar
Dört mevsim Türkiye
Mağaradan büyük şehre insanın serüveni
Anadolu medeniyetleri
Şef Sıetıl'ın mektubu

Ünite 3: Ülkemizin Kaynakları

Ülkemizin ekonomisi
Yatırım ve pazarlama projesi hazırlıyoruz
Ekonomiye yön verenler
Görevimiz bilinçlendirme
Ekonomik kalkınma ve meslekler
Nitelikli bir girişimcinin kazandırdıkları

Ünite 4: Ülkemiz ve Dünya

Kıtaların buluşma noktası Türkiye
Nerede, niçin yaşıyoruz? Nerede, niçin üretiyoruz?
Ülkemizin sattıkları aldıkları
Tuna'dan Altaylara bir büyük millet
Daha güzel bir dünya için el ele
Dünyanın ortak dili

Ağlatan mektup

Ünite 5: İpek Yolunda Türkler

Destan Yazan Türkler

Kutsal Ocak

İpek Yolu

Işık Doğuyor

Asya'nın Kandilleri

Türklerde Bayram Geleneği ve Nevruz

Geleneksel Türk Sanatları

Ecdada saygı

Ünite 6: Demokrasinin Serüveni

Yönetim Biçimleri

Demokrasinin Gelişimi

Demokrasinin Temel Taşları

Uzun İnce Bir Yol

Tarih Boyunca Türk Kadın Hakları

İki Lider Bir Değer

Ünite 7: Elektronik Yüzyıl

Sosyal Bilimci Olmak İster miydiniz?

Geleceğe Yolculuk

Sağlığımızı Koruyalım

Emeğe Saygı

Atatürk ve bilim

5.1.2.3. Öğrenme - Öğretme Süreci Analizi

Türkiye'de ki 6. Sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler dersi öğrenme-öğretme sürecinde öğretmen yol gösterici rolünde olduğu, öğrencilerin kendi yapmış oldukla-

rı çalışmalarla, hazırlamış oldukları hikâyelerle, örnek olaylarla öğrencilerin etkin olarak dersi işledikleri görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin birinci ünitesindeki bilimsel araştırma konusunun sınıftaki bir öğrencinin arkadaşlarına anlattığı “bir araştırma hikâyesi “ başlıklı hikâyeyi anlatarak işlenmesi örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye’deki Sosyal Bilgiler dersi işlenirken strateji olarak buluş yoluyla öğretim stratejisi kullanıldığı söylenebilir. Öğrencilerin bilgiyi kendileri elde ettikleri, kendileri kullandıkları, bilgiyi elde etmeyi hedefledikleri bir eğitim ortamı sağlanmaya çalışılmakta olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi programında yöntem olarak tartışma, örnek olay, problem çözme yöntemi kullanıldığı; teknik olarak ta soru- cevap, beyin fırtınası, drama rol yapma, tekniklerinin kullanıldığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler ders kitabının birinci ünitesindeki haklarımız ve sorumluluklarımız konusunda bir öğrencinin ailece yaşadıkları bir problemi nasıl çözdüklerini arkadaşlarına örnek olay olarak anlatarak konunun işlenmesi yöntem olarak örnek olayın kullanıldığına örnek olarak gösterilebilir.

5.1.2.4. Değerlendirme Analizi

Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin her ünite sonunda “ ünitemizi değerlendirelim” başlığı ile değerlendirme çalışmaları yapıldığı görülmüştür. Bununla birlikte ünitelerdeki konularda etkinliklere başlamadan önce öğrenciyi konuya motive edici soruların olduğu da görülmektedir.

Ünite sonlarındaki değerlendirme sorularının; doğru – yanlış sorularından, boşluk doldurma sorularından, çoktan seçmeli sorulardan, sıralama sorularından ve açık uçlu sorulardan oluştuğu görülmüştür.

Değerlendirme soruları kazanımların elde edilip edilmediğini sorguladıklarından hedefe dayalı bir değerlendirme yapıldığı söylenebilir. Bununla beraber ünitenin sonunda programın amacına ulaşip ulaşmadığı ve programın yeterli olup olmadığı ölçüldüğü için de düzey belirleyici bir değerlendirme yapılmıştır.

2006 yılı Sosyal Bilgiler Eğitim programı ile derslerin işlenişleri dikkate alındığında değerlendirme sürecinde; tutum ölçeğinin, gözlemlerin, görüşmelerin, öğrenci ürün dosyalarının, öğrenci performans ödevlerinin, projelerin, çoktan seçmeli testlerin, eşleştirmeli testlerin, kısa cevaplı - uzun cevaplı testlerin kullanılan ürünler içerisinde yer aldıkları görülmektedir.

5.2. Programların Karşılaştırılması

Suudi Arabistan'da okutulan orta birinci sınıf Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık ders programları ile Türkiye'de okutulan 6.sınıf Sosyal Bilgiler Ders programları hedef analizi, içerik analizi, öğrenme-öğretme süreci analizi ve değerlendirme analizi olarak incelenmiştir. Bu bölümde Suudi Arabistan'da okutulan orta birinci sınıf Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık ders programları ile Türkiye'de okutulan 6.sınıf Sosyal Bilgiler Ders programları hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme bölümleri karşılaştırılmıştır.

5.2.1. Hedeflerin Karşılaştırılması

Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık ders programları hedefleri açısından aynı özellikleri paylaştıkları dikkat çekmektedir. Her üç dersin hedeflerinin tümünün bilgi düzeyinde olduğu bazı hedeflerde kavrama düzeyine çıktığı görülmektedir.

Türkiye'de 6. Sınıfta okutulan 2006 yılı Sosyal Bilgiler programında hedeflerin yerini kazanımların aldığı ve bu kazanımların kavrama, uygulama, analiz, sentez düzeyine kadar çıkabildiği görülmektedir.

Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri hedeflerinin dersin genel

amaçları içerisinde olduğu fakat çoğu yerde bu üç dersin genel amaçları dışına çıkıldığı görülmektedir.

Ayrıca Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık derslerinin hedef ve amaçları arasında öğrencileri dini prensiplere yönlendiren, onları bu prensipler üzerine yaşamaları için öğütlerde bulunan hedef ve amaçların varlığı görülmüştür.

Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin kazanımları Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarıyla paralellik göstermekte olduğu saptanmıştır.

5.2.2. İçeriklerin Karşılaştırılması

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi ders kitabının girişinde (mukaddime) bölümünde dini açıklamalar bulunmaktadır. Ders kitabına besmele ile başlanıp ardından Allah’a hamd edilip peygambere de salât-ü selam getirilmektedir. Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık ders kitaplarında da aynı özellik dikkat çekmektedir. İncelenen bu üç ders kitabının ilerleyen sayfalarında da dini özellikler taşıyan ifadeler görülmektedir. Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi ders kitabında tarihte yaşanan bazı olayların sebeplerinin dini olaylara bağlandığı görülmektedir. Buna benzer dini öğelerin ağır bastığı ifadeler Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık ders kitaplarında da görülmektedir.

Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin içeriği kazanımlarıyla paralellik gösterdiği ve genel amaçları ile üniteleri arasında konuların bilimsel açıklamalar (konu harici dinsel vb. farklı bir öğeye bağlantı kurulmadan) doğrultusunda bağlantı kurulduğu görülmektedir.

Tablo 5.9 : Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saatlerinin tüm ders saatlerine oranı

DERSLER	HAFTALIK DERS SAATLERİ			TOPLAM	TÜM DERSLERE ORANI
	6.SNF*	7.SNF*	8.SNF*		
PEYGAMBERİN HAYATI VE DÖRT HALİFE TARİHİ	2	2	2	6	16.5
FİZİKİ COĞRAFYA	2	2	2	6	16.5
VATANDAŞLIK	2	2	2	6	16.5
SOSYAL BİLGİLER	3	3	-	6	9.6

**Suudi Arabistan’daki orta birinci sınıf 6.sınıf, orta ikinci sınıf 7. sınıf, orta üçüncü sınıf 8. sınıf sütununda gösterilmiştir.*

Tablo 5.9’ da Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler derslerinin ders saatlerinin oranları görülmektedir. Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık derslerinin haftalık ders saatleri ikişer saattir. Orta birinci sınıfta toplam 33 saat ders olduğundan aradaki oran 16.5 çıkmıştır. Arabistan’da okutulan dersler tek disiplin anlayışına göre olduğundan orta birinci sınıftaki bir öğrenci Arabistan’da bir haftada 6 saat Sosyal Bilgiler muhtevası olan derse girmektedir. Türkiye’de ise Sosyal Bilgiler dersi haftada 2 saat olarak görülmektedir. Türkiye’deki 6.sınıftaki bir haftalık tüm ders saatlerin toplamı (rehberlik dersi hariç) 29 saat olduğundan Sosyal Bilgiler ders saatinin tüm derslere oranının 9.6 olduğu görülmektedir.

Tablo 5.10 : Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin ünite karşılaştırılması

ÜNİTELER			
PEYGAMBERİN HAYATI VE DÖRT HALİFE TARİHİ	FİZİKİ COĞRAFYA	VATANDAŞLIK	SOSYAL BİLGİLER
ORTA BİRİNCİ SINIF	ORTA BİRİNCİ SINIF	ORTA BİRİNCİ SINIF	6.SINIF
✓ Peygamberin Mekke Hayatı ✓ Peygamberin Medine Dönemi ✓ Raşit Halifeler Tarihi ✓ Raşit Halifeler Dönemindeki Fetihler ✓ Raşit Halifeler Döneminde İslam Devletinin Yapısı	✓ Evren ✓ Yeryüzü ✓ İklim/ Hava ✓ Doğal çevre ✓ Haritalar Bilimi	✓ Vatanım, Suudi Arabistan Krallığı ✓ Suudi Toplumunun Özellikleri ✓ Yöneticilere İtaat ✓ Yönetime Saygı ✓ Güven ve Barış ✓ Sağlıklı Alışkanlıklar ✓ Çevre ✓ İletişim Araçları	✓ Sosyal Bilgiler Öğreniyorum ✓ Yeryüzünde Yaşam ✓ Ülkemizin Kaynakları ✓ Ülkemiz ve Dünya ✓ İpek Yolunda Türkler ✓ Demokrasinin Serüveni ✓ Elektronik yüzyıl

Tablo 5.10’da Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi dersinin 5 ünite, Fiziki Coğrafya dersinin 5 ünite, Vatandaşlık dersinin 8 üniteden meydana geldiği; Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin ise 7 üniteden meydana geldiği görülmektedir.

5.2.3. Öğrenme- Öğretme Süreçlerinin Karşılaştırılması

Suudi Arabistan’da ortaokul birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6.sınıfta

okutulan Sosyal Bilgiler dersi öğrenme-öğretme süreci olarak karşılaştırılırken kullanılan strateji, yöntem ve teknikler temel alınmıştır.

Tablo 5.11: Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin strateji, yöntem ve teknik karşılaştırılması

DERSLER	STRATEJİ	YÖNTEM	TEKNİK
PEYGAMBERİN HAYATI VE DÖERT HALİFE TARİHİ	Sunuş Yoluyla	Anlatım	Konu Aktarımı
FİZİKİ COĞRAFYA	Sunuş Yoluyla	Anlatım	Konu Aktarımı
VATANDAŞLIK	Sunuş Yoluyla	Anlatım	Konu Aktarımı
SOSYAL BİLGİLER	Buluş Yoluyla	Tartışma, Örnek Olay, Problem Çözme	Soru-cevap, Beyin Fırtınası, Drama, Rol Yapma

Tablo 5.11’de karşılaştırma yapılan derslerin kullandıkları strateji, yöntem ve teknikler yer almaktadır.

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri kullanılan strateji, yöntem ve teknik olarak ortak özellikler göstermektedir. Üç ders için kullanılan sunuş yoluyla öğretim stratejisi, öğrencilere bilgi aktarımının hedeflendiği programlarda kullanılmaktadır. Yöntem ve teknik olarak ta anlatım, konu aktarımı kullanılmaktadır. Bu tür strateji, yöntem ve tekniğin kullanıldığı eğitim anlayışı davranışçı eğitim kuramlarında görülmektedir. Öğretmen etkinliklerin merkezindedir ve bilgiyi öğrencilere aktarıcı rolündedir. Öğrenci ise kendi çabası olmadan kendisine bilgi sunulan rolündedir. Bunun sonucu olarak ta öğrencilerin ezbere dayalı bir eğitim gördüğü söylenebilir.

Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinde buluş yoluyla öğretim stratejisi kullanılmaktadır. Bu stratejide öğrenci bilgiyi öğrenmeyi öğrenir. Öğretmen sadece yönlendiricidir, etkinliklerin merkezinde öğrenci vardır. Yöntem olarak problem çözme, tartışma, örnek olay gibi yöntemler, teknik olarak ta soru-cevap, beyin fırtınası, drama gibi öğrencinin daha aktif olduğu teknikler kullanıldığı görülmektedir.

5.2.4. Değerlendirme Süreçlerinin Karşılaştırılması

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık derslerinin değerlendirme bölümlerinde ünitelerin sonlarında yer alan uygulama çalışmaları ve ünite arasında bazı konuların sonlarında “çalışma“ adıyla yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu değerlendirme çalışmalarının, boşluk doldurma soruları, karşılaştırma soruları, sıralama soruları, açık uçlu sorular ve çoktan seçmeli sorularından oluştuğu görülmektedir.

Türkiye’deki 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme bölümü de Suudi Arabistan’daki orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık derslerinin değerlendirme bölümleri ile aynı özellikleri taşıdıkları yerler bulunmaktadır. Değerlendirmede kullanılan karşılaştırma soruları, boşluk doldurma soruları, açık uçlu sorular, çoktan seçmeli soruların kullanmış olmaları ortak noktaları olarak gözlenmektedir.

Türkiye’de 6.sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme bölümünde bunlara ek olarak gözlemler, tutum ölçekleri, öğrencilerin ürün dosyaları, proje ödevleri, performans ödevleri gösterilebilir. Bu çalışmalar değerlendirme sürecinin sadece öğrenme ürününü değil öğrenme sürecini de değerlendirdiği söylenebilir.

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya, Vatandaşlık dersleri ile Türkiye’de 6. Sınıfta oku-

tulan Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme türü olarak hedefe dayalı değerlendirme yaptığı söylenebilir. Fakat Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme süreci öğrenme sürecine de yayıldığından dolayı bu dersin değerlendirmesine biçimlendirici değerlendirmedir denilebilir. Bu noktada karşılaştırılması yapılan Suudi Arabistan’daki derslerin değerlendirme süreçlerinden farklılık gösterdiği söylenebilir.

5.3. Sonuçlar

Tarih boyunca ilişkilerinin sürekli devam ettiği, aynı coğrafyada on dört asır gibi uzun bir süreçte beraber, komşu olarak yaşayan iki ülkenin ortaokul kademesindeki Sosyal Bilgiler derslerinin karşılaştırılmasının yapıldığı bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Suudi Arabistan’da ilköğretim ve ortaokul kademesi ayrı olarak okutulmaktadır. İlköğretimin 6 yıl, mecburi ve ücretsizdir. Ortaokul ise 3 yıl ve ücretsiz okutulmaktadır.

Türkiye’de ilkokul ve ortaokul ilköğretim çatısı altında birleştirilmiştir. İlköğretim 8 yıl sürelidir ve ücretsizdir.

Her iki ülkede de ilköğretim ücretsizdir ve ders kitapları bakanlık tarafından öğrencilere ücretsiz verilmektedir.

Suudi Arabistan’da ortaokulda okutulan ve sınıflara göre farklı isimler alan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin Türkiye’de ilköğretim kademesi 6. ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler dersleri ile eşdeğer olduğu görülmüştür.

Suudi Arabistan’da okutulan ve bu çalışmada incelenen tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinleri ayrı bir yapıya sahiptir. Türkiye’de ise Sosyal Bilgiler dersi disiplinler arası bir yapıya sahiptir.

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin her biri haftada ikişer saat verilmektedir. Bu dersler Sosyal Bilgiler kapsamında ayrı disiplinler halinde olduklarından haftalık toplam ders saatleri Türkiye’deki 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders saatinden daha fazladır.

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık ders saatlerinin diğer derslerin toplam saatine oranı, Türkiye’de 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler ders saatinin diğer derslerin toplam saatine oranından fazladır.

Suudi Arabistan’da Sosyal Bilgiler derslerine eşdeğer olan dersler, Türkiye’de olduğu gibi dördüncü sınıftan itibaren verilmeye başlanmaktadır.

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin hedef, içerik ve öğrenme-öğretme süreçlerinde ülkenin yönetim şekli olan teokratik krallığın etkisi görülmektedir ve derslerin içerikleri vatandaşlık aktarımına dayalı yaklaşım özellikleri göstermektedir.

Suudi Arabistan’da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri incelendiğinde bu ülkedeki eğitim felsefesinin davranışçı yaklaşıma uygun olabileceği, ulus-devlet ideolojisine uygun, devletin istediği vatandaş tipini yetiştirme hedefine dayalı bir eğitim anlayışı olduğu görülmektedir. Suudi Arabistan’da uygulanan bu eğitim anlayışı Türkiye’de bundan önce kullanılan eğitim anlayışıyla paralellik göstermektedir. Şuan ise Türkiye’de uygulanan eğitim programlarının yapısalcı yaklaşıma uygun olarak hazırlandığı dolayısı ile Türkiye’de 6. sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler Eğitim Programının da yapısalcı yaklaşıma göre hazırlanmış olduğu ve uygulandığı görülmektedir.

5.4. Öneriler

Suudi Arabistan'ın yönetim şeklinin, ülkede orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri üzerindeki etkisi azaltılabilir.

Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinde, hedef ve amaçlar öğrencilerin ihtiyaçlarına, gelişmekte olan teknolojinin ve bilimsel gelişmenin şartlarına daha uygun bir şekilde düzenlenebilir.

Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin öğrenme- öğretme sürecinde, öğretmenin düz anlatım yapan, konuyu öğrencilere aktaran bir model olmayıp, öğrencinin daha etkin, araştırmacı, bilgiye ulaşmayı öğrenen, öğrendiği bilgiyi sorgulayan bir öğrenci modeli olarak yetiştirilebilir.

Suudi Arabistan'da orta birinci sınıfta okutulan Peygamberin Hayatı ve Dört Halife Tarihi, Fiziki Coğrafya ve Vatandaşlık derslerinin değerlendirme bölümünde değerlendirmenin ünitenin sonuna değil de öğrenme sürecinin tümüne yayılabileceği, bunu sağlayabilen değerlendirme araçları kullanılabilir.

Suudi Arabistan ve Türkiye ortak tarihi unsurları paylaştıklarından, her iki ülke arasında eğitim alanında yapılacak ortak çalışmalar; iki ülkede yaşayan öğrencilerin yaşadıkları coğrafya ve çevreyi iyi tanımaları ve ortak kültürel mirasa sahip çıkmaları açısından büyük fayda sağlayacaktır.

5.4.1. Eğitim Araştırmacılarına Öneriler

Bilindiği gibi ölkemizde karşılaştırmaı araştırma deyince gelişmiş ölkelerle yapılan araştırmalar akla gelmekte ve maalesef karşılaştırmaı araştırma iyi-kötü kısır karşıtlığında ele alınmaktadır. Oysa modern ölkelerdeki karşılaştırmaı eğitim araştırmalarında özellikle ortak bir tarihi geçmişini olan ölkelerin eğitim sistemlerinin karşılaştırılması önemli bir yer tutmaktadır. Buradan hareketle karşılaştırmaı eğitim alanında araştırma yapacak araştırmacıların; ölkemizde genellikle yapıldığı gibi gelişmiş ölkelerin eğitim sistemlerini araştırmakla beraber tarih boyunca aynı topraklarda beraber yaşamış, aynı költürü benimsemiş ve ortak bir tarihi geçmişine sahip olduğumuz ölkelerin eğitim sistemlerinin incelenmesine ve karşılaştırılmasına da gereken önemi vermeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Apak, İ (tarihsiz).“Arabistan(Nüfus ve Sosyal Hayat)”.*Yeni Rehber Ansiklopedisi* C:2. İstanbul: İhlas Gazetecilik A.Ş.

Başaran, İ.E. (1984). *Eğitime Giriş*. Ankara: Yargıcı Matbaası

Büyükcoşkun, K. (1991). “Arabistan (Tarih)” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.C:2 İstanbul: Ali Rıza Başkan Güzel Sanatlar Matbaası

Büyükkaragöz, S.Savaş ; Çivi,Cuma (1997). *Genel Öğretim Metodları*. İstanbul: Öz Eğitim Basım Yayın Dağıtım

Büyükkara, M A (2004). *Suudi Arabistan ve Vehhabilik*. İstanbul: Rağbet Yayınları

Boobekova, K. (2001). *Türkiye ve Kırgızistan İlköğretim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi

Cho, İ.K. (1997). *Kore ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi

Crossley, M- Braadfoot,P. (2000). *Comparative and Internationel Research in Education Scope, Problems and Potentian*.

Demirel, Ö (2004). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık

Demirel, Ö (2002). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. Ankara : Pegem A Yayıncılık

- Demirel, Ö (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö (1996). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Ankara : Usem Yayınları.
- Dilek, D (2001). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. Ankara : Pegem A Yayıncılık
- Erden, M (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara : Anı Yayıncılık
- Erdoğan, İ (2003). *Çağdaş Eğitim Sistemleri*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Erdoğan,İ 2000). *Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Fidan,N (1996).*Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi
- Hammad Bin Hamdi'n- Nemi, Abdullah Bin Naci El Mübarek, İbrahim Bin Abdullah El Humeydan (2004). *Et'terbiyetü'l-Vataniyyetü*. Suudi Arabistan: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı
- Hesapçıoğlu, M (1998). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınları
- Heyle Nasır El Casir (2007). *Es'siyerayün'-Nebiyyeti ve Tarihu'l- Hulefair' Raşidine*. Suudi Arabistan: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı
- Heyle Nasır El Casir (2006). *El' Coğrafya't-Tabiiyyetü*. Suudi Arabistan: Suudi Arabistan Milli Eğitim Bakanlığı
- Lauwereys,J.A- Varış, F- Neff, K (1979). *Mukayeseli Eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları

Kanat, Ö (2004). *Türk- Alman Genel Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi

Kar, Ü (2003). *Türkiye ve A B D Fakültelerinde Matematik Öğretmeni Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi

Karakaya, Ş (2004). *Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları ve Yeni Yönelimler*. Ankara : Asil Yayın Dağıtım

Nas, R (2000). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi

Öztürk, C & Dilek,D (2003). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara : Pegem A Yayıncılık

Öztürk, C & Otluoğlu,R (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık

Saracaloğlu, A.S. (1992) *Türk ve Japon Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

Sönmez, V (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara : Anı Yayıncılık

T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı (1988). *Bazı Ülkelerin Eğitim Sistemleri* . Ankara

Tight, M (1996). *Key Concepts in Adult Education and Training*. London

Türk, E (1999). *M E B ' da Yapısal Değişmeler ve Türk Eğitim Sistemi*. Ankara: Nobel Yayınları

Türkoğlu, A (1983). *Fransa, İsveç ve Romanya Eğitim Sistemleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Basımevi

Türkoğlu, A (1998). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Adana: Baki Kitabevi

Ünal, S., Ada, S (2000). *Eğitim Bilimlerine Giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım A.Ş.

Ültanır, G (2000). *Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi Kuram ve Teknikler*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.

Varış, F (1983). *Program Geliştirme Çalışmaları, Cumhuriyet Dönemi Eğitim*. İstanbul: MEB Yayınları

Welch, A (2000). *Class, Culture and The State in Comparative Education Problems, Perspectives and prospects*.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2000). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

İNTERNET KAYNAKLARI

(1) http://www.moe.gov.sa/openshare/englishcon/About-Saud/AboutSA.htm_cvt.html, 04/07/2007

(2) http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&HID=1&haberID=114660, 11/08/2007

- (3) http://www.moe.gov.sa/openshare/englishcon/About-Saud/climate.htm_cvt.html, 17/08/2007
- (4) http://www.moe.gov.sa/openshare/englishcon/Statistics/Projected-Summary-Statistics-for-the.htm_cvt.html, 28/11/2007
- (5) http://www.moe.gov.sa/openshare/englishcon/Introducti/history.htm_cvt.html, 19/11/2007
- (6) <http://www.memri.org/bin/articles.cgi?Area=sr&ID=SR01202>, 23/02/2007
- (7) http://digm.meb.gov.tr/yurtdisigorev/rehber/Rehber_III_sarabistan.html, 17/09/2007
- (8) <http://www.wes.org/ewenr/01nov/Practical.htm>, 24/12/2006
- (9) <http://www.riyadturkokulu.com/tr/ilimiz.asp>, 18/10/2007
- (10) <http://www.ksu.edu.sa/sites/Colleges/Languages/TurkishProgram/Research/Rehber%20Kitap%20%20%20روتكدلل%20%20اليعامس%20%20يقح.pdf>, 21/12/2007

EKLER

**EK 1: SUUDİ ARABİSTAN’DA OKUTULAN PEYGAMBERİN HAYATI
VE RAŞİT HALİFELER TARİHİ DERS KİTABI ÜNİTE ÇEVİRİSİ**

SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI
EĞİTİM VE ÖĞRETİM BAKANLIĞI
EĞİTİCİ GELİŞİM

Eğitim ve Öğretim Bakanlığı bu kitabın okutulmasını ve bakanlık tarafından basımını kararlaştırmıştır.

ORTA BİRİNCİ SINIFLAR İÇİN
PEYGAMBERİN HAYATI VE RAŞİT HALİFELER TARİHİ
2006-2007

(Bu kitap ücretsiz dağıtılır. Para ile satılmaz.)

RAHMAN VE RAHİM OLAN ALLAHIN ADIYLA.

ÖNSÖZ

Alemlerin rabbi Allah'a hamd, Allahın rasulü güvenilir Muhammed'e salatu selam olsun. Bundan sonra...

Bu, ortaokul birinci sınıflar için, yeniden basılmış olan, öğrenciye; bir nebze Arapların İslam'dan önceki hayatını, Resulullah'ın (s.a.s.) güzel hayatından bir miktar, yine onun hayatından bazı dersler ve ibretler, onun büyük işlerinin anlatımı, onun ölümsüz İslam'ın mesajından dünyaya öğrettikleri, sonra Raşit halifeler tarihinin öğretimi, İslami fetih hareketinde halifelerin rolünü ve yine onların özel hayatında ve toplum hayatında İslam'ı tatbik etmelerini öğretmeyi hedefleyen tarih kitabıdır.

Kitap geliştirilmiş ekler içermektedir. Bunlardan ibretler ve dersler gibi bazıları her konuda bulunabilen, kavramlar, çalışmalar, belgeler gibi bazıları da her konuda bulunmayıp bazı konularda olanlardır.

Kitabın metodu iki eğitim öğretim dönemine göre kısımlandırılmıştır. Her öğretim dönemi için olan kısım bir çok alt bölümler içermektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

Birinci eğitim öğretim dönemi

* Birinci bölüm: Peygamberin Mekke'deki hayatı. Bu da aşağıdaki alt bölümlere ayrılır:

(İslam'dan önceki Araplar, Peygamberlik gelmeden önce peygamberin hayatı, Peygamberin Mekke Hayatında birinci kısmı, Peygamberin Mekke Hayatında ikinci kısmı, Peygamberin Mekke Hayatında üçüncü kısmı)

* İkinci bölüm: Peygamberin Medine hayatı. Bu bölüm de aşağıdaki kısımlara ayrılır:

(Peygamberin Medine hayatının birinci bölümü, Peygamberin İslami mücadelesinin birinci merhalesi, Peygamberin İslami mücadelesinin ikinci merhalesi)

İkinci eğitim öğretim dönemi

* İkinci bölümün devamı, Peygamberin İslami mücadelesinin üçüncü merhalesi, Peygamberin Medine'deki hayatının son bölümü)

* Üçüncü bölüm: Raşit halifeler tarihi: aşağıdaki bölümlere ayrılır:

(Ebu Bekir es-Sıddık (r.a.), Ömer b. Hattab (r.a.), Osman b. Affan (r.a.), Ali b. Ebi Talib (r.a.),

* Dördüncü Bölüm: Raşit halifeler dönemindeki fetihler: Aşağıdaki bölümlere ayrılır:

(Fetihlerin sebepleri ve sonuçları, Dinden dönenlere karşı yapılan savaşlar, Irak ve İran'ın fethi, Suriye'nin fethi, Mısır ve Kuzey Afrika'nın fethi, Fırat Ceziresi'nin ve Ermenistan'ın fethi)

* Beşinci Bölüm: Raşit halifeler döneminde İslam devletinin yapısı: Aşağıdaki kısımlara ayrılır: Siyasi ve idari yapı, Ekonomik ve Parasal yapı, Toplumsal ve Bilimsel hayat)

Allah'tır başarıya ulaştıran ve dosdoğru yola ileten...

KİTABIN FİHRİSTİ

KONU	SAYFA	KONU	SAYFA
ÖNSÖZ			
<i>Birinci Eğitim Öğretim Dönemi</i>		Birinci Kısım	
Birinci Bölüm		Ebu Bekir es-Sıddıyk	102
Peygamberin Mekke Hayatı		İkinci Kısım	
Birinci Kısım	12	Ömer b. Hattab	108
İslam'dan önceki Araplar		Üçüncü Kısım	
İkinci Kısım		Osman b. Affan	115
Peygamberlik gelmeden önce Peygamberimiz	26	Dördüncü Kısım	
Üçüncü Kısım	37	Ali b. Ebi Talib	121
Peygamberin Mekke hayatının ilk bölümü	44	Dördüncü Bölüm	
Dördüncü Kısım		Raşit halifeler dönemindeki fetihler	
Peygamberin Mekke hayatının ikinci bölümü	50	Birinci kısım	129
Beşinci Kısım		Fetihlerin sebep ve sonuçları	
Peygamberin Mekke hayatının son kısmı	58	İkinci kısım	132
İkinci Bölüm		Dinden dönenlerle savaşlar	
Peygamberin Medine dönemi		Üçüncü kısım	136
Birinci Kısım		Irak ve İran'ın fethi	
Peygamberin Medine döneminin birinci aşaması	76	Dördüncü kısım	141
İkinci kısım		Suriye ve çevresinin fethi	
Peygamberin Mücadelesinin birinci safhası	86	Beşinci Kısım	147
<i>İkinci Eğitim Öğretim Dönemi</i>	94	Mısır ve Kuzey Afrikanın fethi	150
Üçüncü Kısım		Altıncı Kısım	
Peygamberin mücadelesinin ikinci saf-		Fırat Ceziresi ve Ermenistan- 'ın fethi	
		Beşinci Bölüm	156
		Raşit halifeler döneminde İslam devletinin yapısı	158

hası	100	Birinci kısım	
Dördüncü Kısım		Siyasi ve yönetsel yapı	161
Peygamberin mücadelesinin üçüncü safhası		İkinci kısım	
Beşinci Kısım		Ekonomik ve parasal yapı	
Peygamberin Medine hayatının son kısmı		Üçüncü kısım	
Üçüncü Bölüm		Toplumsal ve bilimsel yapı	
Raşit Halifeler Tarihi			
Giriş			

TARİFLER

Kitap bazı ekler içeriyor. Bunlar aşağıdadır:

1- Kavramlar ve bilgi bölümü. Bunlar her konuda olmayabilen yerine göre bulunan bölümlerdir.

2- Başvuru kaynakları: Çizelge, cetvel, fotoğraf, resim, harita gibi. Bu gibi kaynakların üzerine mavi renkte bilgi yazılıdır. Harita 1'e bakınız.

3- Önceki konu ile ilgili soru veya düşündürme sorusu: Sorular veya düşünülmesini isteyen sorular veya önceki konulara bağlı olan sorular. Bu sorular da kırmızı renkli olarak yazılmıştır.

4- Çalışmalar ve Belgeler: Bilgiyi arttırmak için ve kişisel öğrenmeye yöneltecek ekler. Her konuda bulunmayabilir. Belge ise kaynağından alıntı yapılan bir metindir. Bu belge ile ilgili bazı sorular sorulur.

Çalışma bölümleri ise üç alt bölüme ayrılır:

- Konunun başında konuya hazırlık amacıyla olanlar.
- Konunun sonunda olanlar
- Konunun sonunda veya birçok başlıktan sonra olanlar. Açık mavi renkli dikdörtgen içine başlığı yazılır.

5- İbret alınması gereken dersler:

Sadece peygamber hayatı anlatılırken bulunur. Her bölümde bulunur. Amacı konudan tam olarak yararlanılabilmesidir. Öğrencinin çıkaracağı başka dersler için

sonunda birkaç numara ve onların yanına nokta nokta satır konulur ve öğrencinin oraya kendi çıkardıklarını yazması hedeflenir.

6- Uygulamalar:

Her ünite ve alt bölüm için uygulama soruları bulunur. Bu sorular da koyu mavi renkte yazılırlar.

BİRİNCİ DÖNEMİN KONULARI

BİRİNCİ ANA BÖLÜM

PEYGAMBERİN MEKKE HAYATI

İSLAMDAN ÖNCE ARAPLAR¹

1- Arap Yarımadasının Konumu ve Önemi

* Konumu:

(Arap yarımadasını gösteren haritaya bakınız)

Arap yarımadası Asya Kıtası'nın güneybatı kısmında yer alır. Kuzeyi hariç bütün çevresini denizler çevreler. Çevresinin tamamını denizler çevrelememesine rağmen

men Arap coğrafyacılar vatanlarını ada (cezire) olarak isimlendirmişlerdir.²

Konuyu Zenginleştirme

"el-arab" kelimesi sami kökenli bir kelimedir. Manası çöl ya da çölde yaşayanları anlattığı için Arapların dedeleri için kullanılmıştır. Arap yarımadasında yaşayan bütün kavimlerin isimlerine karşın bu kelime en yaygın kelime olmuş ve bu bölgeye arap yarımadası denilmiştir.

Arap yarımadası tarih kitaplarında beş bölgeye ayrılmıştır: Tihame, Hicaz, Yemen, Necid, Bahreyn.

Doğuda Umman ve Basra körfezi, batıda Akabe körfezi ve kızıl deniz, güneyde aden körfezi ve arap denizi, kuzeyde ise Suriye ve Irak ile son bulur. (verimli hilal şeklindeki topraklar)

(Eski dünyaya göre arap yarımadası haritası.)

Konumunun Önemi:

¹ Birinci ünite s.12-25 arası Kuran Ezberleme Okullarında bulunmaz.

² Irak ve Suriye'de Dicle, Fırat ve kolları gibi nehirler aktığı için bu bölgeler sulı yüzey olarak bilinir.

Arap yarımadası aşağıdaki sebeplerden dolayı büyük önem taşımaktadır:

1- Asya kıtasından bir bölümde yer aldığı için eski dünyanın tam ortasında bulunur. (eski dünya ile ne demek istenmektedir?)

2- Üç kıta arasında buluşma yeridir. (Afrika, Avrupa, Asya)

3- Ticari mallar bu yarımada üzerinden yayılır. Hindistan, Güneydoğu Asya ve Afrikadan gelen ithalat malları arap yarımadası üzerinden geçerek Irak, Suriye, Mısır, Avrupa ve Anadolu'ya gider. Arap yarımadası haritasına bakınız. (Arap yarımadasının konumunun başka önemini siz çıkarınız)

(Arap yarımadasındaki ticari yolların haritası)

Çalışma

Arap yarımadasında önemli ticari yollar vardır. Bu yollar, üzerinde meskun bulunan kimselerin ekonomik durumunun iyi olmasında önemli pay sahibidir. Arap yarımadası haritasına ve ticari yolları gösteren çizgilere bakınız ve aşağıdakilerin tariflerini yapınız.

a- Arap yarımadasının sınırlarını.

b- Iraka giden ticaret yollarından birini.

c- Mekke'den geçen ticaret yollarından birini.

Birinci yol: Yemen → Mekke → Medine → el-Betra → Şam → Mısır

İkinci Yol: Yemen → Fav → Yemame → Kuzeydoğu Arap Yarımadası

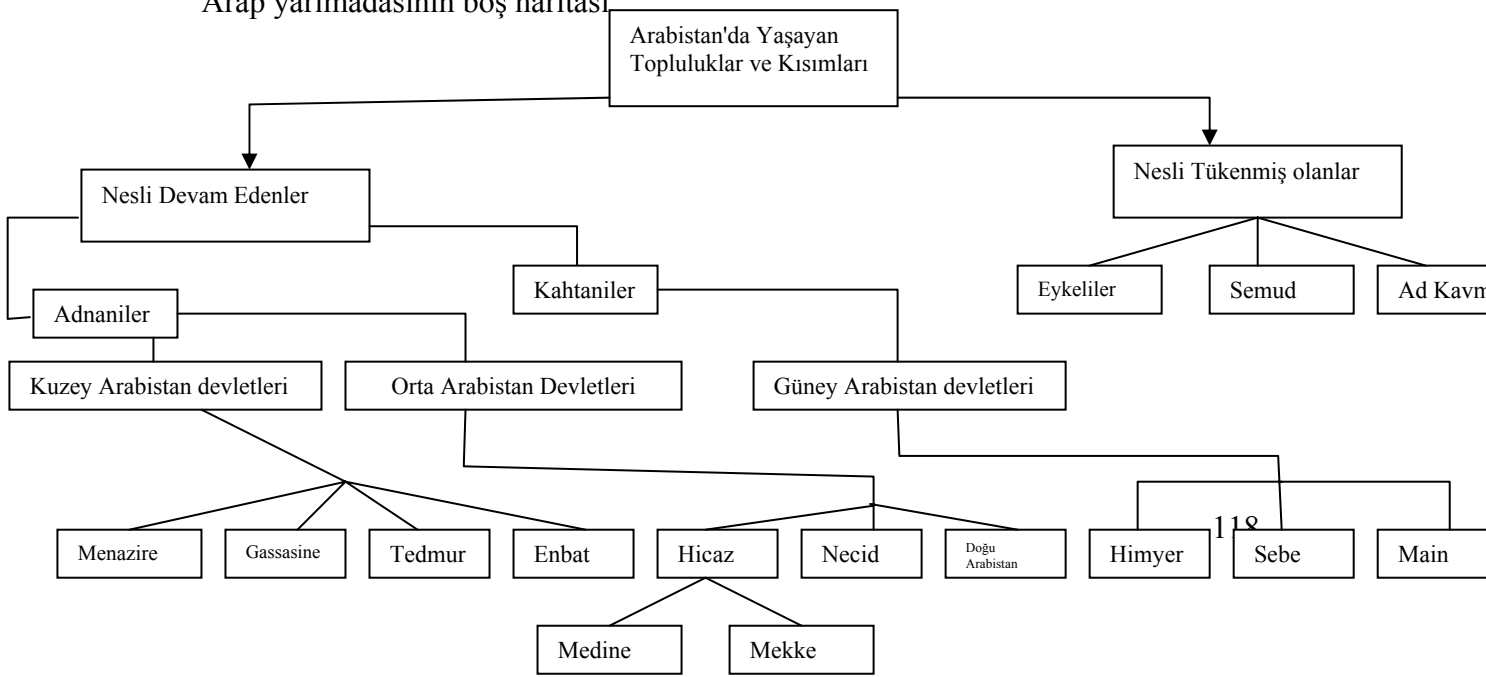
Üçüncü Yol: Hadrametv → Umman → Yemame → Irak

Arap Yarımadasındaki Ticari yol krokisi.

Çalışma

Yukarıda verilen Arap yarımadasındaki ticari yollar krokisini aşağıdaki boş arap yarımadası haritasında uygulayınız.

Arap yarımadasının boş haritası

Arap Yarımadası Sakinlerinin soy kütüğü ve kısımları

Hazırlık Çalışması:

Yukarıdaki Arap yarımadası sakinlerinin soy kütüğüne bak ve aşağıdakileri tamamla:

- Arap yarımadasında yaşayanlar iki kısma ayrılır; birisi Araplar, diğeri ise Araplardır.
- Soyu tükenmiş olan Araplara örnek olarak kavmini ve kavmini verebiliriz.

2- SOYU TÜKENMİŞ OLAN ARAPLAR

Arap yarımadası Arapların beşiği ve ilk vatanlarıdır. Bu yüzden ismi Arapların ismi ile irtibatlandırılmış ve "ceziret'u-larab" Arap adası³ adı verilmiştir. Soyu tükenen Araplar: Ad, Semud kavimleri ve Eyke Halkı'dır. Yüce Allah bunların haberlerini kuranda detaylı olarak anlatmıştır.

Kavramlar

Soyu Tükenen Araplar: Allah'a isyanları ve onun çağrısına karşı kibirlenmeleri sebebiyle Allah teala'nın helak edip yok ettiği kimselerdir. Bugün yaşayan Araplar ile onlar yer değiştirmiştir.

Soyu Tükenen Araplar Haritası

AD KAVMI

Ad Kavmi Hadramevt ile Rubul Hali arasında yer alan Ahkaf denilen bölgede yaşamıştır. (Soyu Tükenen Araplar Haritasına bakınız)

Yüce Allah (c.c.) Ad Kavmi'nin çok güçlü ve kuvvetli olduğunu Kur'an'da ifade buyurmaktadır. O (c.c.) şöyle buyurmaktadır: "ki bütün o topraklarda bir benzeri inşa edilmemişti" (Fecr Suresi 8). Onlar yeryüzünde büyüklenmeye başladılar. Allah'ı bırakıp putlara kul olmaya başladılar. Bunun üzerine Allah (c.c.) onlara elçi olarak Hud aleyhisselam'ı gönderdi. O toplumdan Hud'un çağrısına az bir topluluk olumlu cevap verdi. Bunun üzerine Allah (c.c.) onlardan isyan edenleri

³ Arap adası birçok isimle tanınmıştır. Bunlar: Arzul Arap, (Arap Toprağı), Biladul Arab (Arap Ülkesi), Diyarul Arap (Arap Bölgesi), Arap yarımadası, Araplara ait yarımada.

ve büyüklük taslayanları korkunç bir ceza ile cezalandırdı. Öyle ki ayette de geçtiği gibi onları bir kasırga ile yok etti: "**Âd ise öfkeli bir kasırga ile yok olup gitti, Allah, onların [kökünü kurutmak üzere,] üzerlerinde o kasırgayı yedi gece sekiz gün estirdi; öyle ki insanların [kökünden çıkarılmış] hurma kütükleri gibi yere yıkıldıklarını gözünde canlandırabilirsin.**" (Hakka Suresi 6-7)

Medain- Salih aleyhisselam'ın kalıntılarının bir fotoğrafı.

SEMUD KAVMI

Semud Kavmi şu an "Medaini Salih"⁴ olarak isimlendirilen ve tarihi eserlerin bulunduğu mntıkada yani Hicr'da yaşamaktaydı. (*Soyu Tükenen Araplar Haritasına bakınız*) Ad kavminden sonra ortaya çıktılar. Allah azze ve celle onlara öyle yerler ihsan etti ki, ovalarında konaklar inşa ediyorlar, dağlarında ise evler yontuyorlardı. Ancak onlar kendilerine nimet veren Allah'a şükretmiyorlar tam tersine O'nun dışında putlara tapıyorlardı. Allah azze ve celle onlara elçi olarak Salih aleyhisselam'ı gönderdi. Salih onları bir tek olan Allaha kulluk etmeye çağırdı. Onlardan ezilenler iman ettiler büyüklük taslayan zalimler ise inkarda direndiler. Hatta Salih aleyhisselam ve ona inananları öldürmek istediler. Ancak Yüce Allah onu onların tuzağından kurtardı ve onları bir çılgılık ile cezalandırdı. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "**Ve derken, hükmümüz vaki olunca, katımızdan bir esirgemeyle Salih'i ve o'nunla aynı inancı paylaşanları kurtardık; ve [onları] o [kıyamet] Gün[ü Bizim lânetimize uğramanın vereceği] alçalmadan [da kurtardık].Doğrusu, senin Rabbin, gerçekten sınırsız kuvvet ve kudret sahibi O yüceler yücesidir. O zulmedenlere gelince, onları [Allah katından cezalandırıcı] bir sayha (çılgılık) yakalayiverdi de kendi evlerinde cansız olarak yere yığılıp kaldılar"** (Hud suresi 66-67)

Çalışma

Şems suresini oku. Semud kıssasının geçtiği ayetleri ve bunların derin anlamlarını yaz. Ve onları sınıf gazetesini panosuna as.

EYKE HALKI

⁴ Burası, Medine-i Münevvere'nin kuzeyinde Ula denilen yere yakın bir yerdedir.

Bunlara "Eyke halkı" ismi verildi. Çünkü çok bahçeleri ve bol meyveli ağaçları vardı. Yine onlar ülkelerine yakın bir yerdeki kocaman bir ağaca tapıyorlardı. Eyke'liler Meyden⁵ denilen yere yerleştiler. Bunlar da Allah ile birlikte başka ilahlara da kulluk ediyorlardı. Ayrıca yol kesiyorlardı. Alışverişte ölçü ve tartıda haksızlık yapıyorlardı.⁶ Yüceler yücesi Allah onlara peygamber olarak Şuayb aleyhisselam'ı gönderdi. Onlardan bir grup Şuayb'in çağrısını kabul ederken kalkanlar onunla savaş ettiler. Şuayb bunun üzerine Rabbine dua ederek onları kötü bir ceza ile cezalandırmasını istedi. Yüce Allah onun çağrısına olumlu cevap verdi ve onları yer sarsıntısı ile cezalandırdı. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"MEDYEN [halkına] da kardeşleri Şuayb[ı gönderdik]. O, "Ey halkım!" diye seslendi, "[Yalnız] Allah'a kulluk edin, Ahiret Günü'nü bekleyin ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak kötülük işlemeyin!" Fakat, halkı o'nu yalanladı. Bu yüzden bir yer sarsıntısına maruz kaldılar: ve yurtlarında cansız bir şekilde yere serildiler."** (Ankebut Suresi 36-37)

UYGULAMA

S1: Öğrendiklerinden yola çıkarak aşağıdaki boşlukları tamamla.

- a- Arap yarımadası kıtasının Bölgesindedir.
- b- Tarihçiler Arapları Araplar ve Araplar olmak üzere iki kısma ayırmışlardır.
- c- Eyke halkı da yaşamışlar onlara Yüce Allah peygamber aleyhisselamı göndermiştir.

S3: Aşağıdaki cetvele göre Ad ve Semud kavmini karşılaştırınız.

Kavim	Yaşadığı yer	Gönderilen Peygamber	Allah tarafından gönderilen ceza
Ad			
Semud			

S4: Aşağıdakileri açıklayınız.

- a- Arap yarımadasının önemi.
- b- Eyke halkının bu isimle isimlendirilmesi.

⁵ Kuzey Arabistan'da 'Maan' denilen bölgede bir köy.

⁶ Sattıklarında kilosunu noksan yapıyorlar, satın aldıklarında da fazla gösteriyorlardı.

S4: Yüce Allah buyurdu: " **Bunun içindir ki, ey kavmim, ölçüyle tartıyla yaptığınız alış verişte dürüst ve duyarlı olun; insanları kendi hakları olan şeylerden yoksun bırakmayın; ve kötülüğü yayarak yeryüzünde karışıklık çıkarmayın.**" Ayeti kerimenin ışığında aşağıdakileri açıklayınız.

a- Bu durum hangi toplumda ortaya çıkmıştır.

b- Onların arasında peygamber olarak kim vardı?

S5: Yandaki Arap yarımadası haritasında Ad, Semud ve Eyke halkının yerlerini bulunuz.

S6: Geçmiş kavimlerin kıssalarını araştırdığında alınacak ibretler nelerdir?

Çalışma

Arapların soy kütüğüne baktığında:

- Arap yarımadasındaki Araplar kaç'a ayrılmaktadır?

- Soyu devam eden Araplar iki kısma ayrılır. Bunlar ve dir.

3- SOYU DEVAM EDEN ARAPLAR

KISIMLARI:

Tarihçiler soyu devam eden Arapları ikiye ayırırlar: Kahtaniler ve Adnaniler. Bazen bu isimlendirme: Kuzey Arapları ve güney Arapları şeklinde olabilir.⁷

Kahtaniler dedeleri Kahtan'a mensupturlar. Adnaniler ise dedeleri Adnan'a mensupturlar. Adnan İbrahim peygamberin oğlu İsmail peygamberin zürriyetindendir.

1- Güney Arabistan Devletleri:

(Aşağıdaki Güney Arabistan devletleri haritasına bakınız ve bu devletlerin isimlerini öğreniniz)

Önemi:

Güney Arabistan devletleri kendisiyle meşhur oldukları ziraat işlerine daha çok yönelmişlerdir. Çünkü yaz mevsiminde bol yağmur alan bereketli toprakları vardır. (*Yemen'e yaz mevsiminde bol yağmur yağmasının sebebi nedir?*) Ziraate önem

⁷ Çünkü Kahtanlıların merkezi ve en çok devlet kurdukları yer güney Arabistan yarımadasıdır. Adnanilerin kuzey Arabistan yarımadasının ortasıdır.

vermeleri daha çok setler yapmalarında kendini gösterir. Bunlardan en önemlisi Sebeliler zamanında yapılan Me'rib setidir. Seçkin coğrafi konumundan dolayı orada ticaret canlı olmuştur. Nitekim deniz ve kara ticaretinin kesiştiği yer olmuştur. *(Güney Arabistan devletlerinin uzandığı iki sulu toprak parçası neresidir?)*

Aynı zamanda bu bölge devletleri şehirciliğe de önem vermişlerdir. Nitekim Me'rib ve Zefaar gibi şehirler inşa etmişlerdir. Bunların çevresini de surlar ve kalelerle çevrelemişlerdir. (Sebe kraliçesi) Belkıs Sarayı ve Gamdan Sarayı gibi ihtişamlı saraylar ortaya çıkmıştır.

Yemen topraklarında ortaya çıkmış en önemli devletler: Main devleti, Sebe Devleti ve Himyer devletidir.

Çalışma

1- Kur'an'daki Sebe suresinden Sebe kıssasını araştır, ayetleri yaz ve sınıfta panoya as.

2- Buruc suresindeki Ashabul Uhdud kıssasını araştır. Ayetlerden ve tefsirinden anladıklarını yaz ve sınıfta panoya as.

2- Kuzey Arab Yarımadası Devletleri:

(Kuzey Arab Yarımadası Devletleri haritasına bak ve bu devletlerin isimlerini tanı)

Kavramlar

Kaleler: Kale kelimesinin çoğuludur. Dağda bulunur. Çok korunaklı ve girilmesi yasak olan yerlerdir.

El-Hanifiyye: İbrahim aleyhisselam'ın dinidir.

Kuzey Arap yarımadası devletleri Irak'tan Akdeniz sahillerine kadar uzanır. Bu bölgede ziraatin ileri olması, çok verimli sahilleri olan ırmakların bulunmasından dolayı burası verimli hilal (el-hilal el-hasib) olarak adlandırılmıştır. *(Bu bölgedeki en ünlü nehirler nelerdir?)*

Bu bölge önemli bir coğrafi yeri işgal eder. Bu yüzden orada ve çevresinde ticari merkezler yapılmıştır. Hatta bazıları çok gelişmiş ve önemli konuma sahip olan

arap devletlerinin de merkezi olmuşlardır. Bu devletler: Tedmur devleti, Enbat devletidir, Gasasine devleti, Menazire devletidir.

(Kuzey arap yarımadası devletleri haritası)

3- GERİ KALAN ARAP YARIMADASI DEVLETLERİ

(Kuzey arap yarımadası devletleri haritasına bakınız ve bu devletlerin isimlerini tanıyınız)

Bu devletler üç bölgeden oluşurlar.

Birincisi:

Arap yarımadasının doğusu: Umman ve Bahreyn'den oluşur.⁸

İkincisi:

Necid bölgesi. Burada merkezi Fav olan Kinde devleti kurulmuştur.

Üçüncüsü :

Hicaz bölgesi. Burada yaşayanların çoğunluğu Adnan'a mensuptur. Fakat Medine'deki Evs ve Hazret, Mekke'deki Cürhüm, Hüzaa gibi Kahtan'a mensup olanlar da vardır. Bunların bir kısmı çölde yaşarlar, göçebe dirler bir kısmı ise şehirlerde yaşarlar yerleşiktirler. Şehirlerde yaşayanlar önemli yerlere yerleşmişlerdir. En önemlileri:

1- Mekke: En ünlü liderlerinden birisi Kureyşi birleştiren ve Mekke'de devlet yönetimini ele geçiren Kusay b. Kilab, Haşim b. Abdimenaf ve Abdulmuttalib b. Haşim'dir.

Mekke Kureyş'in elinde bu hal üzere devam etti. Halkı putlara tapıyorlardı. Onlardan çok azı Peygamberimizin (s.a.s.) peygamberliği gelene ve Allah'ın onun eli ile İslamı ortaya çıkarmasına kadar Hanifiyye dinine bağlılıklarını devam ettiriyorlardı.

2- EL-MEDİNE:

Peygamber (s.a.s.) oraya hicret edene kadar Yersib diye isimlendirilen yerdir. Burası Amalika Araplarının ilk yaşadığı yerdir. Sonra oraya Yahudiler göçtüler.

Me'rib seddinin yıkılmasından sonra Yemen'den Evs ve Hazreç Arapları Medine'ye geldiler. Yahudiler Evs ve Hazreç'in kuvvetlendiğini görünce –adetleri olduğu

⁸ Burada kastedilen Suudi Arabistan krallığının doğusundaki bölgedir. Çünkü bu bölgeye eskiden beri bu isim verilmiştir. Şu anki Bahreyn krallığı kastedilmemiştir.

üzere- aralarında fitne ve savaş tohumları ektiler. Bu savaşların sonu bir türlü gelmedi ta ki bu iki kabile İslam'a girene kadar.

Konuyu zenginleştirme

El-Fav: Riyad şehrinin 700 km güneybatısına düşer. Eskiden ticari yollar üzerinde yer almasından dolayı ticari önemi vardı. özellikle hurma ticareti yönünden önemliydi. Hayvancılık ve avcılık yönünden de önemli idi.

Şu an Suudi Arabistan krallığında önemli tarihi yerlerden kabul edilmektedir.

4- İSLAMIN GELMESİNE YAKIN GENEL OLARAK ARAP YAŞAMI SİYASİ YAŞAM

İslam'dan önce Arapların hayatı üzerinde sonu gelmez savaşların yönlendirici etkisi vardı. Bu durum öç alma duygusu, hakimiyet sağlama, kuvvet gösterisi veya sahip oldukları hayvanlar ve mallarla birbirleriyle yarışmak şeklinde olurdu.

EKONOMİK YAŞAM

Arap toplumunda ekonomik yaşam farklılık göstermektedir. Çölde hayvancılık ekonomik hayatın belkemiğidir. Şehirlerde ise hayatın belkemiği genellikle ziraat ve özellikle ticaret yollarına yakın yerlerde de ticarettir. Bu yerleşim yerlerinde meşhur çarşılar vardı. Buralarda Araplar alışveriş ve başka gayelir için toplanırlardı. Bunların en meşhuru Taif yakınlarındaki Ukaz çarşısı idi. *(Arapların eski çarşılarından bildikleriniz var mı? Varsa söyleyiniz.)*

TOPLUMSAL YAŞAM

Arapların siyasi, ekonomik ve dini durumları toplumsal yaşamlarına etki etmiştir. Arap yarımadasında toplum çöl ve yerleşik hayattan oluşmaktaydı. Çöldeki hayatta insanlar arasında kalbi yakınlık çok kuvvetli idi. Şehir hayatında ise insanlar arasındaki kalbi ilişkiler bulunmaktaydı. Araplar, komşuyu korumak ve verilen sözü yerine getirmek gibi güzel ahlaki özellikler de taşıyorlardı. *(Diğer özellikleri de yazınız)* Güzel davranışlara dikkat edenleri takdir ederler ve güzel ahlak ile vasıflanırlardı. Hürriyete aşıktılar ancak boyun eğmeyi bilmezlerdi.

Ancak aralarında intikam alma, basit sebeplerden dolayı savaş çıkarmaları, kadına mirastan pay vermemeleri, kız çocuklarını sevmemeleri ve zaman zaman da onları diri diri toprağa gömmeleri gibi kötü ahlaki özellikleri de vardı.

Kavramlar

Ve'dul Benat: (Diri kızları toprağa gömme): Fakirlik veya utanç korkusuyla kızları diri diri toprağa gömmektir.

Kıyafet: İz sürmek demektir.

İlmul Ensab (Soy bilgisi): Yakınlarını tanımak demektir. Ailelerin torunlarını ve dedelerini bilmeye dayanıyordu.

İlmun Nucum: (Yıldız bilgisi): Vakitleri ve yıldızların hareketlerini bilmek demektir.

Vesika (Belge)

Yüceler Yücesi Allah buyurdu: "Ne zaman birine bir kız çocuğu olduğu müjdesi verilse hemen yüzü kararır, içi öfkeyle dolar; kendisine verilen bu kötü müjdeden ötürü -bu zillete/bu küçük düşmeye rağmen, şimdi onu acaba tutsun mu, yoksa toprağa mı gömsün [diye düşünerek]- kıyı bucak insanlardan kaçır. Yazıklar olsun, izledikleri düşünce tarzı ne kadar kötü!" (Nahl Suresi 58-59)

S1: Ayetteki "unsa" kelimesinden kasıt nedir?

S2: Şu kelimelerin anlamları nedir: Keziym, Hun, Yedussuhu.

S3: Kadına karşı bu cahiliye bakışı hakkındaki görüşün nedir?

S4: İslam kadına nasıl bakar?

KÜLTÜREL YAŞAM

Arap kültürel yaşamı değişik yönleri içine alır. Mesela şehircilik alanında Şam'daki el-Betra, Iraktaki Hire Sarayları, Yemen'deki Gamdan Sarayı ve Me'rib Kalesi gibi saraylar ve kaleler inşa etmek konusunda arap kültürü kendini göstermiştir. Eğitim ve öğretim alanında ise iz sürücülük, soy bilimi, ve yıldız biliminde meşhur olmuşlardır.

Yine Araplardan zirveye çıkan söz ustaları, şairler, filozoflar vardır. Örneğin "muallakat" denilen uzun kaside ustaları. ("*muallakat*"ın anlamı nedir?)

DİNİ HAYAT

Araplar arasında geçerli olan dini anlayış hayali ve cismi var olan putlara tapıcılık idi. Doğru dini anlayışa ters olduğu için onların dönemine "cahiliye" adı verildi.

Allahı bırakıp taptıkları en ünlü ilahlar şunlardır: Lat, Menat ve Uzza. *(Bu konuda bir ayet bulunuz.)* Hübel en büyük putlardandı bir çok kabile ona tapardı. Yüceler yücesi Allah buyurdu: “Siz Allah'ı bırakıp [cansız] putlara tapıyorsunuz ve böylece bir yalandan örnekler veriyorsunuz! Kuşkusuz, Allah'ı bırakıp taptığınız [o şeyler ve varlıklar] size rızkınızı verebilme gücüne sahip değildirler: O halde bütün rızkınızı Allah katında arayın, [yalnız] O'na kulluk edin ve O'na hamd edin: çünkü sonunda yine O'na döndürüleceksiniz!” (Ankebut 17)

Arapların bir bölümü Yahudiliği, Hristiyanlığı, Mecusiliği din kabul etti. Bir kısmı yıldızlara, doğadaki bazı varlıklara –rüzgar vb. gibi- taptı. Araplardan az bir bölümü ise İbrahim aleyhisselam'ın dine olan Hanifiyye'ye bağlı kalmaya devam etti. Bunlara hanifler dendi.

Böylece Peygamber (s.a.s.) in gönderilmesinden önce karanlık ve cahiliye içerisinde yaşadı. Putçuluk, hurafecilik, ırkçılık, kabilecilik, bölgecilik ve kötülükler hüküm sürdü. Peygamber (s.a.s.) şu sözünde bu hakikati dile getirmektedir: "Allah yeryüzü sakinlerine baktı, arabıyla acemiyle onlardan tiksindi, ancak ehli kiptan geriye kalanlar hariç"⁹

Arap yarımadası ve onun dışındaki yerlerde dünyanın yaşadığı bu hasar ve fesattan dolayı yüceler yücesi Allah insanlığa, onları bu hasar ve fesattan kurtarsın, onları karanlıklardan aydınlığa ulaştırsın diye Muhammed'i (s.a.s.) gönderdi.

UYGULAMALAR

S1: Yemende hüküm süren devletlerin ekonomisini ayakta tutan esas ne idi?

S2: Yanlış anlatımları düzelterek aşağıdaki ifadelerin doğruluğunu araştır:

- Hicaz bölgesinde oturanların çoğunluğu Kahtanilere mensuptur.
- Medine'de Kureyş'i birleştiren Kusay b. Kilab'dır.
- Yesrib Peygamberin hicretinden sonra el-Medine diye isimlendirilmiştir.

S3: Aşağıdaki boşlukları uygun kelimeler ile doldurunuz.

- Arap yarımadasının doğusu ve den oluşur.

⁹ Muslim Sahih'i'nde Cennet, Cennetliklerin özellikleri ve nimetleri kitabında rivayet etmiştir. Burada ehli kitaptan kasıt: o dönemde bozulmamış şekliyle dinlerine bağlı olanlardır.

- İslam'dan önce araplarının hayatında hakim olan sonu gelmeyen dı.
- Araplar arasında hüküm süren din idi. Ve onlardan bazıları ği ve ğı din olarak kabul etmişlerdi.

S4: Aşağıdakileri açıklayınız.

- Arap yarımadasının güneyindeki devletlerin ticaret ile ön plana çıkmaları.
- Iraktan orta Akdeniz sahillerine kadar olan bölgenin "bereketli hilal" olarak isimlendirilmesi.
- İslamdan önce devletler ve kabileler arasındaki savaşların çokluğu.

S5: Aşağıda arap yarımadasının haritası bulunmaktadır. Renkli kalem ile güney Arabistan yarımadası devletleri ile kuzey Arabistan yarımadası devletlerini belirtiniz.

**EK 2: SUUDİ ARABİSTAN’DA OKUTULAN FİZİKİ COĞRAFYA DERS
KİTABI ÜNİTE ÇEVİRİSİ**

SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI
EĞİTİM VE ÖĞRETİM BAKANLIĞI
EĞİTİCİ İLERLEME

Eğitim ve Öğretim Bakanlığı bu kitabın okutulmasını ve bakanlık tarafından basımını kararlaştırmıştır.

**ORTA BİRİNCİ SINIFLAR İÇİN
FİZİKİ (fiziksel) COĞRAFYA
2005-2006**

(Bu kitap ücretsiz dağıtılır. Para ile satılmaz.)

(Bu kitabın değeri büyük ve yararı çoktur. Bu yüzden bu kitabı iyi koru onu temiz tut ki onu iyi kullandığın anlaşılsın.

Eğer bu kitabı özel kitaplığında saklayamayacaksan eğitim yılı sonunda okul kitaplığında saklanması için okul kitaplığına ver ki başkası yararlansın.)

RAHMAN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN ADIYLA

Coğrafya öğretmeni kardeşim!

Allahın selamı rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. Sen, coğrafya öğretmenisin ama aynı zamanda coğrafya bilgilerinin öğretimi sırasında öğrencilerinin de eğitici, terbiyecisisin. Bu yüzden, bu dersin anlatımını Allahın kendine verdiği nimetleri bilen, bu ülkede yaşayan, ülkesini seven, ülkesinden güzelce yararlanmasını bilen, onu koruyan öğrencinin şahsiyetini oluşturmaya vesile yap. Allah seni bu konuda başarılı kılsın. Öğrenciyi Allah'ın ayetlerinin bilincini taşıyan, onların hikmetini kavrayan; O'nun bu evrende gökleri ve yeri yaratmasındaki, gece ve gündüzün farklılığındaki, mevsimlerin birbirini takip etmesindeki, yeryüzünün düzleminin farklılığındaki, yeryüzündeki varlıkların farklılığındaki yüceliğini ve merhametini anlayan bir şahsiyet yapmaya çalış.

Öğrencinin; İslam ümmetinin farklı renk ve dillerine rağmen, birbirine kardeş bir ümmet olduğunu kavramasını ve bu ümmet üzerine de, ilerleme ve gelişmeyi sağ-

layabilmek için yardımlaşma ve sorumluluğunu yüklenmek görevinin düştüğünü kavramasını sağla.

Allah seni başarılı kılsın. Senin elinle hayırlı işleri gerçekleştiresin.

Kardeşin.

Eğitim ve Öğretim Bakanı.

Muhammed b. Ahmet eş-Şerif

Önsöz

Hamd âlemlerin rabbi Allah'a aittir. Salat ve selam peygamberlerin efendisi olan peygamberimiz Muhammed, onun ailesi, arkadaşları ve hepsine olsun.

Orta birinci sınıflar için Tabii Coğrafya kitabını size burada sunuyoruz. Bu kitabı sunmaktaki hedefimiz öğrencinin coğrafyanın dallarından birini tanımasıdır. Bu dal, doğanın dış görüntüsünü sunma, onu açıklama, inceleme, çevre ile bu unsurların bağlantısını kurarak günlük hayatımızla ilişkisini anlatma amacını taşıyan Tabii Coğrafyadır. Bütün bunları yaparken; Yüce Allah'ın bu görünen varlıkları yaratmadaki ve onları yeryüzü üzerinde çeşitlendirmesindeki kudretini, Allah Tealanın ayetleri hakkında derin derin düşünme ve onlar hakkında kafa yormak gerektiğini göz ardı etmedik. Kitabın üniteleri iki öğretim döneminde işlenecek şekilde dağıtılmıştır.

Bu kitabın hazırlığı, Suudi Arabistan Krallığı'ndaki eğitim politikasının hedeflerini ortaya koyması bakımından, çeşitli kaynaklardan yararlanarak, eğitim alanında yapılan değerlendirmeleri dikkate alarak tamamlandı. Bütün bu çalışmalarımız, ilmi yönden kendini yetiştirmiş İslami bir neslin oluşturulması ve bu neslin, geleceğin tehditlerini karşılamaya hazırlıklı, gelişmiş bir ülkenin inşasında pay sahibi olması içindir. Kitabın hazırlanmasındaki esas alınan hususlar aşağıdaki gibidir:

- 1- Güvenilir kaynaklara başvurarak bilgilerin yenilenmesi.
- 2- Ayetlerin sure numaralarının, hadislerin kaynaklarının verilmesi.
- 3- Öğrencideki kültür ve bilgi birikimini geliştirecek ve üzerine kavranması için gereken anlatımların yazıldığı bazı eklemelerle konuların arttırılması. Eğitim esnasında öğrencinin anlamada zorlanmaması için aynı anda bu eklemeleri öğretmenin açıklayacağını umuyoruz.

4- Öğrencinin anlamasına öğretmenin izah etmesine yardım edecek şekil, resim, çizim, haritalarla eğitim araçlarının çeşitlendirilmesi. Yine bu eğitim araçları ile şekilleri incelemeye, izah etmeye, yorumlamaya ve onunla ilgili bilgileri ortaya çıkarmada becerileri geliştirmesi amaçlandı.

5- Eğitim ölçülerine göre ilmi çalışmalara uygun ve onları geliştiren takviye sorular eklendi.

6- İçerik konuları zenginleştirildi. Böylece aralarında kişisel farklar gözlemlenen öğrencilerin yöneliş ve ihtiyaçları karşılanmaya ve bu farklılıkları okulda, çevrede, kütüphanede, evde ve başka yerlerde gelişmiş eğitim kaynaklarına dayanarak çekinmeden izhar etmelerinin, sağlanması hedeflendi.

İşte bu çalışmanın esasları bunlardır. Kabul edilmiş bu kitabın öğreticisi olan öğretmen arkadaşlarımızın dikkatli olmasını istiyoruz. Aynı zamanda öğrenci çocuklarımızın öğretmenlerinin gayretine kendi gayretlerini katmalarını ve çok çaba sarfetmelerini istiyoruz. Bunu kitabın istenilen amacına ulaşılması, önceki baskılarından çok daha yeni, geniş içerikli, çok daha düzenli baskılar sunabilme projesinde istenilenlerin çoğunu gerçekleştirme ümidiyle istiyoruz. Başarıya ulaştıran ancak Allah Teala'dır.

HAZIRLAYANLAR

İçindekiler

Konu	Sayfa	Konu	Sayfa
Önsöz	5	1-) Sıcaklık	95
<i>Birinci Yarıyıl</i>		2-) Hava Basıncı	101
<u>Birinci Ünite: Evren.</u>	8	3-) Rüzgarlar	106
1-) Evren Kavramı	9	4-) Nem ve Yoğunluk	115
2-) Evrenin Bileşenleri	11	<u>Dördüncü Ünite: Doğal Çevre.</u>	125
3-) Güneş Sistemi	12	1-) Doğal Bitki Örtüsü	126
<u>İkinci Ünite: Yeryüzü</u>	20	2-) Kara Hayvanları	129
1-) Yeryüzünün Oluşumu	21	3-) Doğal Alanlar	134
2-) Yeryüzünün Biçimi ve Boyutları	22	<u>Beşinci Ünite: Haritalar Bilimi.</u>	136
3-) Yeryüzünün Hareketleri	31	1-) Harita ve Gelişimi	138
4-) Boylamlar ve Enlemler	38	2-) Haritanın Önemi ve Yararı	150
5-) Yeryüzünün Yüzeyi	51	3-) Haritanın Temelleri	152

6-) Yeryüzünün Yüzeyini Etkileyen Faktör-ler.	63	4-) Harita Çizimi	154
<i>İkinci Yarıyıl</i>	88	5-) Harita Kullanma Becerileri	156
<u>Üçüncü Ünite: İklim/Hava</u>	91	Kaynaklar ve Başvuru Yerleri	163
- Hava ve İklim	95		
- İklimin Unsurları			

Birinci Ünite : Evren¹⁰

1- Evren Kavramı

2- Evrenin Bileşenleri

3- Güneş Sistemi

Giriş

Yüce Allah buyurdu:

Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ve gündüzün yer değiştirmesinde, akıl sahipleri için birtakım işaretler vardır. O akıl sahipleri; ayakta, otururken ve yatar-ken göklerin ve yerin yaratılmasını düşünürler (ve derler ki): Rabbimiz sen bunu boş yere yaratmadın. Sen noksansızsın, öyleyse bizi ateş azabından koru.(Al-i İmran)

Bulutsuz bir gecede gökyüzüne baktığın zaman olağanüstü bir manzara göreceksin. Şüphesiz gökyüzü ahenkli ve yayılmış bir çok yıldızla süslenmiştir. Aman Allah'ım, ne güzel! Bu yıldızların görüntüsü bunları yaratanın ne kadar yüce olduğunu fısıldıyor. Yüce Allah buyurdu: Allah'ın eseri her şeyden en güzel olandır. (en-Neml 88)

Allah'ım seni yüceliğinle, eşsizliğinle tesbih ederiz. Allah'ım sen ne yücesin.

Bu muhteşem gökyüzüne bakarken senin aklına birtakım sorular gelmez mi, mesela:

- Acaba bu yıldızların sayısı kaçtır?

¹⁰ Sayfa 9-19 arasındaki bu konunun Kuran Ezberleme Okullarında okutulmamasına karar verilmiştir.

- Acaba gökyüzümüzde seyrettiğimiz bu yıldızları dünyanın diğer bölgelerinde insanlar da seyrediyor mu?

- Ayın ışığı günden güne niçin değişiyor acaba?

Haydi ey öğrenci kardeşim, bu geniş evrende biraz gezintiye çıkalım, derinliklerini inceleyelim ve Allah'ın yaratmasının ihtişamını görelim. Yüce Allah buyurdu ki: "De ki, yeryüzünü dolaşın, yaratmanın nasıl başladığını görün" (el-Ankebut 20)

I- Evren (Kainat, Kozmoz) Kavramı:

Evren: İçinde bol miktarda yıldız, gezgen ve bunlardan başka uzayda dolaşan gök cisimleri bulunduran ve yerküreyi çevreleyen boşluğa denir.

İnsan en eski çağlardan beri evreni ve onun sırlarını tanımaya çalışmıştır. Ancak insanın önceden ulaştığı bilgiler basit ve iyi incelenmemiş bilgilerdir. Bunun nedeni ise uzay savaşları çağına kadar insanın evreni incelemek için kullandığı cihazların basit olmasından ileri gelmektedir. Uzay savaşları asrına ulaşınca insan evrenin bazı sırlarını keşfetmeye başladı. İnsanın gelişmiş ve modern uzay aletleri kullanmasına rağmen evren hakkındaki bilgiler hala sınırlıdır. İnsanoğlu; evrenin genişliği, boyutları, sınırları ve sonunun ne olduğu ve bunlar dışında yalnızca Yüce Allah'ın (c.c.) bildiği birçok sorunun cevabına hala ulaşamamıştır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Size pek az bilgi verilmiştir" (el-İsra 85)

Bu evrenin bazı sırlarını keşfetmede kullanılan araçlar nelerdir? (Şekil 1-2-3 ün resimlerine bakınız)

Şekil (1): Evrende dolaşan bir uydu.

Şekil (2): Bir füze.

Şekil (3): Bir uzay gemisi.

Ek:

Uyduların yararlarından bazıları şunlardır:

- 1- Yeryüzünün ve diğer gezegenlerin fotoğraflarını çekebilirler.
- 2- Atmosfer tabakalarındaki hava hakkında bize bilgi verirler.
- 3- Uzak yerlere televizyon ve radyo yayını yapmamızı sağlarlar.
- 4- Değişik yönlere telefon bağlantısı kurmamızı sağlarlar.
- 5- Çok dikkatli bir şekilde yerkürenin boyutları hakkında bilgi verirler.

2- Evrenin Bileşenleri¹¹

Evren temel olarak galaksiler, yıldızlar ve gezegenlerden oluşur.

A-Galaksiler:

Çok fazla yıldız kümesinden ve gök cisminden oluşan gruptur. Yerküre Samanyolu olarak bilinen galaksiye mensuptur. (Şekil 5'e bakınız)

B-Yıldızlar:

Kendisinden ışık ve sıcaklık çıkan gezici alevli cisimlerdir. Bunlara örnek olarak Güneşi verebiliriz. Ancak gezegenlerden ve gök cisimlerinden bir grup güneşin etrafında onu takip ederler. Tıpkı güneş yıldızının kendisini takip ettiği grup gibi. İşte güneş ve onun etrafındaki gezegen ve yıldızlardan oluşan bu gruba güneş sistemi denir.

Yıldızlar renklerinde, hacimlerinde ve parlaklıklarında farklılık gösterirler. Bunun nedeni ise, yıldızların sıcaklık derecelerinin, yerküreye yakınlık ve uzaklıklarının farklı olmasıdır. Güneş yıldızı orta hacimli bir yıldız olarak kabul edilir. Ancak biz onu en büyük yıldız olarak görürüz. Bunu sebebi yerküreye yakın olmasından kaynaklanır.

Şekil (4) : Gökyüzü yıldız ve gezegenlerle süslenmiştir.

Şekil (5) : Samanyolu galaksisi.

Yıldız ve gezegenlerin birçok yararı vardır. Bunlardan bazıları Kur'an-ı Kerim'de zikredilir. Bu yararları izah eden bir ayeti delil olarak bul.

EK:

* Müslümanlar birçok gezegen ve yıldızın tanınmasında pay sahibidirler. Nitekim bu alanda islâmın parlak asırlarında yıldız ve gezegenleri gözetlemişlerdir. Birçoğunu keşfetmişlerdir. Bunlara Arapça isimler vermişlerdir ki bunların çoğu hala dünya dillerinde kullanılmaktadır.

* Araplar bilimsel öneme sahip astronomi listeleri ortaya koymuşlardır. Bu cetvel-ler yıldızların ve gezegenlerin yörüngelerini, uydularını ve dünya üzerinde doğuş zamanlarını göstermektedir.

* Yine Araplar Kameri (hicri) takvimin hazırlanmasında ve hicri ayların başlan-gıcının belirlenmesinde ayın düzenli olarak bir turunu kullanmışlardır.

¹¹ Okulundaki eğitim kaynakları merkezinde evrenle ilgili ek bilgiler araştır ve öğretmenine sun.

- Arapların kullandığı şemsi ayların isimlerini araştır ve öğretmenine söyle.
- İçinde güneşin geçtiği bir kuran ayetini delil olarak bul.

ÇALIŞMA

Gökcisimlerinden bir grubun resimlerini topla ve bu resimlerin üzerine bu evreni yaratmadaki ilahi gücü ifade eden notlar yaz.

3- Güneş Sistemi:

Evreni ve onun bileşenlerini incelediğin zaman açıkça anlayacaksın ki bu evren senin hayal edebileceğin büyüklükten daha büyüktür. Bu evrenin bileşenleri şeklinde, yapısında birbirinden farklıdır. Nitekim bir kısmı ışık saçar, bir kısmı karanlık, bir kısmı kendisine uyulan, bir kısmı uydu. Öyleyse bütün bunları yaratan ne yücedir!

Yeryüzü (güneşi takip eder) → güneş (galaksiyi takip eder) → galaksi (evrenin bir parçasıdır) → Evren.

Şekil (7) : Güneş sistemi.

Şekil 7'yi incele sonra aşağıdakileri cevaplandır:

- Güneş sistemi nelerden oluşmaktadır?
- Güneş sistemimizin gezegenlerinin ismi nedir?
- Bu gezegenlerin hepsi neyin etrafında dönerler?

Güneş Sisteminin Bileşenleri:

Güneş sistemi sadece Samanyolu galaksisine tabi olan birçok sistemlerden sadece bir tanesidir. Şunlardan oluşur:

- a) Güneş yıldızı: Işık ve ısı saçan alevli bir cisimdir.
- b) Gezegenler grubu: Gezegenler, güneş etrafında dönen, ışık ve ısını güneşten alan soğuk ve karanlık küre şeklindeki cisimlere denir. Örneğin üzerinde yaşadığımız yerküre gibi. Bizim güneş sistemimizde bulunan gezegenlerin sayısı dokuzdur. Bunlar güneşe yakınlıklarına göre şöyle sıralanır: Utarit (Merkür), ez-Zuhre (Venüs), el-Arz (Dünya), el-Merih (Mars), el-Muşteri (Jupiter), Zuhal (Saturn), Uranus, Neptün, Plüton.

Bu gezegenlerin bazısına bir takım uydular uyarlar. Bu uyduların sayısı gezegenden gezegene değişiklik gösterir.

Güneş sistemi gezegenlerinin ortak özellikleri:

- Işığını ve ısınıyı güneşten alırlar.
- Tamamı küre şeklinde veya küreye benzer şekildedir.
- Hepsi batıdan doğuya doğru kendi etrafında dönerler.
- Oval bir yörüngede güneş etrafında dönerler.
- * Bazı gezegenlerin diğerlerinden üstün özelliklerini anlat.

Şekil (8) Zuhâl gezegeni.

Şekil (9): Uzayda hareket eden gezegen ve uydular.

EK:

* Yüce Yaratıcı (c.c.) hareketini güçlü bir şekilde koruması ve böylece üzerindeki herhangi bir şeyin düşmemesi veya yörüngesinden kımıldamaması için her gezegen ve her yıldızın yerçekimi kanununu koymuştur.

* Bütün gezegenler bozamayacakları belirli bir düzen içinde evrende hareket halindedirler. Her gezegenin seyir esnasında izleyeceği özel bir yörüngesi vardır.

* Bazı gezegenler diğer bazılarını seyirleri esnasında geçebilirler.

Samanyolu galaksisindeki yıldızların sayısı yaklaşık 100.000 milyondur.

* Güneşin cisminin hacmi yeryüzünün büyüklüğünün bir milyon katıdır. Ancak dünyaya uzaklığından dolayı bu büyüklük düşünölememektedir.

* Yıldızlar arasındaki mesafeler bu kadar büyük olunca kilometre veya mil ölçekleri bunların uzunluğunu ölçmek için yeterli olmamaktadır. Bunun yerine ışık yılı bu mesafeyi ölçmek için ölçü olarak kullanılmaktadır. Işık yılı: Işığın saniyede 300 bin km hızla ilerlediği bir seneye denir.

* Dakikada ışığın hızı ne kadardır?

Arz (yeryüzü) ise üzerinde yaşam sürmeye¹² imkan verilen gezegendir. Çünkü Yüce Allah yeryüzünü güneşin konumuna göre uygun bir yerde yaratmıştır. Yerkürede su, hava, insanların ve bitkilerin yaşayabilmesi için gerekenleri yaratmıştır. Allah Teala bu yeryüzünü biz insanların emrine tahsis etmiştir. O (c.c.) şöyle bu-

¹² Bu gezegenler üzerinde hayatın varlığı ihtimali üzerine çalışan araştırmalar ve çalışmalar devam etmektedir.

yurur: "O, yeryüzünü yaşanması kolay bir yer yapmıştır:öyleyse onun her tarafını dolaşın ve Allah'ın verdiği rızıktan pay almaya çalışın: ama [hiçbir an aklınızdan çıkarmayın ki] yine O'na döneceksiniz." (el-Mulk 15)

C-Uydular:

Yüzeyi karanlık, soğuk, üzerine yansıyan ışığı aksettiren ve bu yüzden aydınlık gözüken küre yapılı cisimlere denir. Uydular gezegenlerden birisinin etrafında belirlenmiş bir yörüngede döner. Ancak hacim olarak gezegenlerden küçüktürler. Uyduların hacimsel olarak büyüklükleri gezegenden gezegene değişiklik gösterir. Genellikle bu uyduların asıllarının, etrafındaki gezegenin aynısı olduğuna inanılır. Bu uydulardan birisi de dünyanın etrafında dönen Ay'dır.

D-Kuyrukluysıldızlar

Çoğunluğu ışıktan uzak duran ve uzayda hareket eden cisimlerdir. Bu yüzden kolaylıkla görülmeleri mümkün olmaz. Kuyrukluysıldız bir baştan bir de tamamı ışık olan uzun bir kuyruktan oluşur. Bir yüzyılda parlaklıkta güneş ve ay hariç bütün gök cisimlerini geçen üç ya da dört kuyrukluysıldız meydana gelebilir. En ünlü kuyrukluysıldız; 76 yılda bir dünyaya yaklaşan, dünyadakilerin görebildikleri ve en son da hicri 1406 (1986) yılında görülen Halley kuyrukluysıldızdır.

Şekil (10): Ay.

Şekil (11): Kuyrukluysıldız.

** Halley kuyrukluysıldızının bundan sonraki gözükmesinde sen kaç yaşında olacaksın?*

Gezegen ismi	Etrafında dönen uydu sayısı
Utarit (Merkür)	-
Zühre (Venüs)	-
Arz (Dünya)	1
Merih (Mars)	2
Müşteri (Jupiter)	16
Zuhal (Satrün)	18
Uranüs	15
Neptün	8
Plüton	1

** Yerkürede yaşayanlar halley kuyrukluyıldızını bundan sonra hangi yılda görebileceklerdir?*

Akanyıldızlar ve göktaşları (meteorlar)

Atmosfere girdiklerinde alevlenip yanan, bazen bulutsuz gecelerde görülen, parlak¹³ bir parça şeklinde gökte ortaya çıkan, katı sert cisimlerdir. Yerküre yüzeyine ulaşmadan önce kül haline gelirse o zaman kayanyıldız adı verilir. Eğer kül haline gelmeden yerküre yüzeyine ulaşabilirse o zaman meteor ismini alır. Nadir de olsa yerküre yüzeyine düştüklerinde büyük bir çukurun açılmasına sebep olurlar. Şekil 12-13'e bakınız.

Şekil (12): Meteor.

Şekil (13): Kayanyıldız.

ÇALIŞMA

- * Yandaki şekilde bulunan gezegenlerin isimlerini yazınız.
- * Güneşe en yakın gezegen hangisidir?
- * Güneşe en uzak gezegen hangisidir?
- * Güneş sistemindeki en büyük hacimli gezegen hangisidir?

SORULAR VE UYGULAMALAR

S1: Aşağıdakileri küçükten büyüğe doğru sıralayınız.

Güneş – Samanyolu galaksisi – evren – yerküre

S2: Aşağıdaki doğru cevapları daire içine alınız.

Gezegen

- a) ı ışık saçan, soğuk bir cisimdir.
- b) ısı ve ışık saçan bir cisimdir.
- c) Karanlık ve soğuk bir cisimdir.

Evren:

- a) Galaksidir.

¹³ Resulullah (s.a.s.) kayanyıldız gördüğümüzde ne dememizi emretmiştir?

- b) Güneş sistemidir.
c) bütün semavi galaksileri çevreleyen uzaydır.

Yıldız:

- a) ısı ve ışık saçan bir cisimdir.
b) soğuk bir cisimdir.
c) karanlık bir cisimdir.

S3: Ben kimim?

*Ben güneşe en yakın gezegenim. Üzerimde hayat yoktur. (.....)

S4: Allah subhenahu ve tealanın yerkürede bulundurduğu ve böylelikle hayat sürmeye elverişli kıldığı sebepler nelerdir?

S5: Aşağıdakilerin sebeplerini söyleyiniz.

- a) Güneş diğer yıldızlara göre en büyük hacimde görünür.
b) Yıldızlar renklerinde ve hacimlerinde farklılık gösterirler.

S6: Aşağıdakiler arasındaki ilişkiyi açıklayan bir cümle oluşturunuz.

- a) Güneş -plüton
b) Halley kuyruklu yıldızı- 76 yıl

Açıklayıcı bir örnek:

Zühre, Arz, Merih

Cevap: Güneş sisteminden olan bazı gezegenler şunlardır: Zühre, Yerküre ve Merih.

S7: Etrafında dönen uydular yönünden güneş sistemindeki diğer gezegenlerden ayrılan gezegen hangisidir?

S8: Aşağıdaki cetvele göre gezegen ve yıldız karşılaştırınız.

Gezegen	yıldız
-	-
-	-
-	-
-	-

S9: Aşağıdaki boşlukları doğru cevaplar ile doldurunuz.

- a) Güneş sisteminin gezegenlerinin sayısı Gezegendir.

b) Bazı gezegenler etrafında uydular dönerler. Bunlara denir.

c) Uydular gezegenler gibi cisimlerdir.

d) gezegeni üzerinde hayat yaşanması elverişli olandır.

S10: Gezegenler arasındaki ortak özellikler nelerdir?

S11: Meteor ile kayanyıldız arasındaki fark nedir?

S12: Aşağıdaki kavramları tanımlayınız.

a) Güneş

b) Gezegen

c) Kayanyıldız

S13: Cın suresindeki 8-9'ncu ayetleri okuyunuz. Ayetlerde anlatıldığı üzere kayanyıldızın görevini açıklayınız.

S14: Aşağıda doğru olan cümlelerin önüne (✓) işareti koyunuz. Yanlış olan cümlelerin önüne (✗) işareti koyunuz.

a) Güneş sistemimiz yalnızca Samanyolu galaksisini takip eder.

b) Yıldız galaksiden daha büyüktür.

c) Güneş büyük hacimli yıldızlardan kabul edilir.

d) Güneş sistemimizin gezegen sayısı 9'dur.

S15: Yerküre gezegeninin özellikleri nelerdir.

S16: Güneşe en uzak olandan başlayarak güneş sisteminin gezegenlerini sıralayınız.

S17: Aşağıdaki kelimeler arasında onlara uymayan kelimeyi uymama sebebini de açıklayarak çıkarınız.

* Utarit, Arz, Müşteri, Samanyolu Galaksisi.

Açıklama: Yukarıdaki soruda aykırı kelimeden kasıt herhangi bir alanda diğer kelimelerle başkalık gösteren demektir.

Buna bir örnek:

Zühre, Merih, Güneş, Zuhul

Buradaki aykırı kelime güneştir. Çünkü o yıldızdır. Kalanları ise gezegendir.

S18: Aşağıda "a" grubuna uygun kelimeleri "b" grubundan seçiniz.

(a)	(b)
Uydular ()	1- Bir baş ve bir kuyruktan oluşur.
Kuyruklu yıldızlar ()	2- Aslının uydusu olduğu gezegen olduğu kabul edilir.
Kayanyıldız ()	3- Gökte parlak bir parça şeklinde ortaya çıkar.
Galaksiler ()	4- Örnek olarak: Samanyolu galaksisini verebiliriz.
	5- Yeryüzü gezegeni gibi.
	6- Sayıları 9'dur.

S9: Aşağıdaki dikdörtgende bulunan harflerden tekrar edilenleri siliniz. Kalan harflerle güneş sistemi ile ilgili iki kelime türetiniz. Kelimelerden birisi niyzek (meteor) ile başlasın.

ن و ش ر ب ك د ت ح ط س ط ت ي ا ح ز ه س د ر

İKİNCİ ÜNİTE

Yerküre

- 1- Yerkürenin Yapısı
- 2- Yerkürenin şekli ve boyutları
- 3- Yerkürenin hareketleri
- 4- Boylam ve enlemler
- 5- Yerkürenin yüzeyi
- 6- Yerkürenin yüzeyinin oluşmasına etki eden faktörler
 - a) İç etkenler
 - b) Dış etkenler

1- Yerkürenin Yapısı :

Şekil (14) Yerkürenin yüzeyi.

Şekil (15) Yerkürenin katmanları. (Yerkabuğu, Zar, Dış çekirdek, iç çekirdek)

İçinde yerküreden bahsedilen üç tane Kuran ayeti bulunuz.

Yukarıdaki iki resme bakınız, daha sonra aşağıdakileri cevaplayınız:

* Yerkürenin yüzeyi 14. şekilde neden oluşur.

* Kuruyu ne temsil eder?

* Yaşı ne temsil eder?

* Şekil 15'de yerkürenin bileşenleri nelerdir?

Allah subhanehu ve teala üzerinde yaşadığımız yeryüzünü yaratmıştır. Yerküreyi insana boyun eğdirmiş ve yaşama elverişli kılmıştır. Bu durum yerküreyi oluşturan ve genellikle örtücü özelliğe sahip muhtelif unsurların birbiriyle karşılıklı etkileşimi sonucunda olur. Bu katmanların her bireri doğal özellikleri, görevleri ve hedefleri ile ön plana çıkarlar.

Yerkürenin Yapısı (Şekil 15'e bakınız.)

Buna göre yerküre:

a) Çekirdeklerden oluşur. Bu çekirdekler iki kısımdır:

1- İç çekirdek. Bu çekirdek en sert yapıdadır.

2- Dış çekirdek. Bu çekirdek en sıvı yapıdadır.

b) Zar: Dış çekirdeği kaplar. Dış çekirdekten bileşen ve özellikleri açısından ayrılır.

c) Yerkabuğu : ikiye ayrılır.

- Kıtaların ve adaların oluşturduğu kısım. Bu kısım insanın, hayvanların çoğunun ve bitkilerin üzerinde yaşadığı kısımdır.

- Okyanus ve deniz dipleri ki bunlar da yerkürenin en büyük kısmını örterler.

d) Su örtüsü: Okyanuslar, denizler, göller, akarsular veya durgun sular olmak üzere yeryüzü üzerindeki sulu düzlemlerin tamamını içine alır.

e) Atmosfer: Yerküreyi bütün yönlerden çevirir. Birçok gaz içerir. En önemlileri: Azot, Oksijen. Şekil 16'ya bakınız.

Şekil (16): Atmosferdeki gazların oranları:

% 79 azot, % 21 oksijen, % 1 diğer gazlar.

EK

Allah subhanehu ve teala atmosferi yarattı. Ve ona yerküre üzerinde yaşamın olmasında ve hayatın devam etmesinde rol verdi. İşte bundan dolayı atmosfer:

- Hayat için zorunlu olan oksijeni içerir.
- Garip cisimlerden yerküreyi korur.
- Güneşten doğan bazı zararlı ışıklardan yeryüzünü korur.
- Allahın izni ile yağmurları indiren bulutları oluşturur.

* Azotun yararı nedir?

YERKÜRENİN ŞEKLİ VE BOYUTLARI

A- YERYÜZÜNÜN BİÇİMİ:

*Yeryüzünün biçimi nedir?

Geçmişte insanların çoğu yeryüzünün dümdüz olduğuna inanıyorlardı. Ancak tartışma götürmeyecek bir gerçektir ki yeryüzü küre şeklindedir ve eğridir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: " Ve ardından yeri düzenleyip yaymıştır" (en-Naziat 30) Ancak yüzde yüz tam bir küre şeklinde değildir. Bu, yeryüzü için yapılan ilmi ölçümlerin ulaştığı sonuçtur. Artık ortaya çıkmıştır ki:

- Yeryüzünün tropikal bölümü kutupsal kıvrımından yaklaşık 43 km daha uzundur.

- Tropikal çizgi kutup çizgisinden yaklaşık 75 km daha uzundur.

Bununla birlikte yeryüzünün küre şekli ile ilgili çoğu kişinin cevaplamak istediği bazı sorular vardır. Çoğu insan dışbükey olan yerküre yüzeyinde insan, su ve eşyanın nasıl bulunduğunu bilmemektedir. İnsanlar etrafına baktıklarında dışbüyüklük-eğrilik-yatıklık görememektedirler. Sen bir karayolu yolculuğuna çıktığın zaman ve etrafındaki yeryüzüne baktığın zaman göreceksin ki yeryüzü senin etrafında düzlem şeklindedir ve eğiklik yoktur. Çok geçmeden biz insanlara oranla yeryüzünün ne kadar büyük olduğunu kavradığımızda bu soruların cevabı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla insan yerkürenin neresinde yürürse yürüsün onu görenlerin gözünde yerkürenin bütünlüğü yanında çok küçük bir parça olarak gözükecektir. Yeryüzündeki kayalar, taşlar ve onun etrafını kuşatan ve aynı hızla hareket eden gazları bu büyük mesafeye eklediğimiz zaman durum anlaşılacaktır.

Yeryüzünün Küre Şeklinde Olmasının Kanıtları:

Yeryüzünün kürevi şeklinde oluşu ile ilgili sezgisel bazı deliller vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Değişik yerlerde güneşin doğuş ve batışının farkı zamanlarda olması:

Eğer yeryüzü dümdüz olsaydı o zaman güneş arz üzerinde aynı anda doğar ve aynı anda batardı. Ancak bilinmektedir ki mesela Suudi Arabistan Krallığı gibi doğu bölgelerinde gündüz olduğu zaman, ABD gibi batı bölgelerinde gece olmaktadır.

Şekil (18): Örnek bir takvim yaprağı.

Şekil (19): Arap yarımadası haritası.

Şekildeki takvim yaprağına baktığın zaman göreceksin ki güneş Dammam şehrinde Riyad şehrinde önce, Riyadda ise Kutsal Mekke'den önce doğmaktadır. Batarken di yine aynı sıra ile ve aynı vakit farklılığı ile batmaktadır.

* Hail ve Tebuk arasında güneşin doğuşu ve batışındaki vakit farkını takvim yaprağı yardımı ile bulunuz.

1- Yerküre etrafında dönüş:

Yeryüzünün küre şeklinde oluşu seyahat eden bir yolcuya yolculuğa başladığı noktaya yeryüzü etrafında bir tam dönüş yaptıktan sonra gelme imkanı vermektedir. Macellan dünya etrafında iki yıl süren yolculuk yapmıştır. (925-927 hicri) (1519-1521) Yolculuğa İspanya'dan¹⁴ başladı ve bu yolculuk ile yeryüzünün küre şeklinde olduğunu isbat etti. Şekil (20)'deki Dünya haritasında Macellan'ın seyahat güzergahını görebilirsiniz.

Bu haritanın üzerine kurşun kalem ile bir müslümanın yeryüzünün küre şeklinde olduğunu isbat için Bangladeş'in Dakka şehrinde hareket ederek yapacağı yolculuğu okla göster.

3- Uydulardan alınan fotoğraflar

Allah'ın kendisine bahsettiği bilgi imkanları ile insanoğlu dünya atmosferinden dışarıya çıkmayı başardıktan sonra yeryüzünün küre şeklini bizzat gözü ile gördü ve resmini çekti. Emir Sultan b. Süleyman b. Abdulaziz 29 Ramazan 1405 (1984) yılında Discovery uzay uydusu üzerinde yeryüzü etrafında dönerken dünyanın küre şeklinde olduğunu görmüştür.

Şekil (21) Uzaya ayak basan ilk Müslüman.

Şekil (22) Hareket etmekte olan bir uzay gemisi.

¹⁴ Macellan'ın hedefi yeryüzünün küre şeklinde olduğu değildi. Bilakis hedefi işgalına hazırlık yapmak için İslam topraklarını tanımaktı.

b) YERYÜZÜNÜN BOYUTLARI (UZUNLUKLARI)

Eski zamanlarda yeryüzünün boyutlarını öğrenmek için bir çok çaba sarf edilmiştir. Yeryüzünün küre şeklini bilmek için yapılan bu çabaların ilki milattan önce üçüncü yüzyılda İskenderiyede yaşayan astronomi bilgini İratustin'in yaptığı çalışmadır. Yine Abbasi halifesi Me'mun zamanında Müslümanlar bir çizgi ile dünyanın arasındaki mesafeyi en dikkatli bir şekilde ölçmek için benzer çalışmalar yapmışlardır. O vakitte kullanılan cihazların basitliğine rağmen elde edilen bu rakamlar günümüzde halihazırdaki rakamlardan pek farklı değildir. Günümüzde yeryüzünün boyutlarını bilmek için dikkatli bir şekilde çalışmalar yapılmıştır.

Sonuçlar şu şekildedir:

- 1- Kutup çapı: Kuzey kutbundan başlayıp arzın merkezinden devam edip güney kutbuna ulaşan hayali bir çizgidir. Uzunluğu 12713 km'dir.
- 2- Ekvator çapı: Ekvator çizgisinden yeryüzünü yararak yerin merkezinden geçip tam karşısındaki noktaya varan hayali çizgi: Uzunluğu 12756 km'dir.
- 3- Kutup dairesi: Her iki kutuptan geçen dünyayı saran daire: Uzunluğu 40000 km'dir.
- 4- Tropikal Çember:
Doğudan batıya bütün yeryüzünü kaplayan en büyük dairedir. Yeryüzü iki kısma ayrılır. Doğu bölümü ve batı bölümü olmak üzere. Bu çizgiye tropik daire denir. Uzunluğu 4070 km'dir. Şekil 23'e bakınız.

Şekil (23)

Çalışma

İlmi kaynaklara başvurduktan sonra müslüman coğrafya alimlerinin çalışmalarını içeren bir makale yaz.

SORULAR VE UYGULAMALAR

S1: Yeryüzü nelerden oluşur?

S2: Aşağıda doğru olan cümlelerin önüne (✓) işareti koyunuz. Yanlış olan cümlelerin önüne (✗) işareti koyunuz.

a- Zar iç çekirdeği çevreler. ()

b- İklimi oluşturan öğeler atmosferde bulunur. ()

c- Macellan'ın yolculuğu üç yıl sürmüştür. ()

d- Yeryüzü tam bir küre şeklindedir. ()

S3: Aşağıdaki boşlukları doğru cevaplar ile doldurunuz.

a- Su tabakası ve ve

.....ve.....ve..... gibi bütün sulu yüzeyleri içerir.

b- Yerküreyi ve gibi önemli gazları içeren atmosfer çevreler.

c- Zar, ... çekirdeği çevreler.

d- Tropikal çap çaptan daha uzundur.

S4: Aşağıdakilerden doğru olanlarının rakamını daire içine alınız.

a- Yeryüzü tabakası:

- kıtalar ve adalar katmanıdır.
- okyanus ve deniz dipleridir.
- her iki cümle de doğrudur.

b- Yeryüzünün iç çekirdeği:

- Sertliğe en yakın olandır,
- akışkanlığa en yakın olandır,
- iki anlatım da yanlıştır.

c- Yeryüzünün şekli:

- Küreseldir,
- Düzlemdir,
- her iki anlatım da doğrudur.

S5: Yerkabuğunun kısımları nelerdir?

S6: Yüce Allah'ın sanatının eşsizliğini aşağıdaki anlatımlara bakarak açıkla:

a- Yeryüzünün şayet atmosfer ile çevrili olmadığını düşün!

b- Yeryüzünün yüzeyinin tamamen sulu bir düzlem olduğunu düşün!

S7: Yeryüzünün küre şeklinde olmasına anlaşılabilir deliller getir.

S8: Yeryüzü tamamen küre şeklinde değildir, anlatımının doğruluğunu kanıtla.

S9: "b" grubundan "a" grubuna uygun anlatımı seç.

a	B
Kutup çapı ()	1- uzunluğu 40 bin km. dir.

Tropikal ap ()	2- Uzunluğu 12 bin 700 km. dir.
Kutup dairesi ()	3- Uzunluğu 12 bin 756 km dir.
Tropikal daire ()	4- Uzunluğu 12713 km dir.
	5- Uzunluğu 40 bin 75 km dir.
	6- Uzunluğu 39 bin 500 km dir.

S10: Aşağıdakileri inceleyiniz.

a- yeryüzünün eksenini tropikal çaptan daha kısadır.

b- önümüzde yeryüzünün yüzeyinin çember olduğunu göremeyiz.

S11: Yeryüzünün şekli ve boyutları konusunda geçen aşağıdaki rakamların neyi ifade ettiğini yazınız.

Rakam	İfade ettiği anlam.
Misal: 23 km. 75 km: 925-927 hicri.	Tropikal ap ile kutupsal çapın arasındaki farktır.

S12: Yeryüzünün küre şeklinde olmasından hareketle değişik mekanlardaki güneşin doğuşunun ve batışının farklı olmasını izah ediniz.

S13: Aşağıdaki şehirleri güneşin doğuş vakitlerine göre sıralayınız. Cevaplayabilmek için daha önce geçen Suudi Arabistan Krallığı haritasına bakınız.

El-Hafeci – Tebuk – Hafr el-Batın – Rafha

S14: Aşağıdaki kareleri yeryüzünün şekli konusunda ismi geçen Müslüman alimin ismini bulmak için doldurunuz. Bu ismi bulmak için de aşağıdakilerini delil olarak kullanınız.

1	2	3	4	5	6	7	8

- 1+2 rakamlarının harfi: Sana üstünlüğü olan şahıs.

- 4+5+6 rakamlarının harfi: hayattan ayrılan şahıs.

- 7+4+5+6: rakamlarının harfi: babası ölen kişi.

- 2+3+4: rakamlarının harfi doğurdu kelimesinin zıddı.

- 6+7+8 rakamlarının harfi: Su ile karıştırdı kelimesi.

YERYÜZÜNÜN HAREKETLERİ

GİRİŞ

Sana yakın olan camide sabah namazını kılmak için uyandığında
devletinin başkenti Cakarta'da senin öğrenci kardeşlerin bir ders gününü daha bitirmiş olacaklardır. Aynı anda Fas devletinin başkanti daki kardeşlerin derin bir uykunun sonuna gelmiş olacaklar. Bunun sebebi nedir?

Üzerinde yaşadığımız arz bize sabit(hareketsiz) gibi geliyor. Ancak gerçek bunun tersine. Dünya hareket halindedir. Bütün semavi cisimler son derece düzenli ve sağlam bir düzen doğrultusunda evrende hareket etmektedirler. Güneş, yeryüzü, ay, hepsi dönen semavi varlıklardır. Güneş kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru dönmekte ve uydularıyla birlikte uzayda Samanyolu galaksisinin merkezinin etrafında hareket halindedir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Ve güneş kendine ait bir yörüngede akıp gider" (Yasin 38)

Ve güneş sistemine tabi olan bütün gezegenler kendi eksenleri etrafında, güneş etrafında ve güneşle birlikte Samanyolu galaksisinin merkezi etrafında dönerler.

**Güneş sisteminin gezegenleri sayısı kaçtır?*

Hepimizin zihinlerinde canlanan soru şu: O zaman niçin biz yeryüzünün bu hareketlerini hissedemiyoruz?

Buna cevap vermek için şunu diyoruz:

- Yeryüzünün büyüklüğü bizim cisimlerimize oranla çok büyüktür.
- Yeryüzü yavaş hareket eder.
- yeryüzü uzayda hareket ederken atmosfer ile birlikte bir kütle halinde hareket eder.
- Yeryüzü hareketi esnasında onu hareketten engelleyecek hiçbir şeye sürtünmez.

Yeryüzünün Hareketleri:

a) Yeryüzünün bir günlük dönüşü (kendi eksenini etrafında) ve gece ve gündüzün oluşumu:

Yeryüzü kendi eksenini etrafında güneş önünde her 24 saatte bir döner. Yeryüzü bu dönüşü esnasında dikey bir şekilde dönmez. Bilakis kendi ekseninden $1/2$ 23° derece sapmış olarak döner.

EK 3: SUUDİ ARABİSTAN’DA OKUTULAN VATANDAŞLIK DERS Kİ- TABI ÜNİTE ÇEVİRİSİ

SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI
EĞİTİM VE ÖĞRETİM BAKANLIĞI
EĞİTİCİ İLERLEME

Eğitim ve Öğretim Bakanlığı bu kitabın okutulmasını ve bakanlık tarafından basımını kararlaştırmıştır.

**ORTA BİRİNCİ SINIFLAR İÇİN
VATANDAŞLIK
2004-2005**

(Bu kitap ücretsiz dağıtılır. Para ile satılmaz.)

(Bu kitabın değeri büyük ve yararı çoktur. Bu yüzden bu kitabı iyi koru onu temiz tut ki onu iyi kullandığın anlaşılsın.

Eğer bu kitabı özel kitaplığında saklayamayacaksan eğitim yılı sonunda okul kitaplığında saklanması için okul kitaplığına ver ki başkası yararlansın.)

**RAHMAN VE RAHİM OLAN ALLAH'IN ADIYLA
ÖNSÖZ**

1-Sevgili öğrenci, bu yeni dönemde başlangıç veya ilk seviyenin zorluklarına hazırlıklı olman gerekir.

2-Vatandaşlık bilgileri elde etmen için, sadece senin çalışmandan ibaret değildir. Bilakis vatandaşlık bilgisi; duygu, haz, kendini geliştirme, samimiyet, ihlâs ve bu vatana vefa duymandır,

3-Bu vatana karşı sana verilen mesuliyetin büyüklüğünü de düşünerek ve hissederek bütün duygularını kullanarak, bu dersle beraber elde ettiğin karşılıklı ilişkiler (insanlar arası ilişkiler sosyal ilişkiler) üzerine kendini geliştirmen gerekir.

4-Sen dininde ve vatanına karşı görevlerin konusunda anlayışlı ve bilinçli bir insan olmak istediğinde, bu kitap, bunları gerçekleştirmen için sana yardımcı olacaktır.

5-Ey öğrenci, bu dersle beraber elde edeceğin karşılıklı ilişkiler konusunda sana yardımcı olacak olan rehberliklerin en önemlisi, sana verilen bu rehberliktir. Ayrıca bu ders, senin için fikri bir eğlence ve zihni bir dinçlik olacak.

Bununla beraber, bu dersin izinin hayatın boyunca seninle beraber olması için aşağıdaki yönlendirici maddelere uymak, senin için en önemli hususlardır.

- a- Sınıfının daha çok dinamik ve dinç olması konusunda pay sahibi olmaya çalış ve devamlı olarak katılımcılığa özen göster.
- b- Öğretmenini senin için kardeş kabul et. Çünkü, onun hayat konusunda senden daha çok tecrübesi vardır. Ondan çokça istifade et. Seni meşgul eden her düşünceyi ona anlat.
- c- Birçok etkinliğin etken ve dinamik bir unsuru olman için, bu etkinliklere karşı katılımcı olmaya özen göster.
- d- Bu kitabın bilgilerinden istifade etmek için, bu kitabın ünitelerini iyi oku.
- e- Bu kitabın tavsiye ettiği şekilde çalışkan ol, çünkü bu çalışkanlık senin için gerekli olan ilerlemenin kat edilmesi konusunda, sana yardımcı olacaktır.
- f- Bu çizelgedeki şeyleri, her ders için kendine yardımcı kabul et. Okumakta tereddüt etme, halletmeye çalış. Bu seni daha kültürlü ve bilinçli vatandaş yapacak ve seni sorumluluk üstlenmeye alıştıracaktır.

Her şeyden önce, saygıyı hak eden bir vatandaş olmak için, Allah'tan yardım dile, ciddiyetle çalış. Vaktini düzenle ve sana yarar sağlamayacak şekilde vaktini geçirme.

Her şeye gücü yeten yüce Allah'tan, şu dünyada kendine layık olan yerini alman için, Allah'ın seni muvaffak etmesini, vatanının ve dininin sana yarar sağlamasını isteyelim.

Sonuç olarak, bu vatandaşlık kitaplarının telifinin bakanlığa ait olduğuna işaret etmek isteriz. Bakanlık, memlekette eğitim ve siyasi işlerin yürütülmesinden sorumludur.

Memleketimizdeki eğitim ve siyasi rehberliklerle arzulanan hedefleri gerçekleştirecek programın hazırlaması için, bu alanda bizim dışımızda tecrübeye sahip birçok mütehassısı bakanlığımız seçmiştir.

Eğitim ve öğretim bakanlığı; bu kitapları değerli öğrencilerine sunar ve bu kitapta görüş, fikir, gayret, çalışma ve öğrencilerin yararlanması için kontrol etme konusunda payı olan herkese teşekkür eder.

Allahtan başarı ve muvaffakiyet dileriz. Allahın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

İÇİNDEKİLER

Konu	Sayfa
ÖNSÖZ	5
BİRİNCİ YARIYIL	
Birinci Ünite: Vatanım Suudi Arabistan Krallığı	10

Birinci Ders: Peygamberliğin doğuş yeri ve kutsallıkların toprağı olan vatanım.	11
İkinci Ders: Vatanım: Şerefli bir tarih.	13
Üçüncü Ders: Vatanım, Tevhidin Anavatanı.	16
Dördüncü Ders: Vatanım ve Birliğin Ülkesi	18
Beşinci Ders: Vatanımın ve Şerefli İki Kutsal Yerin Hizmetçisi Abdulaziz'in Oğlu Kral Fehd.	20
Altıncı Ders: Geçmişle Gelecek Arasında Vatanım	22
İkinci Ünite: Suudi Toplumunun Özellikleri	24
Yedinci Ders: Özellikleri ve Belirtileri (1)	25
Sekizinci Ders: Özellikleri ve Belirtileri (2)	27
Dokuzuncu Ders: Özellikleri ve Belirtileri (3)	29
Onuncu Ders: Özellikleri ve Belirtileri (4)	31
Üçüncü Ünite: Yöneticilere İtaat	33
Onbirinci Ders: Yöneticinin Tanımı.	34
Onikinci Ders: Ana-babaya itaat.	36
İKİNCİ YARIYIL	Sayfa
Birinci Ünite: Yönetime Saygı	40
Birinci Ders: Yönetim Kavramı ve Birtakım Kısımları.	41
İkinci Ders: Yönetime İtaat etmenin Yararları.	45
İkinci Ünite: Güven ve Barış	48
Üçüncü Ders: Güvenlik: Tanımı ve yararları.	49
Dördüncü Ders: Ülkemizde iç güvenlikten sorumlu birimler.	50
Beşinci Ders: Barış: Tanımı ve vasıtaları.	54
Altıncı Ders: Yangın Söndürme Aletinin Kullanılış Şekli.	56
Üçüncü Ünite: Sağlam/Sağlıklı Alışkanlıklar	60
Yedinci Ders: Sağlam barışçı alışkanlıklar.	61
Sekizinci Ders: Sağlam olmayan adetler.	64
Dokuzuncu Ders: Korunma, Tedavi olmadan daha önemlidir.	66
Dördüncü Ünite: Çevre.	69
Onuncu Ders: Çevre kavramı ve onu tehdit eden tehlikeler.	70
Onbirinci Ders: Öğrencinin Çevreyi Korumadaki Rolü.	73
Beşinci Ünite: İletişim Araçları	76
On İkinci Ders: Yeni iletişim Araçlarının Çeşitleri	77
On Üçüncü Ders: İletişim Araçlarını Kullanmada Örnek Yol	80

1. DERS (VATANIM: MUKADDES TOPRAKLAR VE RİSALETİN BAŞLADIĞI TOPRAKLAR)

Allah resulü (s.a.v) gönderildiği ve İslamiyet'i yaymak için sancağı taşıdığında Mekke-i Mükerrreme'de etrafa ışık saçan hidayet nuru doğduğundan beri, Müslümanların kalbinde önemli bir yere sahiptir benim vatanım.

Senin ata ve dedelerin İslam'ın nurunu doğuya ve batıya olmak üzere, dünyanın her yerine yaydılar.

Allah resulü Mekke'yi seviyordu. Medine'ye hicret ettiği zaman şöyle dedi: Allah'a yemin olsun ki sen Allahın en hayırlı ve en çok sevdiği yersin. Eğer senden hicret etmek zorunda olmasaydım, senden ayrılmazdım.

Medine i Münevvere'ye gelince orası İslam devletinin ilk başkentidir. Allah resulü muhacir sahabesiyle beraber Mekke'den geldi. Hicretten önce orası Yesrib diye isimleniyordu.

Medine davete ve muhacir kardeşlerine yardımcı olan ensarın yeridir.

Medine, Allah resulünün kendisini çok sevdiği ve onun da Allah resulünü çok sevdiği bir şehirdir.

Şimdiki zamanda ise değerli hükümetimiz Mekke'yi ve Medine'yi yardımlarıyla donatmıştır. Haremeyn-i Şerifeyn-i genişletmiştir. Hükümetimiz köprü ve baraj inşa ederek, tüneller açarak, Allah resulünü ziyarete gelen hacıların ibadetlerini kolaylaştırmıştır. Kutsal mekânları ziyaret etmek ve kutsal hedeflerine ulaşmak için gelen hacıların dağ yollarını düzeltmiştir. Ziyaretlerini kolaylaştırmışlardır.

2.DERS (VATANIM: ŞEREFLİ TARİHİ)

Değerli öğrenci Suudi kiralığı senin şu an içinde bulunduğun merhale son olmak üzere 3 merhale geçirmiştir.

1. **MERHALE, KURULUŞ DÖNEMİ:** Cahillik ve hurafelerin Arap yarı-madasına hakim olduğu dönemde Allah senin vatanını, adil güvenli dinine ve vatanına bağlı şeyh Muhammed Abdül Vahhab ve imam Muhammed bin Suud (Allah onlara rahmet eylesin) tarafından kurulmuştur.

Dinine ve vatanına bağlılıkları sebebiyle, kökleri derin ve bağı sağlam olan genç bir devlet kurmuşlardır. O sağlam bağ da kelime i tevhiddir.

Büyük kazanımlar elde etmiş, izleri göklerde görülen örnek bir devlet olmuştur. Modern dünya ise bu genç devlete kızmıştır. Bu bölgede İslam nurunun parlamasını engellemek için, İslam düşmanları harekete geçmiştir. Suudi devletin ilk başkentinin zırhı düştü ve neredeyse Allah'ın yardımı, komutanların ve âlimlerin yardımı olmasaydı bu devlet yok olacaktı.

2. **MERHALE DİRENİŞ DÖNEMİ:** İkinci kez devletin kurulması için fırsat doğmuştur ve Suudi devletinin ikinci dönemi başlamıştır. Bu dönemde de birçok kazanımlar elde edilmiştir. İnançları kuvvetli, samimi kişilerin kararlı tutumlarıyla, İslam zafer elde etmiştir. Çünkü Allah onların yardımcısidir. İkinci Suudi devletinin parlaklığı, lütufları devam etmiştir. Yeni gelişen olaylar ise yeni gelişen bu devleti kapalılığa götürmüş ve yenisinden bir diriliş ve kalkınma için yeni bir fırsat kovalar hale getirmiştir.

3. **MERHALE PARLAMA DÖNEMİ:** Devletimiz Şu içinde yaşamış olduğumuz üçüncü dönem Allahın fazlı ve Suudi ailesinden önderimiz Abdülaziz bin Abdülmelik'in vesilesiyle, daha güçlü ve daha birbirine bağlı şekilde kurulmuştur. Bu ülke asıl yerini tekrar geri almıştır. Şu anda gördüğünüz istikrarlı ve sağlam bir devlet olmuştur.

3.DERS (BENİM VATANIM TEVHİD VATANI)

İmam Muhammed bin Suud ve Abdülvahhab kelime-i tevhid için ve bunun bütün dünyaya kalem ve dil ile yayılması için çalışmışlar. Şeyh Abdülvahhab kalem ve diliyle yaydı, imam Muhammed bin Suud da yapmış olduğu çalışmalarla bunu korudu.

Seyh Muhammed bin Abdulvahhab, çalışmalarını birçok yöntem kullanarak tevhid davetini yaymaya çalışmıştır. Bu yöntemler eğitim, vaazlar, nasihatler, insanlara yapılan çağrılar, birçok devlet başkanına ve kabile reisine gönderdiği mektuplar bunlardan bazılarıdır.

Göndermiş olduğu bu mektuplarda, İslam akidelerini ve esaslarının gereklerini açıklamış ve onlardan İslamın aslına dönüş olarak kurulan bu yeni devlete katılmalarını istemiştir.

Bu davetin yayılması kendisine katılan kuvvetlerle oluşan Suud devletinin sancağı altında birçok devletin toplanmasıyla sonuçlanmıştır.

Bazıları ise şeyhin davetine karşı çıkmışlardır. Bu da ya korkudan ya da kıskançlıktan olmuştur. Korku da kendi sosyal konumların yok olmasından kaynaklanıyor veya davet fikrine tam ikna olamamalarından kaynaklanıyor. Davete karşı çıkmışlardır.

Muhammed bin Suud bu gayretleri çalışmaları ele aldığı anda canıyla malıyla ve evlatlarıyla çalışmaları devam ettirmiş ve kendi nefsi ile-i kelimetullah için feda etmiştir ve oğlu Abdülaziz zamanında bu Arap devletlerinin birleşmesi gerçekleşmiştir. Kalkınma şu anki halini almıştır.

Abdülvahhab ile Muhammed bin Suud arasındaki ilişki; yardımlaşma, kenetlenme ve uygulama konusunda birlik oluşturmalarıdır. Abdülvahhab din işlerinde tek kaynaktır. Onun yanında ise planlama ve İslama davetin korunması hakkındaki çalışmalar ise Muhammed bin Suud'a aittir. batıl inançları ve bidat merkezlerini Muhammed bin Suud'un ordusu yok etmiştir. Düşmanlara karşı mücadelede girişilmiş ve bundan sonra çocukları ve torunları bu bayrağı taşımaktadır.

4.DERS (VATANIM: TEVHİDE BAĞLI KIRALLIK)

Abdülaziz bin Adurrahman Kueyt'te yaşıyordu ve içi rahat değildi. Dede-lerini ve babalarının topraklarını tekrar geri almak için planlar yapıyordu. Ufak bir orduyla Kuveyt'ten ayrıldı ve Riyad'a girdi ve Allah'ın yardımıyla babalarının ve delerini topraklarını geri aldı. Bunda Allahın lütfü, cesareti ve adamlarının yardımı çok büyüktür.

Abdülaziz'in kahramanlığı her taraftan duyuldu. Vatan tek bir bayrak altında toplandı, memlekete güven ve istikrar hâkim oldu.

Bundan sonra melik halkın refahı ve mutluluğu için Abdülaziz iç ıslahatlara yöneldi. Sosyal ve iktisadî alanda yapılan bu yenilikler yüzyıllardan bu yana hiçbir zaman ön plana çıkmamıştı. Allahın şeriatını ve kanunlarını Kendi ülkesinin gölgesinde güven vermek için hâkim kılmıştır. İktisadî olaylara ve sorunların kaynaklarına inmeye ihtiyaç sahibi olanlara da yardımdan uzak durmamıştır. Allahü Teala da bizim topraklarımızdaki petrolü bize ikram ederek nimetlendirmiştir. Biz de bu nimetle binalarımızı dikmiş ve şehirlerimizi kurmuşuz.

Melik Suud Abdülaziz bu kalkınmanın her yere ulaşmasını sağlamış ve her şeyden önce eğitime yönelmeye önem vermiştir. Bu hareketle melik Suud üniversitesini kurmuştur. Ondandır toplumsal hizmetlere yönelik iktisadî hizmet memleketlere yönelmiş ve tuzlu su tahliye istasyonları onun zamanında açılmıştır. Bilgi iletişiminin sağlanması için televizyon açmıştır. Bu şekilde İslam daveti yayılmış ve bu bayrak taşınmıştır.

Daha sonra idareye Halit bin Abdülaziz bin hakem gelmiş onun zamanında memleket iyice kalkınmıştır. Sanayi, eğitim ve sağlık alanındaki 5 yıllık planlarıyla

öne çıkmıştır. Ondan sonra Faad bin Abdülzaiz gelmiştir. Faad da bütün imkânları seferber ederek birçok alanda devletin hizmetini öne almış ve halkın refahı için çalışmakla ön plana çıkmıştır.

5. DERS (VATANIM HAREMİ ŞERİFİN HADİMİ MELİK ABDULLAH BİN ABDÜLAZİZ)

Bu ülkenin liderliğini, yönetimini ele aldığında, ülkedeki refahın ve beldeleri birleştirmekle başlayan gelişmenin ve rahatın devamını sağlayarak işe başladı. Öncelikle iç ıslahatlara önem verdi. Suud devletinin kalkınmasını istemeyen ve yok olmasını isteyen düşmanlardan kaynaklanan güvensizliği giderme ve Arap ülkelerindeki güvenliği sağlama da aktif görev yapmıştır. Mekke ve Medine'nin kalkınmasına önem verdiği kadar diğer yerlerdeki kalkınmaya da önem vermiştir.

Bugün Müslümanların da kabul ettiği, bu önemli kalkınma uygulamalarını açıkça görmekteyiz.

6.DERS (VATANIM : GEÇMİŞ İLE ŞİMDİ ARASINDA VATANIM)

Baba ve dedelerinden duyduğun gibi, hayatın zorluklarına nasıl katlanmışlar. Eğitim, tarım, sanayi, ekonomi, ticaret, sağlık, bayındırlık ve inşaat alanı gibi birçok alanda, sevgili vatanımızdaki medeniyet ve kalkınma alanında bize ulaşan bilgileri sen bilmektesin. Eskiden güvenlik ulaşılmaması gereken bir hedefti. Fakat şartlar değişti, şu an, güven duyma ve güven verme, yardımlaşma, kalkınma adalet kültür eşitlik ve her alandaki sorumlu kişiler ve vatandaşlar arasındaki harika bir dayanışma şuanda değişmiş olan şartların gerektirdiği bir şeydir. Ekonomiye gelince, eskiden insanlar memleketlerini, evlatlarını terk ederek, gece gündüz yaşam standartlarını yükseltmek için çalışırlardı. Fakat şimdi hamdolsun vatanımız dünya çapında en önemli yere sahiptir. İktisadi olarak ta böyledir. Vatandaş bir şehirden başka bir şehre ulaşmak için, mesafe kısa da olsa günlere ihtiyacı vardı. Şimdi yollar yürümeye elverişlidir. Ulaşım araçları trenler, uçaklar, otobanlar ülkemizin kalkınmışlığını gösteren düzenli trafik kuralları, şu anda bizim memleketimizin ulaşmış olduğu durumu göstermektedir. Gelişmiş ve kalkınmış olan trafik düzeninin daha da gelişmesi için bir takım araştırmalara ihtiyaç vardır.

ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

ETKİNLİK1:

1- Öğrenci, Hac ibadetinin yerine getirildiği, Kâbe-i Muazzama, Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi, Arafat, Müzdelife, Mina gibi kutsal yerlerin fotoğraflarını ve hükümetimizin hacılara ve bu kutsal yerlere hizmet için sunmuş olduğu,

otoyollar, tüneller, Haremeyn'i genişletme gibi çalışmaların fotoğraflarını toplar. Daha sonra toplamış olduğu bu fotoğrafları okulun panosuna asar

2-Öğretmen bazı öğrencilerden, hac yollarının geçmişteki halleri ile günümüzdeki hallerini ve hacıların, geçmişte karşı karşıya kaldıkları zorluklarla, günümüzde karşılaştıkları kolaylıkların karşılaştırmasını yapmalarını ister.

ETKİNLİK 2:

Sınıf başkanı, sınıftaki çalışkan ve aktif öğrencilerden oluşan bir grup oluşturur. Bu grubun görevi, sınıfta, teneffüsler de, namaz vakitlerinde düzeni kontrol etmek, öğrencileri kurallara uymaya teşvik etmek ve bu konuyla ilgili özel bir duvar gazetesi hazırlamaktır.

Bu gruptaki öğrenciler, okul idaresi veya öğretmen tarafından onur belgesi ve teşvik edici ödüller ile mükâfatlandırılır.

ETKİNLİK 3:

Öğrenci, gün içerisinde yapacağı işleri içeren özel bir çizelge hazırlar ve gözlemlerini not etmesi için sınıf başkanına sunar.

ETKİNLİK 4 :

Öğrencilerden, ülkemize ait eski ve yeni fotoğrafları bularak, karşılaştırma yapmaları ve bu fotoğrafları sınıfa veya okul bahçesinde bir yere asmaları istenir.

DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ

SORU-1: Mekke-i Mükerre ve Medine-i Münevvere, Müslümanların gönüllerinde çok değerli bir yeri olan iki şehirdir. Hükümetimiz imkânlarının büyük bir kısmını bu iki şehrin hizmetine sunmuştur.

Hükümetimizin sunduğu bu hizmetlerin göstergeleri nelerdir?

S-2: Birinci ve ikinci Suudi hükümetinin devam edebilmesi için ihtiyaç duydukları şeyler ne idi?

S-3: Kütüphaneye başvurarak, kral Abdulazizin Kuveyt'ten çıkış planını araştır.

S-4: Günlük hayatında, ülkemizin, çeşitli alanlarda gerçekleştirdiği gelişmelere şahit oluyorsun. Ülke gelişiminin göstergelerinden bir kısmını say.

S-5: Aşağıda A sütununda ki rakamları B sütununda uygun olan yerlere koy.

1- İmam Muhammed bin Suud

() İslâmî Dayanışmanın Önderi

- 2- Kral Abdulaziz () Mekke ve Medine'nin Hizmetkârı
3- Kral Suud ()Şeyh Muhammed bin Abdulvehhâb'ın davetteki destekleyicisi
4- Kral Faysal () Ülke Birliğini Sağlayan
5- Kral Abdullah () İlk üniversite açılışını yapan
6- Şeyh Muhammed Abdulvehhâb () Kral Faysal'dan sonra yönetime geçti ve kalkınma projeleri onun döneminde arttı.
7- Kral Hâlid () Kalemîyle ve dili ile daveti yaydı

ZAMAN	İŞ	YAPTI	YAPMADI	DÜŞÜNCELER

Öğrencinin adı:.....
Sınıf Başkanının adı:.....
Sınıf Başkanının Düşünceleri:.....

DEĞERLENDİRME SORULARI

SORU-1: Sistem, toplumun bütün fertlerinin ihtiyaç duyduğu bir şeydir. Sistemler ve yasalar olmasaydı durum nasıl olurdu?

SORU-2: İbarede yanlış ifadeler varsa düzelterek, doğru ve yanlış işaretini uygun yerlere koy.

A: Sistem, menfaatlerini gerçekleştirmeyi garanti edecek şekilde, insanların hayatlarını kolaylaştıran kurallardan ibarettir. ()

B: Haksızlıkları gidermek, şeriat mahkemelerinin sorumluluğundadır. ()

C: Halk kütüphaneleri, herkese açıktır. ()

D: Rejime bağlı kalmak, her bireyin hakkını eşit bir şekilde koruma altına alır. ()

H: Eğitim Bakanlığı, ülkede eğitimden sorumlu tek kuruluştur. ()

SORU-3: Ülkedeki yargıdan sorumlu kuruluşları sayarak, bu kuruluşların görevlerini karşılaştır.

SORU-5: Rejime bağlı kalmanın faydalarından dört tanesini say.